

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 บริบทของชุมชน

ตอนที่ 2 ความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์

ตอนที่ 3 กลไกทางสังคมที่ใช้ในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมด้านความเชื่อ

ค่านิยม วิถีชีวิตและความสัมพันธ์

สำหรับรายละเอียดแต่ละตอนมีดังนี้

ตอนที่ 1 บริบทชุมชนบ้านวังลาว

ลักษณะทางกายภาพ

บ้านวังลาวเป็นหมู่บ้านของชนกลุ่มน้อยไทยลื้อ ตั้งอยู่หมู่ 4 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเชียงแสนไปทางทิศเหนือ ประมาณ 12 กิโลเมตร และห่างจากสามเหลี่ยมทองคำ 2 กิโลเมตร อยู่ห่างจากจังหวัดเชียงรายไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 72 กิโลเมตร เดินทางเข้าหมู่บ้านได้ 2 เส้นทาง เส้นทางที่ 1 ถนนสายเชียงราย เชียงแสน สุดเมืองติดฝั่งแม่น้ำโขงเลียวย้ายอ้อมที่ว่าการอำเภอเชียงแสนไปทางซ้ายมือเดินทางไปอีก 12 กิโลเมตร ก็จะถึงหมู่บ้านวังลาว ส่วนเส้นทางที่ 2 ถนนสายเชียงราย แม่สาย เลียบบริษัทขนส่งแม่สายประมาณ 1 กิโลเมตร เลี้ยวขวาเดินทางต่อไปอีกประมาณ 25 กิโลเมตร เส้นทางทั้ง 2 สายเป็นทางลาดยางถนนสายหลัก ภายในหมู่บ้านมีอ่างเก็บน้ำ 2 แห่ง หนองน้ำใช้ 1 แห่ง และมีบ่อปลาในหมู่บ้าน 3 บ่อ มีน้ำขังตลอดปี ชาวบ้านมีอาชีพทำการเกษตรเหมือนอยู่ในลุ่มสองปีนาที่อาศัยน้ำฝน และนอกฤดูฝนอาศัยน้ำจากอ่างเก็บน้ำที่ปล่อยไหลผ่านตามร่องน้ำเล็ก ๆ ถ้าพื้นที่นาไหนต้องการน้ำก็ทำโรงแป่นน้ำลอดเข้าพื้นที่นาของแต่ละแห่ง ชาวบ้านมีอาชีพหลักคือการทำนาและทำไร่ วังจากการทำนาทำไร่ ก็ปลูกพืชผัก บางพื้นที่ขุดสระเอาไว้ปล่อยปลาและสูบน้ำมาใช้ในการเกษตรด้วย พืชผักที่ปลูกมีมันสำปะหลัง ถั่วไร่ญาติ (ถั่วแขก) มันฝรั่ง เกษตรในโครงการหลวง พืชเกษตรของบริษัท พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอนและเนินเขา จะเป็นที่ลุ่มกลางหุบเขาเฉพาะพื้นที่นา พื้นที่ทำการเกษตรจะอยู่รอบ บริเวณที่สร้างบ้านเรือน น้ำที่ใช้อุปโภคบริโภคมีบ่อน้ำในบ้านทุก

ครัวเรือน น้ำในหมู่บ้าน มีสายน้ำ 2 สาย ถ้าเป็นสายน้ำในหมู่บ้าน น้ำจะใสสะอาดไม่มีกลิ่นแต่ถ้าเป็นสายน้ำบนเนินเขาในเขตโรงเรียนจะมีกลิ่นสนิมชาวบ้านเรียกว่า “เป็นน้ำฮาก” ในฤดูฝน ฝนจะตกชุก เนื่องจากมีภูเขาล้อมรอบและอยู่ใกล้กับสายน้ำประกอบกับชุมชนตั้งอยู่กลางหุบเขา น้ำป่าที่ไหลจากภูเขาสูงสู่ที่ลุ่มกลางหุบเขา ทำให้เกิดน้ำท่วมบางพื้นที่ส่งผลให้สภาพดินที่ใช้ในการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน บางพื้นที่ต้องปลูกพืชทนน้ำบางพื้นที่ปลูกพืชตามฤดูกาล ทำให้ภายในชุมชนมีผลผลิตทางการเกษตรที่หลากหลาย

เพื่อสะดวกในการดูแลกันเองบ้านวังลาวได้แบ่งเขตออกเป็น 6 เขตโดยใช้เกณฑ์ในการแบ่งเขตคือใช้จำนวนครัวเรือนตั้งแต่ 20 ครัวเรือน และการตั้งบ้านเรือนในบริเวณที่ใกล้ชิดกันเพื่ออำนวยความสะดวกของหัวหน้าเขตมีเรื่องที่จะต้องขอความร่วมมือกันภายในชุมชน เช่น งานบุญ งานห้วยศีล งานประเพณีภายในหมู่บ้าน หรือมีหัวข้อราชการที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบ ภายในหมู่บ้านจะประชุมลูกบ้านภายใน 1 หรือ 2 วัน หลังจากผู้ใหญ่บ้านไปประชุมที่อำเภอ นอกจากนั้นยังได้แบ่งการปกครองภายในออกเป็น 8 ฝ่าย แต่ละฝ่ายก็จะทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

ภายในหมู่บ้านมีตลาดเป็นที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า 2 แห่ง ตลาดใหญ่อยู่หน้าวัด มีแม่ค้าขายของเฉพาะตอนเช้า และตลาดเล็กอยู่ในซอย 1 แห่ง เปิดขายทั้งวัน มีร้านซ่อมรถจักรยานและจักรยานยนต์ 1 แห่ง มีร้านของของชำ 5 แห่ง ร้านขายผ้าทอพื้นเมือง 1 แห่ง ร้านขายอาหารพื้นเมืองของชุมชนคือข้าวพุ้นและข้าวซอยสี่ 4 แห่ง ภายในหมู่บ้านมีผู้เป็นเจ้าของรถกระบะรวมทั้งหมด 14 คัน มีตู้โทรศัพท์สาธารณะอยู่ 1 ตั้งบริการอยู่หน้าวัด สถานภาพทางเศรษฐกิจของชาวบ้านในชุมชนนี้มีฐานะยากจนไปจนถึงพอกินพอใช้

ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านวังลาวตั้งอยู่บนที่ราบกลางหุบเขา มีทิศเหนือติดกับประเทศพม่า และทิศตะวันออกติดกับประเทศลาว โดยมีน้ำรวกกันระหว่างประเทศพม่า และแม่น้ำโขงกันระหว่างประเทศลาว มีภูเขาทอดตัวยาวต่อจากแม่น้ำ จากทางทิศเหนือจรดทางทิศใต้ ส่วนทางด้านทิศใต้ และทิศตะวันตก มีภูเขาล้อมรอบก่อนจะเป็นเขตของอำเภอแม่จัน และอำเภอแม่สาย บนภูเขาเป็นป่าไม้หนาทึบอุดมสมบูรณ์ด้วยไม้นานาพันธุ์ ความผูกพันกับภูมิศาสตร์ดั้งเดิมด้านพื้นที่ที่ต้องประกอบไปด้วย ป่าแม่น้ำ ภูเขา และเชื่อว่าการมีทรัพยากรดังกล่าวทำให้มีกิน มีใช้ตลอดปี คนในชุมชนจึงเลือกเอาพื้นที่นี้เป็นที่ตั้งหมู่บ้าน บริเวณเชิงเขาเป็นพื้นที่ทำไร่ ทำสวน มีถนนสายลาดยางตัดผ่านภูเขาจากอำเภอแม่สายและ ตัดผ่านภูเขาเข้าสู่ อำเภอ

เชียงใหม่ จากสภาพด้านภูมิศาสตร์ทำให้หมู่บ้านตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชนอื่น แม้การเดินทางสะดวกแต่ก็ต้องผ่านภูเขาทุกด้าน มีหมู่บ้านสรวกตั้งอยู่ห่างชุมชนประมาณ 2 กิโลเมตรไปทางอำเภอเชียงแสน และเป็นหมู่บ้านไทลื้อเช่นกัน โอกาสที่จะติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่น จึงไม่จำเป็นสำหรับคนในชุมชนวังลาว อาหารการกินส่วนใหญ่ก็ผลิตกันเองภายในหมู่บ้าน

อาณาเขตหมู่บ้าน

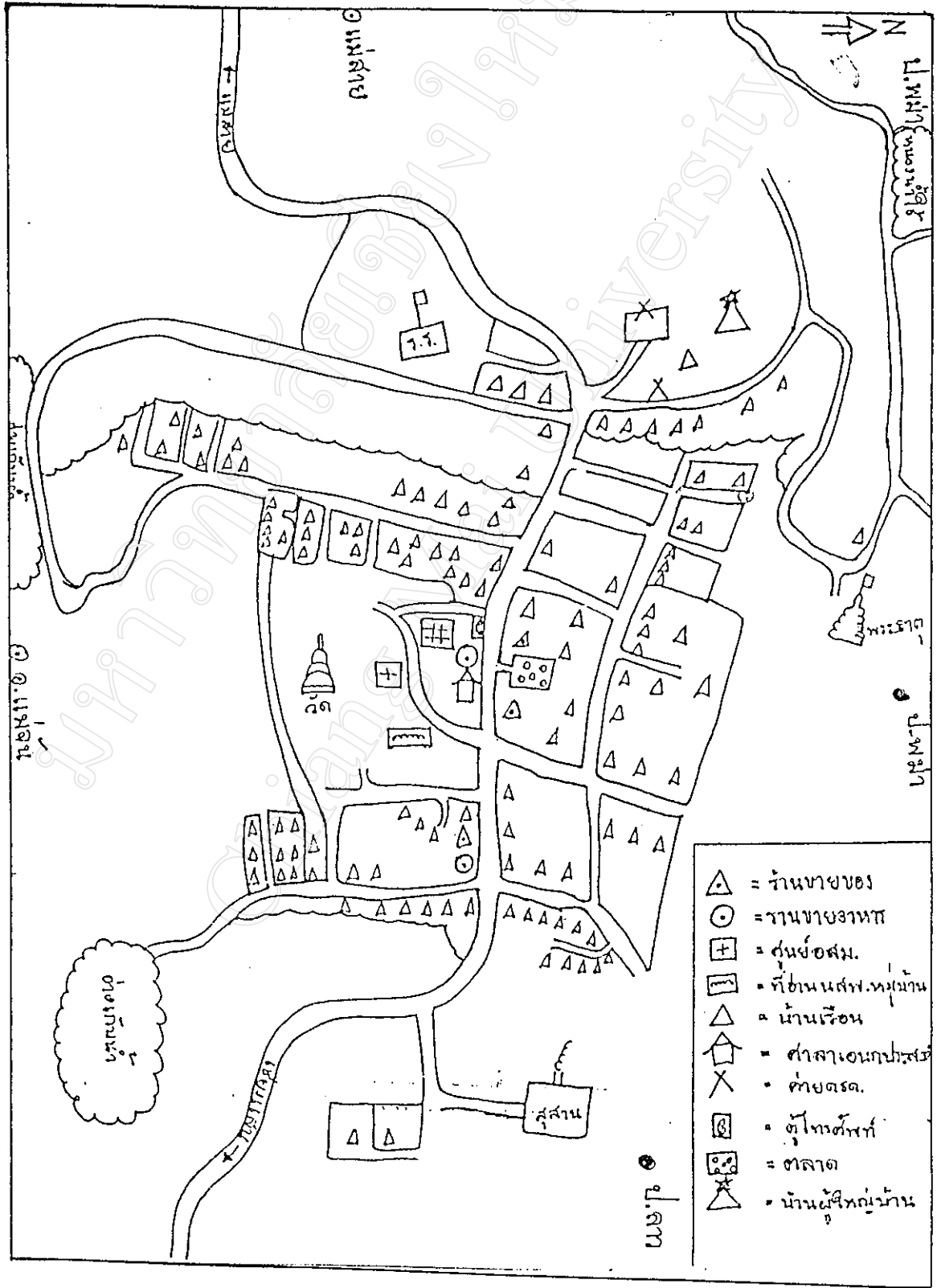
ทิศเหนือ	ติดกับ	ประเทศพม่า
ทิศใต้	ติดกับ	อำเภอแม่จัน
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ประเทศลาว
ทิศตะวันตก	ติดกับ	อำเภอแม่สาย

ขนาดพื้นที่

หมู่บ้านวังลาว มีขนาดพื้นที่ครอบคลุมประมาณ 3,500 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำนา 410 ไร่ ทำไร่ 1,000 ไร่ ไม้ผล 150 ไร่ พืชผักและอื่น ๆ 1,400 ไร่ รวมพื้นที่เกษตร 2,960 ไร่ ที่อยู่อาศัย 80 ไร่ และพื้นที่ป่าไม้ 460 ไร่ (ข้อมูลสำนักงานเกษตรกรอำเภอเชียงแสน ปี 2542) จะเห็นได้ว่าพื้นที่ทางการเกษตรรวมแล้วมี 3,420 ไร่ มีพื้นที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัย 80 ไร่ ทำให้การเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพเพียงพอต่อคนในชุมชน และมีโอกาสพึ่งชุมชนอื่นน้อยที่สุด

แผนที่ หมู่บ้านวังลาว ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน

ขนาดประชากร

ประชากรบ้านวังลาวมีจำนวน 477 คน ประกอบไปด้วย 121 ครัวเรือน แบ่งเป็น เพศชาย 231 คน เพศหญิง 246 คน

ตารางแสดงจำนวนประชากร

ช่วงอายุ	จำนวนประชากร		
	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปีเต็ม	2	3	5
1 - 2 ปี	9	8	17
3 - 5 ปี	18	14	32
6 - 11 ปี	21	18	39
12 - 14 ปี	13	13	26
15 - 17 ปี	11	18	29
18 - 49 ปี	116	126	242
50 - 59 ปี	25	26	51
60 ปีเต็มขึ้นไป	16	20	36
รวมทั้งหมด	231	246	477

แหล่งข้อมูลปฐม 2 แบบประมวลผลและเทียบเป้าหมายข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน รายหมู่บ้าน หมู่ 4 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ปี 2542

จำนวนประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป มีจำนวนมาก ในวัยนี้จะประกอบไปด้วยผู้นำด้านต่าง ๆ ในชุมชนที่เป็นกลไกทำให้คนในชุมชนยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณี ส่วนประชาชนที่อายุต่ำกว่า 18 ปี เป็นวัยรุ่นและเด็ก ยังคงปฏิบัติตามประเพณีแต่ไม่ค่อยจะเข้มแข็งมากนัก

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนและอาชีพ

หมู่บ้านวังลาวตั้งอยู่กลางหุบเขามีพื้นที่ราบใช้ทำไร่ ทำนาและการเกษตร การสร้างบ้านเรือนนั้นปลูกกระจายตามพื้นที่ในหมู่บ้าน 2 ข้างถนน และพื้นที่ลาดเอียงตามไหล่เขา ลักษณะบ้านเรือนก่อสร้างด้วยวัสดุที่มั่นคงไม่มีรั้วกันเขตแดนระหว่างบ้านเพื่อง่ายในการดูแลกันและสะดวกในการเยี่ยมชมเยือน ภายในบริเวณบ้านจะปลูกพืชผักสวนครัวไว้สำหรับใช้ประกอบอาหาร เช่น ข่า ตะไคร้ โหระพา พริก มะเขือและพืชผักสวนครัวอื่นๆ ด้วย อีกทั้งยังปลูกไม้ผลเพื่อให้ร่มเงา เช่น มะม่วง ขนุน ลำไย อาชีพของคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร ทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ผลิตกรรมในครัวเรือน ทอผ้า เย็บกระเป๋า และรับจ้างตามลำดับ เครื่องอุปโภคบริโภคพึ่งพาดตลาดภายนอกในส่วนที่จำเป็นและผลิตเองไม่ได้

ทรัพยากร

สภาพที่ตั้งหมู่บ้านวังลาวอยู่ในหุบเขา มีแม่น้ำไหลผ่านมีป่าไม้ธรรมชาติ เป็นแหล่งอาหารซึ่งชาวบ้านสามารถหาของกินได้ตลอดปี อากาศไม่แห้งแล้ง ชุ่มชื้นดินดี ทำให้สามารถปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ได้ตลอดปี ชาวไทลื้อจึงผูกพันกับธรรมชาติ ใช้น้อย กำชวน กล่าวว่ กฎของหมู่บ้าน คือห้ามตัดไม้ใหญ่เด็ดขาดและทุกคนปฏิบัติตามไม่เคยเห็นใครฝ่าฝืนกฎของหมู่บ้านเลย

สำหรับเรื่องของน้ำที่อุปโภค บริโภคและเพื่อการเกษตร อาศัยแม่น้ำรวกเป็นสำคัญ ในหน้าแล้งผู้ใหญ่บ้านบอกว่าจะมีการปล่อยน้ำจากอ่างเก็บน้ำ 2 แห่ง หนองน้ำใช้ 1 แห่ง แบ่งแจกจ่ายให้เกษตรกร โดยปล่อยลงร่องน้ำเล็ก ๆ ผ่านตามที่นาทั่วหมู่บ้าน แสดงให้เห็นถึงการแบ่งปันช่วยเหลือกันและทำให้มีน้ำใช้เพื่อการเกษตรตลอดปี ภายในหมู่บ้านมีบ่อปลาอยู่ 3 แห่ง ทุก ๆ ปี จะเปิดให้คนในหมู่บ้านตกปลาไปกินโดยไม่ต้องซื้อ จากการได้พบปะกับชาวบ้านพบว่าไม่มีการขโมยปลาก่อนได้รับอนุญาตจากการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้านเลย สภาพดินที่ใช้ในการเพาะปลูกสามารถปลูกพืชผลทางการเกษตรได้หลากหลายชนิดในเวลาเดียวกัน

การคมนาคม

ในการเดินทางไปติดต่อกับตำบลอื่น ๆ มีรถประจำทางบริการเป็นรถ 2 แถว สายแม่สาย เชียงแสน มี 15 คัน เที่ยวแรกออกจากขนส่งเชียงแสน 07.00 นาฬิกา และเที่ยวสุดท้ายไม่เกิน 14.00 นาฬิกา ที่แม่สายเที่ยวแรกออก 09.00 นาฬิกา เที่ยวสุดท้าย 15.00 นาฬิกา

ช่วงระยะห่างต่อกันเท่ากับ 40 นาที แต่ถ้าต้องการความเร็วเร่งด่วนก็ใช้รถจักรยานยนต์รับจ้างที่มีบริการตลอดเวลา แม้ยามค่ำคืนถ้ามีเหตุจำเป็นเร่งด่วนก็เรียกบริการได้ แต่ถ้าเป็นการติดต่อภายในหมู่บ้านมักนิยมใช้การเดินมากกว่า เพราะการปลูกบ้านของชุมชนนี้จะปลูกติดติดกันไม่ มีรั้วกันแสดงเขตแดน ทำให้ติดต่อกันง่ายโดยการเดินถัดเลาะไปตามบริเวณเขตรอบบ้าน โดยปกติคนภายในชุมชนไม่ค่อยจะเดินทางออกนอกชุมชน เว้นแต่มีเรื่องเกี่ยวกับการเจ็บป่วยที่อาการหนักต้องส่งเข้าโรงพยาบาลในตัวอำเภอหรือตัวจังหวัดเท่านั้น ด้านการสื่อสารภายในชุมชนเขตใกล้เคียง มีตู้โทรศัพท์สาธารณะ 1 ตู้ อยู่หน้าวัด จัดตั้งโดยองค์การโทรศัพท์เขตอำเภอเชียงแสน ค่าบริการตามอัตราทั่วไปในจังหวัด นาทีละ 1 บาท ต่างจังหวัดเป็นไปตามอัตราที่ทางองค์การโทรศัพท์กำหนดไว้ การคมนาคมสะดวกมีผลทำให้คนในชุมชนมีการเยี่ยมเยียนดูแลกันยามจำเป็นได้ง่าย ก่อให้เกิดความรักใคร่สามัคคีกัน

ศาสนา

บ้านวังลาวมีวัดประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง ตั้งอยู่บนคอนเขาเตี้ย ๆ กลางหมู่บ้าน ใช้เป็นสถานประกอบกิจกรรมทางศาสนาและเป็นสถานที่ประชุมประจำหมู่บ้าน มีเจ้าอาวาสเป็นชาวไทลื้ออยู่ 1 รูป มีสามเณรเป็นลูกวัด 4 รูป ประชาชนรวมทั้งหมดในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธและเชื่อในกฎแห่งกรรม จึงนิยมการทำบุญเพื่อให้เกิดความสุขทางใจ และสะสมกรรมดีเพื่อประโยชน์ในกาลข้างหน้า วัดยังมีบทบาทต่อชุมชนเป็นอย่างมาก คนไทลื้อถือว่าวัดเป็นสถานศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา และยังเป็นที่พักผ่อนเกล้านุตราหลานของตนได้ศึกษาหาความรู้ ผู้เฒ่า ผู้แก่ก็จะใช้วัดเป็นสถานที่พบปะพูดคุย ในช่วงเข้าพรรษามีการนอนวัดเพื่อล้างบาป แต่สิ่งที่ตามมาคือความเอื้ออาทรซึ่งกันของคนในชุมชน วัดจึงเป็นศูนย์รวมของคนในทุกวัย

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

คนไทลื้อเลือกเอาหมู่บ้านวังลาวหมู่ 4 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายเป็นที่ก่อตั้งชุมชน เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ล้อมรอบด้วยภูเขาและมีแม่น้ำรวก แม่น้ำโขงทอดสายยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว เป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์คล้ายคลึงกับพื้นที่ของชาวไทลื้อที่อยู่ในแคว้นสิบสองปันนา นอกจากนี้แล้วสภาพภูมิอากาศไม่แตกต่างกันมากมายนัก ฤดูหนาวอากาศจะหนาวแต่ไม่เย็นจัด พืชไร่นานาน ๆ สามารถเลือกปลูกได้หลากหลาย ชาวไทลื้อในหมู่บ้านนี้มาจากหมู่บ้านสบรวกอำเภอเชียงแสน ซึ่งห่าง

จากหมู่บ้านวังลาว 2 กิโลเมตร แรกเริ่มมีเพียง 3 ครอบครัว ที่ได้มาทำการหักร้างถางพื้นที่เพื่อใช้ทำไร่ บางครั้งก็เดินทางกลับ บางครั้งก็นอนเฝ้าพืชไร่ เนื่องจากการเดินทางไปกลับลำบากมาก ไม่มีถนนใช้ทางเกวียน (ทางล้อ) การเดินทางแต่ละครั้งต้องใช้ไม้กวัดแกว่งเพื่อเบิกทาง แหวกหญ้าและไล่สัตว์ร้ายไปด้วยเพราะพื้นที่เหล่านั้นเต็มไปด้วยป่าไม้ หญ้าคาและป่าเลา ก่อนข้างเปลี่ยน นายอำเภอเขียงแสนชื่อ พ.ต.สุรศักดิ์ ตริมงคล เป็นนายอำเภอคนที่ 6 ของอำเภอเขียงแสน ได้แนะนำให้ชาวบ้านสรวกไปตั้งครอบครัวเพิ่มเติมเพื่อความปลอดภัย ดังนั้นในปี พ.ศ. 2518 ชาวบ้านจากหมู่บ้านสรวกจึงได้อพยพไปตั้งรกรากเป็นจำนวน 8 ครอบครัวประกอบไปด้วย

1. พ่ออุ้ยอิน   กิ่งคำ   เสียชีวิตแล้ว
แม่อุ้ยจ้อย   กิ่งคำ   อายุ 70 ปี
มีบทบาท   ในการผลิตซ้ำด้านความเชื่อทางศาสนาและความเชื่อในเรื่องผี โดยที่ทุกเช้า แม่อุ้ยจ้อยจะถวายข้าว น้ำ ธูปเทียนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในบ้าน ในวันพระก็ไปทำบุญตักบาตรที่วัดถ่อศีลกินเจ
2. อ้ายสาม   คำชวน   อายุ 53 ปี
พี่น้อง   คำชวน   อายุ 47 ปี
มีบทบาทในการผลิตซ้ำด้านความเชื่อในเรื่องผี   ทุกเทศกาลงานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา พี่น้องจะทานขันข้าวไปหาญาติที่เสียชีวิตเพื่อให้ญาติได้มีกิน มีใช้ไม่อดอยาก และเชื่อว่าชีวิตหลังความตายมีจริง
3. ลุงรอด   ป้อกเขียว   เสียชีวิตแล้ว
เป่านุญ   ป้อกเขียว   เสียชีวิตแล้ว
4. พ่อหลวงหนอม   บุญมาศักดิ์   อายุ 49 ปี
แม่หลวงเกียง   บุญมาศักดิ์   อายุ 47 ปี
มีบทบาทในการผลิตซ้ำด้านวิถีชีวิต   บ้านพ่อหลวงหนอมมีอาชีพหลักในการทำนา ทุกเช้าที่ไปทุ่งนา ลูก 3 คน พร้อมหลาน ๆ ก็ตามไปด้วยทำให้ลูกหลานได้รับการถ่ายทอดวิถีชีวิตของพ่อหลวงหนอม แม่หลวงเกียงได้ให้ข้อมูลด้านการแต่งกายบางโอกาสของคนในชุมชน
5. ลุงเตา   คำชวน   อายุ 57 ปี
ป้าพูน   คำชวน   อายุ 54 ปี
มีบทบาทในการผลิตซ้ำด้านประเพณีในชุมชนรวมทั้งความเชื่อในเรื่องผี และเป็นผู้ให้ข้อมูลในเรื่องผี เรื่องอาหาร

6. ลูกหนานลื้อ		เสียชีวิตแล้ว
7. นายวงศ์	ทิพย์วงศ์ โสค	เสียชีวิตแล้ว
8. ลูกใหม่	พรมปัญญา	ย้ายไปหมู่บ้านสบรวก
ป่าสา	พรมปัญญา	

ครอบครัวดังกล่าวได้อพยพมาก่อตั้งชุมชนโดยนำเอาวัฒนธรรมคิดตัวมาด้วย ทำให้คนอพยพกลุ่มแรกมีบทบาทในการผลิตข้าวด้านความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต ความสัมพันธ์ กลไกเหล่านี้ทำให้มีการผลิตข้าวซึ่ง บางความเชื่อ บางพิธีกรรม อาจมีการปรับเปลี่ยนไปบ้าง ตามความจำเป็น

ในสมัยก่อนนั้นเนื่องจากไม่มีทางรถ มีแต่ทางเดินถ้ามีเรื่องรีบด่วนก็ต้องใช้ทางเรือ โรงสีข้าวไม่มี ข้าวที่ใช้กินส่วนใหญ่จึงใช้ตำกันเอง ต่อมาประมาณ 2 ปี ป่าแสง พรมปัญญา เจ้าของโรงสีได้เล่าให้ฟังว่า ได้นำเอาโรงสีข้าวมาตั้งในหมู่บ้าน ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลง ข้าวที่ต้องตำกันก็เปลี่ยนมาสีข้าวจากโรงสีของป่าแสง จาก 8 ครอบครัว ต่อมาได้ชวนพี่น้องต่างบ้านต่างเมืองเข้ามาตั้งบ้านเรือนเพราะได้รับอนุญาตจากนายอำเภออีก 7 ครอบครัว ในการอพยพครั้งที่ 2 เป็นครอบครัวที่อพยพมาจากอำเภอแม่สายคือมาจากบ้านเกาะทราย บ้านไม้ลุงชนและบ้านสบรวกรวมเป็น 15 ครอบครัว และมีการอพยพเข้ามาอย่างต่อเนื่องจนมีสภาพเป็นชุมชน ปัจจุบันข้อมูลปี 2542 แจ้งว่ามีครอบครัว 121 ครอบครัว และมีประชากร 477 คน ขณะนี้ได้รับครอบครัวอพยพแล้วยกเว้นการแยกตั้งบ้านเรือนเนื่องจากเกรง แออัดจนเกินการดูแลและปกครอง

สาเหตุที่หมู่บ้านนี้ได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้าน “วังลาว” ยายบัว หนึ่งในกลุ่มผู้อาวุโสผู้อพยพกลุ่มแรก ได้เล่าประวัติเพิ่มเติมว่าสมัยก่อนที่ยังไม่ได้ตั้งหมู่บ้าน แม่น้ำสบรวกที่ติดกับหมู่บ้านมีแหล่งวังน้ำวนที่มีชาวลาวตกน้ำตายที่วังวนหลายศพ เวลาชาวบ้านคุยกันก็ถามว่าจะไปไหนคนที่เดินทางไปทำไร่นาที่พื้นที่แห่งนี้ก็ตอบว่าไปวังลาว ซึ่งก็จะเป็นที่รู้กันว่าเป็นสถานที่ไหนจึงเป็นชื่อเรียกติดปาก ต่อมาตั้งหมู่บ้านขึ้นจึงเรียกชื่อว่าหมู่บ้านวังลาวอย่างเป็นทางการตั้งแต่นั้นมา

ผู้ใหญ่บ้านคนแรกชื่อพ่อหลวงวงศ์ พรมปัญญา ปี 2524 ได้เปิดโรงเรียนบ้านวังลาว สาขาสบรวกเปิดสอน ชั้นประถมปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมปีที่ 2 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเชียงแสนและปี 2532 ได้เปิดจนถึง ชั้นประถมปีที่ 6 ปี 2536 ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นโรงเรียนหลัก ปัจจุบันหมู่บ้านวังลาว ขึ้นอยู่กับเขตการปกครอง หมู่ที่ 4 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายเมือง ลาวิชัย ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใน

หมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นไทลื้อที่อพยพมาจากสิบสองปันนามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้านสบรวกแล้ว แยกตัวมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หมู่บ้านวังลาว ส่วนกลุ่มที่อพยพมาในระยะที่ 2 อพยพมาจาก อำเภอแม่สาย บ้านเกาะทรายและบ้านไม้ดุงชน การทำมาหากินของชาวบ้าน วังลาวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร ทำนา ทำไร่ แบบยังชีพมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย อยู่และอาศัยกันเหมือนพี่น้อง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

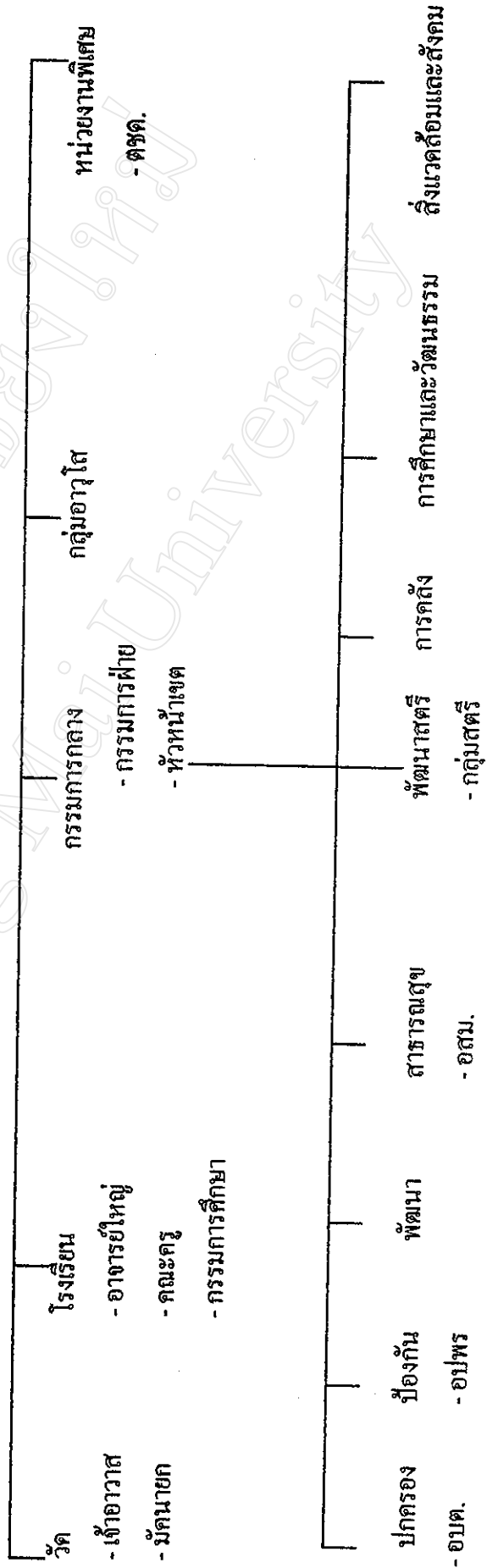
การปกครอง

ทางการปกครองของบ้านวังลาว เป็นโครงสร้างทางการปกครองที่กำหนดโดยรัฐ มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบทุกขั้วของหมู่บ้านนี้มี บทบาทและหน้าที่เป็นตัวแทนของรัฐ และเป็นตัวแทนของประชาชน โดยรับนโยบายของรัฐมาดำเนินการบริหารการปกครองและรับผิดชอบโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน การบริหารและการปกครองดังกล่าวอยู่ภายใต้การควบคุมของอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย นับตั้งแต่มีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านเพื่อปกครองดูแลหมู่บ้าน ตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบันมีผู้ใหญ่บ้าน 5 คน คนที่ 5 ได้แก่ พ่อหลวงเมือง ลาวิชัย ซึ่งดำรงตำแหน่งในปัจจุบัน เพื่อให้การปกครองและการติดต่อประสานงานเป็นไปอย่างใกล้ชิดและรวดเร็ว ทางหมู่บ้านได้แบ่งการปกครองเป็น 6 เขตแต่ละเขตมี 20 ครอบครั้ว และมีหัวหน้าเขตเป็นผู้ดูแล

ในการปกครองหมู่บ้านนั้น มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม) ซึ่งตั้งตามกฎหมายและมีพ่อหลวงเป็นประธานนั้น คณะกรรมการประกอบด้วย 8 ฝ่าย แต่ละฝ่ายมีหัวหน้ารับผิดชอบในฝ่ายของตนได้แก่ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายป้องกัน ฝ่ายพัฒนา ฝ่ายสาธารณสุข ฝ่ายพัฒนาสตรี ฝ่ายการคลัง ฝ่ายการศึกษาและวัฒนธรรม และฝ่ายสวัสดิการสังคมซึ่งในสมัยโบราณได้แบ่งการปกครองออกเป็น 12 หัวเมือง ที่ชาวไทลื้อเรียกว่า สิบสองปันนา

แผนภูมิการบริหารการปกครอง
โครงสร้างและรูปแบบการปกครองของหมู่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้าน
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ผู้นำหมู่บ้าน

บ้านวังลาวมีผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการหลายคนดังนี้

ผู้ใหญ่บ้าน

พ่อหลวงเมือง ลาวิชัย อายุ 56 ปี บ้านเดิมอยู่อำเภอแม่จันมาเป็นผู้ใหญ่บ้านอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. 2532 เป็นผู้มีความชำนาญด้านการปกครอง มีหน้าที่บริหารการปกครองภายในหมู่บ้าน รับนโยบายจากทางราชการแจ้งให้กับชาวบ้านได้รับทราบ ให้คำแนะนำและสารทุกข์สุกดิบของชาวบ้าน เป็นประธานในพิธีการต่าง ๆ โดยตำแหน่งและหน้าที่เป็นกรรมการการศึกษาเป็นประธานกรรมการกลางเป็นผู้นำหมู่บ้าน มีฐานทางสังคมและเศรษฐกิจดี มีอาชีพเสริมคือการทำข้าวเหนียวมันสำปะหลัง

บทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเรื่องความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ คือเป็นผู้รับผิดชอบในงานหัวสีด (รายละเอียดจะกล่าวถึงในตอนที่ 2 หัวข้อประเพณีออกพรรษา) ซึ่งได้ยึดมั่นถือปฏิบัติในสิบสองปีนามาก่อนเป็นความเชื่อที่ปฏิบัติต่อศาสนาอีกเรื่องที่จะถือปฏิบัติโดยส่วนตัวของผู้ใหญ่บ้านคือ วันพระไม้สี่ข้าวและวันขึ้นหรือแรม 9 ค่ำ ไม่มีการเผาศพในหมู่บ้าน ทั้งยังห้ามแบกไม้เข้ามาในหมู่บ้านในวันพระด้วย กิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านก็จะเข้าร่วมพิธี โดยรับหน้าที่เป็นพิธีกรงานที่จัดขึ้นในชุมชน ปัจจุบันพ่อหลวงได้ถ่ายทอดความรู้ด้านการเป็นพิธีกรให้กับผู้ช่วยหมู่บ้านไว้แทน พ่อหลวงเวลาติดงานราชการ บ้านของพ่อหลวงมีอาชีพ ทำนา อาศัยอยู่กัน 2 ตายาย ลูก ๆ ได้แยกไปตั้งครอบครัวในบริเวณใกล้บ้าน ทุกเช้าพ่อหลวงจะถวายข้าวให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในบ้านอยู่เสมอ ก่อนทำการปลูกพืชผลทางการเกษตรต้องบอกให้เจ้าที่ดูแลพืชผลให้เจริญงอกงาม พิธีกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าพ่อหลวงยังมีการผลิตซ้ำด้านความเชื่ออยู่อย่างสม่ำเสมอ

อาจารย์ใหญ่

นายจำเนียร มากงลาด อายุ 52 ปี บ้านเดิมอยู่จังหวัดนครปฐมมาดำรงตำแหน่งครูใหญ่ปี พ.ศ. 2526 ของโรงเรียนบ้านวังลาว เป็นผู้อบรมสั่งสอนนักเรียนซึ่งเป็นผู้หลาน มีลูกศิษย์มากมาย มีหน้าที่ให้การดูแลจัดการศึกษาให้กับเด็กตลอดจนดูแลเอาใจใส่ต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เด็กประสบ และยังเป็นทีปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ให้กับหมู่บ้าน มีอาชีพรับราชการ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีมาก

บทบาทของอาจารย์ใหญ่ในเรื่อง ความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิตและความสัมพันธ์ อาจารย์ใหญ่เป็นผู้ริเริ่มโครงการ “โครงการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของชุมชน” โดยบรรจุไว้

ในหลักสูตรท้องถิ่นให้นักเรียนที่มีความสนใจเลือกเรียน ซึ่งได้รับความสนใจจากนักเรียนเป็นอย่างดี บางครั้งทางอำเภอเมืองหรือกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความเชิญให้ไปแสดงศิลปวัฒนธรรม ชุมชนเพื่อรับแขกเมือง ทำให้วัฒนธรรมของชุมชนเป็นที่รู้จักของคนอย่างแพร่หลาย กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน อาจารย์ใหญ่ก็จะเข้าร่วมทั้งที่เป็นประเพณีทางศาสนา หรือประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสังคมในชุมชน

มัคนายก

พ่อหลวงหนานน้อย หรือนายแปง คำเงิน อายุ 57 ปี เป็นผู้มืบทบาทในการประกอบ พิธีกรรมด้านศาสนา มีอาชีพค้าขาย มีบุตร 4 คน สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดี

บทบาทของมัคนายกในเรื่องความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ โดยหน้าที่ มัคนายกจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ พ่อหลวงหนานน้อยมีบทบาทเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมด้านความเชื่อในหมู่บ้าน คนในชุมชนหากประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ จะต้องให้พ่อหลวงหนานน้อยเป็นผู้นำด้านพิธีกรรม ส่วนตัวบ้านพ่อหลวงหนานน้อยทุกเช้าก็จะถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นเดียวกับบ้านอื่น ๆ เช่นกันในวันพระก็ถือศีลกินเจ พร้อมกันนั้นยังได้กล่อมเกลาคคนใน ครอบครัวให้ยึดถือในความเชื่อที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน ด้วยความที่เป็นมัคนายกจึงเป็นผู้รู้ขั้นตอนของพิธีกรรม หากชุมชนจะทำกิจกรรมใด จะต้องปรึกษามัคนายกด้วยอีกคน

อบต.

มีหน้าที่บริหารการปกครองร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน รับนโยบายเกี่ยวกับเงินงบประมาณนำมาพัฒนาหมู่บ้าน มี 2 คน คือ

1. นายสุพรรณ นาระเรศ อายุ 40 ปี มีบุตร 3 คน อาชีพเสริมค้าขายและวิ่งรถ 2 แถว สายแม่สาย ถึง เชียงแสน มีตำแหน่งหน้าที่นอกจาก อบต. คือ เป็นประธานอสม. และเป็นเจ้าหน้าที่บัญชีเงินออมทรัพย์

2. นายถนอม บุญมาศักดิ์ อายุ 49 ปี มีบุตร 3 คน มีอาชีพทำนา ทำสวน ตำแหน่งหน้าที่นอกจากเป็น อบต. มา 2 วาระ แล้ว ยังเป็นกรรมการกลางในหมู่บ้าน เป็นหัวหน้าฝ่ายศึกษาและวัฒนธรรม เป็นกรรมการการศึกษา เป็นหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ เช่น สุขาภิบาล กองทุนหลวง อบต. เงิน ธนาคารข้าว และเงินออมทรัพย์ในหมู่บ้าน

บทบาทของ อดต. ในเรื่องความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ อดต. เป็นตำแหน่งทางการเมืองที่เข้ามามีบทบาทในหมู่บ้าน ทำให้ต้องสัมพันธ์กับกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน โดยเฉพาะ นายถนอม บุญมาศักดิ์ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านคนเก่า พ่อหลวง ได้ดำเนินวิถีชีวิตเช่นเดียวกับครอบครัวอื่น ๆ แต่ยังมีพิธีที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนได้เลิกปฏิบัติแล้วคือ พิธีเก็บขวัญข้าว ที่พ่อหลวงยังถือปฏิบัติพ่อหลวงกล่าวว่าจะทำให้ข้าวมีกินมีใช้ตลอดชีวิต พ่อหลวงหนองเป็นคนกลุ่มแรกที่เริ่มก่อตั้งชุมชนจึงเป็นคนถือจารีตประเพณีแต่โบราณ ความเชื่อในเรื่องผีพ่อหลวงก็ปฏิบัติทุกเช้าเสมอ ชาวบ้านจึงให้ความเคารพนับถือ อดต. ทั้ง 2 คนยังมีหน้าที่เป็นกรรมการในหมู่บ้าน ทำให้ต้องเข้าร่วม กิจกรรมภายในชุมชน งานประเพณีที่จัดขึ้น อดต. 2 คน ให้ความร่วมมืออย่างดี

ในขณะที่เดียวกันภายในชุมชนก็จะมีภารกิจและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำกันเองตามความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่โบราณ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผี เรื่องค่านิยม ค่านต่าง ๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันหรือแม้แต่หลักปฏิบัติในพิธีต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชนทำให้เกิดผู้นำอย่างไม่เป็นทางการขึ้นมีดังนี้

พระ

พระอธิการบุญมา กตบุญโย บ้านเดิมอยู่สิบสองปีนนา บวชมา 26 พรรษา มีพระลูกวัด 4 รูป มีเด็กวัด 2 คน อาหารได้จากการตักปันโตตามเขตในหมู่บ้าน มีบทบาทและหน้าที่เป็นผู้นำทางศาสนาที่ชาวบ้านให้ความศรัทธาและนับถือมาก จึงเป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้าน อบรม สั่งสอนเทศนาให้กับชาวบ้าน และร่วมกับคณะกรรมการวัดและชาวบ้านตัดสินใจแก้ไขปัญหาดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนา

บทบาทของพระในเรื่องความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ เจ้าอาวาสวัดมี บทบาทต่อการผลิตซ้ำด้านศาสนาโดยตรง เป็นผู้นำศาสนา ใช้ธรรมะอบรมสั่งสอนคนในชุมชนให้เกิดความสุขทางใจ ในการเทศน์แต่ละครั้งจะเน้นถึงบาป บุญ คุณ โทษ ให้กับคนในชุมชนเป็นการ กล่อมเกล่าให้เชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติที่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อหลังความตาย ในทางปฏิบัติได้ถือศีลกินเจ เป็นแบบอย่างให้กับคนในชุมชน หากคนในชุมชนเจ็บไข้ไม่สบายก็มาหาพระสงฆ์เพื่อ รดน้ำมนต์ อีกทั้งมีการปลุกเสกของขลังไว้กันผีและสิ่งชั่วร้าย ความที่มีบทบาทเป็นผู้นำทางด้านประเพณีต่าง ๆ และชาวบ้านรักและศรัทธาในเจ้าอาวาส จึงยึดเป็นแบบอย่างโดยเฉพาะผู้อาวุโสที่ ยึดมั่นในศasanามักจะปฏิบัติธรรมเข้าวัดทำบุญ เจ้าอาวาสจึงมีอิทธิพลต่อคนในชุมชนเป็นอย่างมาก

ผู้อาวุโส

พ่อลุงหน่อ ใสจันทร์ อายุ 64 ปี มีหน้าที่เป็นพ่องานทุกอย่างภายในหมู่บ้าน เช่น งานศพ งานบุญ งานประเพณีต่าง ๆ เป็นผู้มีความรอบรู้แบบแผนและพิธีกรรมต่างๆ

บทบาทของผู้อาวุโสในเรื่องความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ เป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ ที่มีบทบาทในการจัดพิธีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ด้านความเชื่อ พ่อลุงหน่อมีวิถีชีวิตเรียบง่าย มีความสามารถในการจักสาน ในพิธีกรรมที่จัดขึ้น พ่อลุงหน่อเป็นผู้ทราบว่ามีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร ด้านความเชื่อส่วนตัวมีการนับถือผีบ้าน ผีเรือน และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถเป่า คาถา อาคม ปลุกเสกได้ ถ้าหากลูกหลานใครไม่สบาย ร้องไห้ในเวลากลางคืน มักจะนำมาให้พ่อลุงหน่อ เป็นคนผูกข้อมือให้เพื่อเรียกขวัญ กิจกรรมพิธีทางศาสนา พ่อลุงหน่อจะเป็นคนกำหนดวัสดุ อุปกรณ์ ที่จะใช้ในงาน จึงทำให้เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน

การศึกษา

สถานศึกษาที่หน่วยราชการจัดให้คือ โรงเรียนบ้านวังลาว ตั้งอยู่ที่หมู่บ้าน การศึกษาในหมู่บ้านวังลาว นับว่ามีความสำคัญและจำเป็นมากต่อการผลิตซ้ำของวัฒนธรรมภายใน ปัจจุบันได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 อย่าง คือ การศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ การศึกษาทั้ง 2 อย่าง ไม่สามารถแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ ถึงแม้บทบาทจะแตกต่างกันก็ตาม กล่าวคือการศึกษานอกระบบเนื้อหาจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมและประเพณีภายในชุมชน ส่วนการศึกษาในระบบจะมีเนื้อหาการเรียนการสอนให้รู้จักการดำเนินชีวิตให้อ่านออก เขียนได้ รู้และเข้าใจชีวิตและสังคม รู้จักวัฒนธรรมและประเพณีภายในชุมชน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การศึกษาในระบบ

จากการได้สัมภาษณ์คณะครูในโรงเรียนวังลาว นายจำเนียร มากงลาด อาจารย์ใหญ่ นายรณภพ เมฆกฤษ อาจารย์ 2 ระดับ 6 นายธีระยุทธ หมักสม อาจารย์ 1 ระดับ 3 กล่าวว่า การศึกษามีสภาพการจัดการศึกษาจัดโดยรัฐ และเป็นหน้าที่ของโรงเรียนบ้านวังลาวที่เป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้าน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเชียงแสน โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนที่ได้รับอนุมัติพื้นที่เขตป่าสงวนตามหนังสือ 77/35 ลงวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 มีเนื้อที่ 15 ไร่ 1 งาน 70 ตารางวา และได้รับงบประมาณในการก่อสร้างอาคารเรียนจากโครงการ ปชด. (โครงการป้องกัน ตนเองเขตชายแดนไทย ลาว) เปิดทำการสอน

ตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้น ประถมปีที่ 6 มีจำนวนครู ประจำการ 5 คน นักเรียนรวมทั้งหมด 70 คน (ข้อมูลสถิตินักเรียนโรงเรียนบ้านวังลาว ปี 2542) มีห้องเรียน 3 ห้อง ห้องเรียนชั่วคราว 2 ห้อง มีห้องแล็บ 2 ห้อง ทำการเปิดสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ซึ่งมีโครงสร้างของหลักสูตรแบ่งเป็น 5 กลุ่มประสบการณ์ที่มี เนื้อหาส่วนใหญ่มุ่งการศึกษาต่อในระดับสูงต่อไปคือ

1. กลุ่มทักษะ ประกอบไปด้วยวิชาภาษาไทย และคณิตศาสตร์ เป็นกลุ่มประสบการณ์บังคับที่จะเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ได้ดี

2. กลุ่ม สปช. ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาวีชีวิตและสังคม เป็นทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3. กลุ่ม สลน. เป็นกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพที่ดีมีอยู่ 4 กลุ่มวิชา คือ จริยศึกษา ศิลปศึกษา พลศึกษา ดนตรีนาฏศิลป์

4. กลุ่ม กพอ. เป็นประสบการณ์เบื้องต้นในการทำงาน และความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ ที่ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง เช่นงานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์ และงานช่าง

5. กลุ่มประสบการณ์พิเศษ คือกลุ่มวิชาว่าด้วยความสนใจของผู้เรียนที่จะเรียน

ทั้ง 5 กลุ่มประสบการณ์ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคน พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม คือให้มีความรู้และทักษะในการทำงาน รู้บทบาทและหน้าที่ของตนในสังคม ความรู้ของหลักสูตรที่ทางโรงเรียนจัดให้ในโรงเรียนนี้ ทำให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในแต่ละระดับ มีความรู้และทักษะ เหมาะสมกับวัย และสามารถรู้จักตัวเอง รู้หน้าที่ รู้บทบาทที่ควรกระทำต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อชุมชนได้ดี

ภาษาที่ใช้กันในโรงเรียนเมื่ออยู่ในห้องเรียนจะใช้ภาษาไทย แต่ถ้าการสื่อสารนอกห้องเรียนจะเป็นภาษาไทยคือ นักเรียนเดินทางมาโรงเรียนโดยการเดินและใช้รถจักรยานเป็นบางส่วน อาหารกลางวันบางคนใช้วิธีนำมาจากบ้าน บางคนได้รับสิทธิกินอาหารในโครงการอาหารกลางวันที่ทางโรงเรียนได้รับงบประมาณจากกระทรวงศึกษาธิการจัดทำให้ เสื้อผ้าที่ใส่มาโรงเรียนเป็นชุด นักเรียนทั่ว ๆ ไป

นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังได้มีการปลูกฝังทางวัฒนธรรม โดยให้นักเรียนรักษวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการฝึกฝนการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านที่รวมถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์

ทางพิธีกรรมและความเชื่อ การแสดงเหล่านี้จะนิยมแสดงในประเพณีและในเทศกาลต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในหมู่บ้านหรือได้ รับเชิญให้ไปแสดงในที่ต่าง ๆ ตามที่ได้รับเชิญจึงเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนและชุมชนวังลาว ได้มากพอสมควร แรงจูงใจอาจารย์ใหญ่บอกว่า มาจากเด็กที่มีความสนใจในวัฒนธรรมด้านการแสดงของตนเอง จึงได้สนับสนุนอย่างเป็นทางการ

ส่วนหลักสูตรท้องถิ่นที่ทางโรงเรียนจัดให้มีเพื่อสอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียนคือ การเลี้ยงปลา ปลูกผัก ที่นักเรียนสามารถนำไปทำเป็นอาชีพเสริมให้กับครัวเรือนของตัวเอง เด็ก ใกล้เคียงส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจบภาคบังคับระดับประถมศึกษาปีที่ 6 บางคนมีโอกาสได้เข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าในตัวอำเภอเชียงแสนที่มีโรงเรียนมัธยมและโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเดินทางได้ไม่ไกลมากนักส่วนใหญ่ใช้วิธีเดินทางไปเช้าและกลับเย็นในระดับชั้นอนุบาล พ่อแม่ของเด็กที่อยู่ประจำในหมู่บ้านนิยมส่งลูกไปเรียน จุดประสงค์เพื่อจะได้มีผู้ดูแลแทนระหว่างพ่อแม่ทำงาน เนื้อหาในการเรียนในระดับนี้ไม่เป็นวิชาการ เพียงแต่เข้ามาเตรียมความพร้อมที่จะเข้าเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต่อไป

2. การศึกษานอกระบบ

2.1 การบวชเรียน

จากการได้สัมภาษณ์กราบเรียนถามพระคุณเจ้า พระอธิการบุญมา กรุณา บอกกล่าวขั้นตอนในการบวชเรียนว่า เด็กนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถ้าไม่มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนแล้ว สามารถเลือกที่จะบวชเรียนได้ถ้ามีความสนใจที่จะบวช โดยไปยื่นแสดงความต้องการบวชเรียนต่อเจ้าอาวาสวัดบ้านวังลาว แต่ต้องมีความสนใจที่จะบวชเรียนอย่างจริงจัง ใช้หลักฐานวุฒิการศึกษา ป.6 และ ทร.14 แนบไปด้วยเพื่อเข้าบวชในพรรษาต่อไป ส่วนการเรียน หลังจากบวชแล้วก็จะถูกส่งไปเรียนโรงเรียนของสงฆ์ในตัวอำเภอ การเล่าเรียนสามารถเรียนทั้งสายธรรมและสายสามัญควบคู่กันไป สามเณรบางรูปหากมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับงานช่างต่าง ๆ สามารถเรียนเป็นอาชีพเสริมได้ เมื่อจบจากการบวชเรียนลาสิกขาออกไป ก็สามารถนำความรู้ระดับนี้ไปประกอบอาชีพเสริมได้อีกทั้งยังสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนอีกวิธีหนึ่งที่เสริมอาชีพหลักคือการ ทำไร่ ทำนาในหมู่บ้านนี้ ในช่วงปิดเทอมของแต่ละภาคเรียนสามเณรทั้งหลายก็กลับเข้ามาจำพรรษา ในวัดของหมู่บ้านได้จนกว่าจะเปิดภาคเรียนต่อไป

2.2 การศึกษานอกโรงเรียน

เป็นการศึกษาที่เอื้อให้กับผู้ที่มีปัญหาไม่สามารถไปศึกษาต่อในระบบได้ มีหน่วยงานรองรับจัดการศึกษา โดยมีศูนย์กลางการศึกษาอยู่ที่ตัวอำเภอเชียงแสน การจัดการเรียนการสอนมีอยู่ 3 ระดับ คือระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมต้น และระดับมัธยมปลาย การศึกษาจัดเป็นหน่วยวิชา การเรียนการสอนมีกิจกรรมในเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ ซึ่งมีนักเรียนในหมู่บ้านที่จบประถมต้นไปเรียนต่อในระดับมัธยมต้นมากพอสมควร

2.3 ศูนย์กระจายข่าวภายในหมู่บ้าน (เสียงตามสาย)

เป็นสถานที่ใช้ประกาศหรือแจ้งข่าวในหมู่บ้านได้รับทราบกันอย่างทั่วถึง ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น แจ้งข่าวหรือหัวข้อราชการเร่งด่วนที่รอประชุมประจำเดือนไม่ได้ การพัฒนาหมู่บ้าน หรือหน่วยบริการต่าง ๆ ที่เข้ามาบริการในชุมชนแต่เกรงว่าชาวบ้านจะรับทราบไม่ทั่วถึง ผู้มีหน้าที่กระจายข่าวคือประธานหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ที่รับผิดชอบงานมา

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ฝึกอบรมให้แก่ ชุมชนบ้านวังลาวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ และปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งโดยส่วนตัวเป็นประโยชน์ ต่อครอบครัวและโดยส่วนรวมเป็นประโยชน์ต่อชุมชน การจัดการศึกษาโดยองค์กรภายนอกไม่ได้จัดบ่อย แต่ส่วนมากจะเป็นหลักสูตรระยะสั้นหรือในวาระสำคัญ ต่าง ๆ ในช่วงเวลานั้น

ด้านสาธารณสุข

บ้านวังลาวเนื่องจากได้แยกตัวจากหมู่บ้านสบรวกมาตั้งชุมชน สถานบริการอนามัย จึงยังต้องใช้ร่วมกับหมู่บ้านสบรวก เจ้าหน้าที่สาธารณสุข นางอัครี ใจดีเยี่ยม เจ้าหน้าที่บริหาร 6 ได้ให้ รายละเอียดว่า สถานีอนามัยแห่งนี้มีเจ้าหน้าที่อนามัย 2 คน ชายหญิงและผู้ช่วย 1 คน เป็นเด็กในท้องถิ่นมีหน้าที่ให้ความรู้ คำแนะนำเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัย บริการตรวจสุขภาพ ฉีดวัคซีนป้องกันโรคต่าง ๆ รวมทั้งการปฐมพยาบาลเบื้องต้น แต่ถ้ามีผู้ป่วยอาการหนักทางเจ้าหน้าที่ก็จะทำหนังสือส่งตัวเข้าไปทำการรักษาที่โรงพยาบาลประจำอำเภอต่อไป นอกจากนี้จะมีสถานีอนามัยบริการแล้วยังมีหน่วยงานสาธารณสุขหมู่บ้านที่ชาวบ้านเรียก อสม. ศูนย์ อสม. (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) มีสถานที่ทำการเป็นศาลาห้องพักอยู่หน้าวัด มีเจ้าหน้าที่ อสม. 9 คน เป็นชาย 7 คน เป็นหญิง 2 คน เจ้าหน้าที่ทั้ง 9 คน เป็นคนอยู่ในท้องถิ่นทั้งหมด อาสาสมัครเหล่านี้มีหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับ

ปัญหาสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งช่วยเหลือผู้ป่วยในเบื้องต้นก่อนนำส่งสถานีย
 อนามัยหรือโรงพยาบาล นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ความ เข้าใจแก่
 ประชากรในด้านสุขอนามัยโดยผ่านหอกระจายข่าว รวมทั้งร่วมชี้แจงในการประชุมประจำ
 เดือน จึงถือว่า อสม. เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายด้านสาธารณสุข เปิดบริการวันปกติและนอก
 เวลาราชการรวมทั้งวันหยุดเสาร์อาทิตย์ หรือแม้ยามค่ำคืนก็สามารถให้บริการได้ คนไข้หรือ
 ผู้ป่วยต้องเสีย ค่าบริการเฉพาะค่ายาเท่านั้น ผลจากการสำรวจจากหลักฐานพบว่าคนส่วนใหญ่
 นิยมใช้บริการ อสม. หมู่บ้านมากกว่าจะไปสถานีอนามัยเนื่องจากสะดวกและไม่ต้องเสียเวลา
 ในการเดินทาง แต่อย่างไรก็ตามการรักษาอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ นั้นยังคงใช้การรักษาแบบ
 ดั้งเดิม ใช้สมุนไพร ความเชื่อเรื่องผี การบนบานศาลกล่าว ควบคู่กับการรักษาแผนปัจจุบัน
 ไปด้วย

การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของชาวบ้านคือการเกษตรระดับครอบครัวปลูกข้าวนาปีเพื่อใช้ในการ
 บริโภคที่ สมาชิกภายในครอบครัวรับผิดชอบทุกระบวนกรตั้งแต่การเตรียมดิน การปลูก
 การดูแล การเก็บเกี่ยว ก่อนมีการเตรียมดินทุกครอบครัวต้องจูงรถบอกกล่าวเข้าที่ ไร่ดูแล คุ้ม
 ครองให้กิจกรรมขั้นตอนการทำไร่ ทำนา อย่าให้มีอุปสรรค ผลผลิตก็ขอให้เจริญงอกงาม สัตว์
 ร้ายหรือแมลงอย่าได้มารบกวนพืชผล โดยหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ทำการบอกกล่าว การทำนา
 ทำไร่นั้น ผลผลิตจะเก็บไว้กินไว้ใช้ก่อนถ้าเหลือถึงจะนำออกขายเพื่อนำเงินไปใช้จ่ายในสิ่งที่
 ตนเองผลิตเอาไม่ได้ นอกจากนั้นชาวบ้านวังลาวยังมีอาชีพเสริม ปลูกพืชที่ทำรายได้สู่
 ครอบครัวอีกหลายอย่างเช่น ปลูกพืช ข้าวไร่ มันฝรั่ง ถั่วเหลือง ข้าวโพด ทำข้าวเกรียบ
 ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป เป็นอาชีพเสริมตามลำดับหลังจากหมดฤดู ทำไร่ ทำนา ซึ่ง
 เป็นที่ต้องการของตลาด

กลุ่มองค์กร

กลุ่มและองค์กรภายในชุมชนมีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการดังนี้

กลุ่มสตรี (กลุ่มแม่บ้าน) เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญพอสมควรภายใน
 หมู่บ้านจัดขึ้นเพื่อช่วยงานส่วนรวม เพราะงานทุกงานที่จัดขึ้นในหมู่บ้านทั้งงานบุญงาน
 ประเพณีต่าง ๆ ต้องให้กลุ่มแม่บ้านเป็นผู้ดูแลตั้งแต่การต้อนรับแขก อาหารการกิน ตลอดจน
 งานการจัดเก็บทำความสะอาดหลังจากงานเสร็จ เก็บกวาดเครื่องครัว เครื่องใช้ และสถานที่

ให้เรียบร้อย การอบรมกลุ่มสตรีด้านอาชีพเสริม มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดครั้งหลังสุดคือพัฒนากรอำเภอ โดยผู้รับผิดชอบโครงการเล่า รายละเอียดว่า กลุ่มผู้เข้าอบรมคือประธานกลุ่มแม่บ้านรองประธานกลุ่มแม่บ้าน และชาวบ้านใน หมู่บ้านวังลาวรวม 30 คน ที่ศาลาเอนกประสงค์บ้านวังลาว ในหัวข้อฝึกอบรมสาริตการทำข้าวเกรียบมันสำปะหลัง ครั้งหลังสุดจัดการอบรมเมื่อวันที่ 24-26 สิงหาคม 2542 เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มสตรีประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนหลังฤดูทำนาและให้สามารถรู้หลักบริหารกิจกรรมในรูปกลุ่ม ส่งเสริมการพัฒนาเทคนิครูปแบบการผลิตและการบรรจุหีบห่อ

จุดประสงค์ของการอบรมเพื่อมุ่งให้สตรีตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของการเป็นผู้นำชุมชนสตรี ฝึกให้สตรีมีความรู้ความสามารถในทางสร้างสรรค์ พัฒนาความเป็นอยู่ พัฒนาอาชีพ และพัฒนาท้องถิ่นก่อประโยชน์ให้กับสตรีภายในชุมชน

กลุ่มสตรีเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการผลิตข้าวเป็นอย่างมาก เป็นผู้กล่อมเกลาสมาชิกในครอบครัวในการดำเนินวิถีชีวิตตามบิดามารดาเป็นแบบอย่าง โดยวิถีชีวิตจะมีพิธีกรรมและความเชื่อฝังอยู่ตั้งแต่ต้นจนเข้านอนและตั้งแต่เกิดจนตาย โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับประเพณีทางศาสนา การทำบุญ หน้าที่แม่บ้านทำให้แม่บ้านต้องเรียนรู้และซึมซับกิจกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ ที่ฝังไว้ในชีวิตประจำวันอย่างไม่รู้ตัว ในขณะที่เดียวกันก็กล่อมเกล่าในสมาชิกครอบครัวไปด้วย

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน หรือ อสม. หมู่บ้านมี 9 คน เป็นชาย 7 คน หญิง 2 คน มีนายสุพรรณ นาระเรศ เป็นประธานอสม. มีหน้าที่เป็นตัวแทนของสาธารณสุขตำบลคอยบริการตรวจสอบสุขภาพคนในหมู่บ้าน ขยายที่ใช้เงินในหมู่บ้านซื้อเป็นทุน ให้ความรู้พื้นฐานในการรักษาสุขภาพ แนะนำความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและการรักษาเบื้องต้นรวมทั้งร่วมประชุมชี้แจงปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน

การอบรมสาธารณสุขหมู่บ้าน หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง คือสาธารณสุขตำบลและ สาธารณสุขอำเภอ มีตัวแทนของหมู่บ้านเองรับการอบรมระยะสั้นในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องโรคที่เกี่ยวกับยุ่ง ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการประกอบอาหารให้สุกก่อนกิน อบรมเรื่องเฝ้าระวัง 4 กลุ่มโรค ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิด โครงการอนามัยโรงเรียน การบริการด้านสุขภาพอนามัย เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนให้รู้จักวิธีการป้องกันตนเอง ดูแลตนเอง นำผลของการอบรมและความรู้ต่าง ๆ ไปเผยแพร่ให้คนในหมู่บ้านได้รู้และเข้าใจในการปฏิบัติตนเองเกี่ยวกับการดูแลป้องกันเบื้องต้นต่อไป

บทบาทที่มีต่อการผลิตซ้ำ คือ ตัวแทนของคนในชุมชนมีความสมัครสมานสามัคคีช่วยเหลือกัน เอื้อเฟื้อ ดูแล เอาใจใส่กัน ความสัมพันธ์ลักษณะนี้ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษซึ่งในสมัยก่อนไม่มีรูปแบบอย่างเป็นทางการ เช่น หมอพื้นบ้าน

กลุ่ม อปพร. อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เป็นกลุ่มที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสมัครใจเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม เกี่ยวกับภัยอันตรายที่เกิดต่อชีวิตและเสียหายต่อทรัพย์สิน เช่น ภัยจากธรรมชาติหรือการก่อวินาศกรรม เพื่อให้บุคคลผู้ปฏิบัติหน้าที่มีความรู้เข้าใจในการป้องกันภัยต่าง ๆ มีส่วนช่วยเหลือสกัดกั้น การต่อต้านแทรกซึมที่จะก่อให้เกิดความไม่สงบรวมทั้งป้องกันตนเอง รู้วิธีการอพยพทั้งทางยุทธศาสตร์และยุทธวิธี รวมทั้งเป็นหน่วยรักษาความมั่นคงและปลอดภัยเมื่อเกิด สถานการณ์ฉุกเฉิน

การฝึกอบรม อปพร. ขึ้นตรงต่อฝ่ายปกครองอำเภอเชียงแสน ฝ่ายกิจกรรมพิเศษรับผิดชอบโดย นายประสิทธิ์ วงศ์มาน ปลัดอำเภอ(เจ้าพนักงานปกครอง 6) ได้กล่าวว่าเพื่อเป็นกำลังสนับสนุนการปฏิบัติงานของ ข้าราชการ อปพร. ในหมู่บ้านโดยตำแหน่งคือ ผู้นำต่าง ๆ และผู้ที่ต้องการเข้าอบรมด้วยความสมัครใจ อปพร. ชุดเดิมหมดวาระลงไปแล้วจึงได้จัดให้มี อปพร. ชุดใหม่ขึ้นในวันที่ 3 ถึง 7 เมษายน 2543 ผลของการอบรมทำให้ชาวบ้านมีส่วนช่วยเหลือสกัดกั้นการแทรกซึม เป็นหน่วยรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงเมื่อเกิด สถานการณ์ฉุกเฉินเป็นหน่วยดูแลความสงบ ภายในหมู่บ้านโดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าโดยตำแหน่งในสมัยก่อนคนไทลื้อจะจัดเวรยามดูแลความปลอดภัยให้กับชุมชน ปัจจุบันหน้าที่ดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนและยกหน้าที่ให้กับกลุ่มของ อปพร. เป็นการผลิตซ้ำวิถีชีวิตที่ชาวไทลื้อต้องดูแลเอาใจใส่กัน ในยามลำบาก เพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับชุมชนรูปแบบการดูแลของ อปพร. ได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างของทหารในเมืองสิบสองปันนานำมาผนวกกับโครงสร้างทางการปกครองปัจจุบัน ตามความจำเป็นของกาลเวลา

กลุ่มเกษตรกร เป็นการรวมตัวของพี่น้องชาวนาทุกคนรอบครัวเพื่อสร้างรับและรักษาผลประโยชน์จากผลผลิตของด้านเกษตรของชาวนาเอง

บ้านวังลาวมีอาชีพหลักคือการเกษตร ทำไร่ ทำนา ทำสวน หน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรงก็คือเกษตรอำเภอมิ นายเขียว มณีวรรณ เป็นหัวหน้าเกษตรกรหมู่บ้าน มีหน้าที่ติดต่อและติดตามโครงการเกษตรในโครงการหลวงร่วมกับเกษตรอำเภอ เพื่อนำผลประโยชน์ที่ได้รับเข้ามาเป็นสวัสดิการบริการหมู่บ้าน ล่าสุดได้ทำพืชเกษตรมันฝรั่งเข้ามาให้ชาวบ้านปลูกส่งบริษัททำให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้น กลุ่มนี้เป็นกลุ่มเพื่อรวมตัวขึ้นเพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตรที่หลากหลาย เนื่องจากคนไทลื้อมีการดำรงชีพด้านเกษตรที่มีผลผลิตทั้งพืชไร่และพืชสวนในเวลาเดียวกันหลายชนิดหลังจากถนอมอาหารไว้กินเวลาออก

ฤดูแล้วยังมีผลผลิตเหลืออยู่มาก จึงสร้างกลุ่มนี้ขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาผลผลิตล้นตลาดด้วยการหาตลาดรองรับผลผลิตเหล่านั้น ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการประกอบอาชีพในวิถีชีวิตประจำวัน โดยไม่ต้องคั้นรอนอกไปประกอบอาชีพอื่นๆ ที่คนในชุมชนไม่มีความชำนาญ

กลุ่มออมทรัพย์ 1. กลุ่มออมทรัพย์ภายในหมู่บ้านมี นายสุพรรณ นาระเรศ เป็นเจ้าหน้าที่จัดการเก็บ ผัก ทำบัญชี โดยเป็นการซื้อหุ้น หุ้นละ 10 บาท แล้วแต่ฐานะใครจะเอาที่หุ้นต่อเดือนก็ได้ภายใน 1 ปี อีกทั้งยังจัดสวัสดิการช่วยเหลือกันเอง โดยการปล่อยกู้โดยนำเงิน ออมทรัพย์ในหมู่บ้านเป็นแหล่งทุน ร้อยละ 2 บาทต่อปี ดอกผลนำมาจัดสรรปันหุ้นเป็นการช่วยเหลือกันเอาภายในหมู่บ้านการกู้ กู้ได้ไม่เกินครั้งละ 10,000 บาท การคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยนั้นคืนได้ ภายใน 1 ปี

2. เงินสุขาภิบาล ถือหุ้น 50 บาท บวกเงินค่ายา 10 บาท ต่อ 1 ครอบครัวและสมาชิกกู้ได้ 10,000 บาท ต่อ 1 ปี ต่อ 1 สมาชิก ร้อยละ 2 บาท และคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยภายใน 1 ปี

3. เงินกองทุนหลวง อบต. เป็นเงินกองทุนหลวงให้บริการภายในหมู่บ้านเป็นการช่วยเหลือกันเองภายในหมู่บ้านกู้ได้ 20,000 บาท ต่อ 1 ราย ร้อยละ 2 บาท คืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยภายใน 6 เดือน

4. เงินธนาคารข้าว ก่อนจะเป็นธนาคารข้าวได้มีการสร้างยุ้งฉางประจำหมู่บ้าน แต่ภายหลังเกิดปัญหาการยืมและการใช้คืน ข้าวที่คืนไม่ตรงกับชนิดของข้าวที่ยืม ไปเลยเปลี่ยนมาเป็นเงินธนาคารข้าว โดยปล่อยให้สมาชิกกู้ได้คนละ 5,000 บาท ต่อ 1 ราย ปรากฏว่าคนในชุมชนทุกครอบครัวเป็นสมาชิกธนาคารข้าวทั้งหมู่บ้าน การคืนก็คืนทั้งต้นและดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาท ภายใน 1 ปี

กลุ่มออมทรัพย์ เป็นกลุ่มที่ปรับเปลี่ยนมาจากธนาคารข้าวเพื่อการช่วยเหลือดูแลกันในยามเดือดร้อน และเอื้อเฟื้อกันในชุมชนทำให้ชุมชนสงบและมีความเสมอภาค

การอบรมของกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านมีหลายหน่วยงานรับผิดชอบให้การศึกษาศึกษาและอบรมเช่น กรมการศึกษา กรมพัฒนา กรมส่งเสริมการเกษตร กรมอนามัย และกรมอาชีวศึกษา เป็นการจัดการศึกษาภายในชุมชน นายปฤษฎางค์ สามีคตินิตย์ ปลัดฝ่ายสำนักงานอำเภอ 3 นายประสิทธิ์ วงศ์มาน ปลัดฝ่ายพนักงานปกครอง 6 นายชัยวัฒน์ ชัยเขต เจ้าหน้าที่บริหารงานการเกษตร 6 นางอัศรี ใจด้อย เจ้าหน้าที่สาธารณสุขบริหาร 6 นางทิพวรรณ โตแดง นักพัฒนาชุมชน 6ว ได้ให้ข้อมูลในส่วนที่เป็นหน่วยงานในหน้าที่รับผิดชอบเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำวิจัย

ความสัมพันธ์

ความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชน มีการยึดถือกันเหมือนญาติพี่น้อง พี่งพาอาศัยกันร่วมรับรู้ปัญหาและช่วยกันแก้ไข คนทุกคน ทุกหน่วยงาน และทุกองค์กรนับตั้งแต่หน่วยที่เล็กที่สุดใน หมู่บ้านคือครอบครัว จะมีความสัมพันธ์โดยยึดเอาผู้อาวุโสเป็นหลักและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ กิจกรรมทุกอย่างภายในชุมชนจะมีผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนในด้านศาสนามีพระ ผู้อาวุโส มักนายเป็นผู้ดำเนินการทำกิจกรรมต่าง ๆ ปฏิบัติการภายในชุมชนได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนอย่างมากมาย ทุกเย็นจะมีการเยี่ยมเยียนพบปะพูดคุยปัญหาสารทุกข์สุกดิบ ปรีกษาหารือกันอยู่เป็นประจำ ความสัมพันธ์ภายในชุมชนจึงอบอุ่น แม่อุ้ยจ้อยบ้านอยู่หน้าวัดเล่าว่าส่วนใหญ่คนจะมาชุมนุมกันที่หน้าบ้านของแม่อุ้ยเพราะตั้งอยู่หน้าวัด บ้านแม่อุ้ยจ้อยก็ยังเปิดเป็นร้านขายของชำและตอนเช้าข้างบ้านก็ยังเป็นตลาดขายอาหารสดด้วย จึงมีคนมาชุมนุมมากกว่าสถานที่อื่น ๆ การต้อนรับของเจ้าของบ้านก็มีแต่น้ำเปล่าและการนั่งพูดคุยด้วยเป็นครั้งคราวเท่านั้น ชาวบ้านจึงนับถือกันเหมือนญาติพี่น้อง มีความรักและความจริงใจให้กัน ช่วยเหลือกันเมื่อยามเจ็บไข้ได้ป่วย (เรื่องความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนจะกล่าวถึงอย่างละเอียดในตอนที่ 2 ในหัวข้อระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชนอีกครั้ง)

ส่วนความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นของหมู่บ้านนี้ ก็มีความสัมพันธ์ในการติดต่อค้าขายหนุ่มสาวที่รักใคร่ชอบพอแต่งงานกัน การมีครอบครัวนิยมแต่งงานเพียงครั้งเดียว ผู้อาวุโสมีการเดินทางไปมาหาสู่กันและติดต่อกันตลอดเวลา เวลามีงานบุญการจัดงานก็จะบอกกล่าวให้ไปร่วมงานบุญหรือช่วยงาน มีการพบปะกันในงานประเพณีหรืองานสังสรรค์กันทุกปีไม่ขาด

ความสัมพันธ์ของกลุ่มและองค์กรภายในชุมชน หลังจากได้พูดคุยกับผู้อาวุโสในหมู่บ้านจากผู้นำฝ่ายต่าง ๆ ทราบว่าการปฏิบัติการของกลุ่มและองค์กรภายในชุมชน มีความสัมพันธ์ทั้งแนวตั้งและแนวนอน คือการประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงและสัมพันธ์กับคนภายในชุมชน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสอดคล้อง เหมาะสมเหตุการณ์ภายในชุมชน เช่น หากจะทำการ อบรม อพปร. หรืออบรมสาธารณสุขเบื้องต้น ซึ่งผู้วิจัยประสบด้วยตนเองในการเก็บข้อมูล คือบังเอิญการอบรมตรงกับกิจกรรมในหมู่บ้าน ฝ่ายผู้นำจะหารือเพื่อที่จะเลื่อนไหลโดยการประชุมหาทางแก้ไขให้เหมาะสม เช่น เมื่อวันที่ 3 ถึง 7 เมษายน พ.ศ. 2543 ได้มีการจัดอบรม อพปร. ชุดใหม่ขึ้นเวลาในการอบรมได้ตรงกับ การอบรมของกลุ่มสตรีในเรื่องการถนอมอาหารพื้นบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน จึงได้หารือกับหัวหน้าฝ่ายปกครอง ร่วมกับหัวหน้าพัฒนากรอำเภอ โดยเลื่อนการอบรมกลุ่มสตรีเป็นวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2543

และในการอบรมครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเกษตร กลุ่มผู้อาวุโส กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มวัยรุ่น และเยาวชนเข้าร่วมรับความรู้ด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและองค์กรภายใน ชุมชนเป็นไปในทิศทางเดียวกันไม่ขัดแย้งกัน

วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ

วัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้านวังลาว เนื่องจากมีความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาอย่างมั่นคงทำให้ชาวไทยลื้อมีวัฒนธรรมด้านประเพณีเกี่ยวกับศาสนาในรอบ 1 ปี ได้แก่ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีออกพรรษา ประเพณีบวชนาค และมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติในการนับถือผี ประเพณีที่ เกี่ยวกับความเชื่อ ได้แก่ ประเพณีการตานธรรม ประเพณีการฮ้องขวัญ ประเพณีการปู่จาเตียน ประเพณีการสงเคราะห์และประเพณีทำบุญเสาะใจบ้าน ยังมีประเพณีที่เกี่ยวกับสังคมได้แก่ ประเพณีการเกิด ประเพณีการตาย ประเพณีแต่งงาน และประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ รายละเอียดจะกล่าวถึงในตอนที่ 2

ปฏิบัติการทางสังคม

บ้านวังลาว เริ่มตั้งขึ้นปี 2518 ประมาณ 25 ปี เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ที่อยู่รวมกันเหมือนพี่น้องชาวบ้านที่อาศัยอยู่เป็นชาวไทยลื้อ ที่อพยพมาจากหมู่บ้านสรวกจาก อำเภอแม่สาย และไม้ลู่จน วิธีการดำรงชีวิตจึงถูกทำติดตัวมากับผู้อพยพและถ่ายทอดสู่ลูกหลานจนถึงปัจจุบันจากการพบปะ พูดคุยกับชาวบ้าน ทำให้ทราบทิศทางของการปฏิบัติการทางสังคมคือ สมาชิกทุกคนในหมู่บ้านมีความเคารพนับถือและสัมพันธ์อันดีงาม โดยยึดเอาผู้อาวุโสเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ มีความรักและเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปฏิบัติการเหล่านี้สังเกตได้จากถ้าวางจากการทำไร่นา หรือเลิกงานตอนเย็น ชาวบ้านจะมีโอกาสพบปะจับกลุ่มพูดคุยกันตามใต้ต้นไม้ ตามร้านค้า รวมทั้งการเยี่ยมเยียนตามบ้านเรือน เพื่อพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เนื้อหาสาระในการแลกเปลี่ยนก็จะเกี่ยวกับการทำมาหากินความเป็นอยู่เรื่องอาหาร เรื่องสุขภาพของคนในหมู่บ้าน ส่วนกลุ่มผู้นำก็จะแลกเปลี่ยนเรื่องต่างๆ ไปรวมถึงด้านการบริหารการปกครองภายในหมู่บ้าน ถ้าในหมู่บ้านมีพิธีต่างๆ เช่น งานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ สาระที่คุยกันก็จะเป็นเรื่องการช่วยเหลือ การเตรียมงาน งานในชุมชนนั้นอย่างน้อยต้องใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 3 วัน คือวันเตรียมงาน วันจัดพิธี และวันเก็บส่ง ซึ่ง ชาวบ้านเรียกวันนี้ว่า “วันล้างผาม” หรือถ้าเป็นประเพณีพิธีกรรมภายในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะหยุดทำงานร้านขายของจะปิดเพื่อไปร่วมงาน การแต่งกายก็จะใส่เสื้อผ้าที่ใหม่ที่สุด กลุ่มสตรีนิยมแต่งกาย

ด้วยเสื่อปัด ผ้าชั้นไทลื้อ ส่วนเครื่องประดับต่างๆ ก็ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว พิธีการและการเตรียมงาน ได้รับความร่วมมือและการช่วยเหลืออย่างจริงจัง ส่วนด้านการเจ็บป่วย ถ้าสมาชิกคนใดคนหนึ่งภายในหมู่บ้านป่วย จะมีการเยี่ยมเยียนเพื่อเป็นกำลังใจให้หายป่วยไว ๆ ปฏิบัติการเหล่านี้จะยึดและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

การตั้งบ้านเรือนไม่มีรั้วกันเขตแดน แต่ก็จะเป็นที่รู้กันเองว่าขอบเขตบริเวณบ้านของแต่ละหลังมีพื้นที่ถึงไหน สาเหตุเพื่อความสะดวกในการเยี่ยมชมกันและการติดต่อ เช่น การบริหารการปกครองแต่ละเขตแต่ละฝ่ายจะต้องมีการประสานงานกันตลอดเวลา เพื่อให้เกิดการแข่งขันกันในการพัฒนาและสร้างความเจริญให้กับเขตของตน และง่ายต่อการเดินทางของหัวหน้าเขต เวลาต้องการความร่วมมือจากครอบครัวในเขตรับผิดชอบ เช่น พิธีงานบุญหรือประเพณีต่างๆ หัวหน้าเขตจะออกรวบรวมเจตนาบุญของแต่ละครอบครัว เพื่อเป็นปัจจัยในพิธีงานต่าง ๆ ตามที่ได้ตกลงปรึกษารือกัน

ในด้านศาสนาเป็นความเชื่อ ที่ใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจของคนในหมู่บ้าน ดูได้จาก การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา ชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับงานประเภทนี้มาก ด้วยแรงศรัทธา จะร่วมแรงใจด้วยความเต็มอิม เพราะมีความเชื่อว่าการปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวกับวัดจะทำให้ได้บุญ และเป็นกุศลทำให้เกิดผลดีต่อตนเอง หลังจากตายแล้วเกิดใหม่ในชาติต่อไป จะได้มีความสุขไม่ทุกข์ยากลำบาก ความเชื่อเหล่านี้จึงทำให้ชาวบ้านชอบการทำบุญและไปวัดเพื่อร่วมกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากวัดแล้วที่ยึดเป็นที่พึ่งทางใจอีกอย่างคือ ผีบ้าน ผีเรือน และผีบรรพบุรุษ ซึ่งทุกบ้านจะมีหิ้งบูชาไว้ในบ้าน เพื่อปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายต่างๆ ไม่ให้เกิดกับครอบครัว

ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบนี้ส่งผลให้เกิดเครือข่ายอย่างแน่นแฟ้น ทุกคนเปรียบเสมือนเป็นพี่น้องกันเป็นครอบครัวเดียวกัน หมู่บ้านมีจึงเปรียบเสมือนเป็นครอบครัวครัวใหญ่ ที่มี ผู้ใหญ่บ้านกับโรงเรียนเป็นบิดามารดา มีวัดเป็นปู่ย่าตายาย(ผู้อาวุโส)และครอบครัวแต่ละเขตเป็นลูกๆ ที่ทุกคนปฏิบัติหน้าที่ของตนเองตามที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี ในภาพรวมแล้วปฏิบัติการทางสังคมของหมู่บ้านวังลาวจะมีทิศทางไปที่เดียวกัน ความขัดแย้งในหมู่บ้านไม่มี เวลาจัดงานหรือเทศกาลประเพณีต่างๆ จึงเป็นไปด้วยความสงบและสนุกสนาน ปฏิบัติการต่างๆ ที่มีต่อกันจึงอบอุ่นและจริงใจ

เนื้อหาที่กล่าวมาทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับบริบทภายในชุมชนตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอออกเป็น 3 ตอน ในตอนที่ 1 จากการสำรวจด้วยผู้วิจัยเอง การพบปะพูดคุยกับชาวบ้าน สัมภาษณ์ผู้อาวุโส และ ผู้นำชุมชนสรุปได้ดังนี้

ลักษณะที่ตั้งทั้งทางกายภาพและทางภูมิศาสตร์ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่กลางหุบเขา มีแม่น้ำทอดสายยาวทำให้เกิดทรัพยากรธรรมชาติทั้งป่าและภูเขาที่แสดงออกถึงความอุดมสมบูรณ์ด้านอาหาร การกินและความเป็นอยู่พึ่งพาตัวเองได้เป็นอย่างดี ชุมชนจึงเข้มแข็งพื้นที่ในการเพาะปลูกก็เพียงพอต่อการหมุนเวียนภายในจะพึ่งชุมชนอื่นในส่วนที่ผลิตเองไม่ได้เท่านั้น แต่ก็เป็นส่วนน้อย เพราะภายใน ชุมชนเองสามารถผลิตพืชผลทางการเกษตรได้หลายชนิดเนื่องจากสภาพดินแตกต่างกัน ผักที่ใช้ในการบริโภคปลูกกันเอง สัตว์ที่ใช้เป็นอาหารก็เลี้ยงไว้ใช้กินเอง สิ่งที่สำคัญในการบริโภคที่สำคัญในชีวิตประจำวันจึงไม่ขาดแคลน ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนอยู่ในวัยผู้ใหญ่ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว มีศักยภาพในการปฏิบัติการกิจที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างเต็มความสามารถ จากการได้พบปะพูดคุย กับชาวบ้าน ร้านค้า โดยการนำของอุ้ยจ้อย ผู้อาวุโสที่อพยพเข้ามาอยู่รุ่นแรกบอกว่า การปฏิบัติตนตามพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่สนใจของชุมชนไทลื้อที่ขาดไม่ได้ เนื่องจากถูกถ่ายทอดจากรุ่น ปู่ย่า ตายาย และจากบรรพบุรุษตั้งแต่อยู่สิบสองปีมาแล้ว ในลักษณะของความเป็นอยู่ได้ยึดถือเอาบรรพบุรุษเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติของคนในชุมชนจึงยึดเอาผู้อาวุโสเป็นผู้นำด้านต่าง ๆ มีการนับถือกันเหมือนพี่น้อง การปลูกสร้างบ้านเรือน จึงไม่มีการแบ่งรั้วแบ่งเขตเพื่อสะดวกในการเยี่ยมชมและการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน การคมนาคมติดต่อกับชุมชนอื่นนั้น แม้การเดินทางจะสะดวกแต่ก็ต้องผ่านภูเขาที่ล้อมรอบหมู่บ้านซึ่งค่อนข้างเปลี่ยว ประกอบกับเป็นคนไทลื้อที่คิดว่าตนเองเป็นกลุ่มชนอพยพกลัวการถูกตรวจค้นระหว่างทางจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ กลัวการถูกกักกันแก๊สและคิดว่าการอยู่ในหมู่บ้านจะปลอดภัยที่สุด การเดินทางติดต่อกับชุมชนอื่นจึงเกิดขึ้นน้อยเท่าที่จำเป็น ด้านการติดต่อซื้อขายจะมีตัวแทนจากรัฐเป็นตัวแทนประสานงานกับผู้นำ หมู่บ้าน โดยที่ชาวบ้านไม่ต้องไปติดต่อเอง เช่น การค้าขายพืชไร่ทางการเกษตร อีกเหตุผลหนึ่งคือคนไทลื้อที่เป็นหัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจในการสื่อสารด้านตำเนียงการพูด กลัวถูกเอาเปรียบด้านการต่อรอง เพราะการพูดภาษาคำเมืองไม่คล่องแคล่วจึงไม่ออกจากชุมชนถ้าไม่จำเป็น ยกเว้นวัยรุ่นและเยาวชนเท่านั้นที่สามารถพูดภาษาคำเมืองได้ชัดเจน แต่กลุ่มนี้จะออกจากชุมชนในช่วงเทศกาลงานรื่นเริงเท่านั้น จากการได้พูดคุยกับกลุ่มอาสาสมัคร อพปร. นายวิโรจน์ คำชวน อายุ 20 ปี นายวิฑูรต์ คำนวน อายุ 21 ปี กล่าวว่า ถ้ามีงานรื่นเริงต่างหมู่บ้านจะไปเที่ยวโดยรถมอเตอร์ไซด์ส่วนตัว ส่วนเวลาอื่นจะอยู่บ้านช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และเป็นตัวแทนของครอบครัวช่วยงานในหมู่บ้าน เช่นงานศพ งานบุญต่าง ๆ ด้านศาสนา คนในชุมชนวังลาวจะให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะถูกถ่ายทอดจากบรรพบุรุษให้มีความเชื่อด้านศาสนาอย่างแน่นแฟ้น โดยเฉพาะครอบครัวที่มีลูกชายต้องบวชให้พ่อแม่ได้

เห็นชายค้าเหลียงเพื่อเป็นบุญกุศลในเวลาตายจะได้ขึ้นสวรรค์ ส่วนทางด้านการศึกษา เด็กรุ่นใหม่จะได้เรียนหนังสือการหมดทุกคนยกเว้นคนรุ่นเก่า ผู้เฒ่า ผู้แก่เท่านั้น ด้านการปกครองเนื่องจากการยึดเอาผู้อาวุโสเป็นหลัก การเป็นผู้นำด้านต่าง ๆ การแสดงออกตามวัฒนธรรมที่ติดตัวมาแต่โบราณ จึงมีการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมตามที่ผู้อาวุโสเห็นว่าเหมาะสม สมควร และเป็นเอกลักษณ์ของคนไทลื้อโดยเฉพาะ การแบ่งเขต รับผิดชอบออกเป็น 6 เขต และ 8 ฝ่าย การปกครองก็ใช้แนวทางจากหัวเมืองสิบสองปันนามาปรับใช้ในชุมชนเพื่อสะดวกในการติดต่อ ผู้นำในชุมชนส่วนใหญ่เป็นไทลื้อที่เคร่งครัดในจารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา การช่วยเหลือในด้านการเงินในรูปแบบของกลุ่มออมทรัพย์ก็บริหาร โดยผู้นำในหมู่บ้านที่ให้ความเสมอภาคกันทุกคน กลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ก็จะร่วมมือกันพัฒนาสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน อำนวยความสะดวกด้วยการเข้ามาจัดอบรมในหมู่บ้านเอง รวมทั้งด้านสาธารณสุขก็จะมีตัวแทนในหมู่บ้านที่มีหน้าที่ให้ความรู้ด้านสาธารณสุขในครัวเรือน เพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพวัฒนธรรมด้านการผลิตทางการเกษตรก็ยังคงลักษณะที่สืบทอดกันมาเนื่องจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และอากาศที่คล้ายคลึงกันกับเมืองสิบสองปันนา ความสัมพันธ์ในครัวเรือนก็ยึดเอาหัวหน้าครอบครัวเป็นหลัก การนับถือเครือญาติจะนับถือตามผีบรรพบุรุษและเครือญาติตามสายการแต่งงาน การนับถือสัมพันธ์กับครอบครัวอื่นเหมือนญาติพี่น้อง

การที่ชุมชนมี เงื่อนไข และปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการมีวิถีชีวิตของตนเอง บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะถูกถ่ายทอดรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งเรียกว่า การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม และสาเหตุที่มีการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมเหล่านั้นเนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ในสภาพดังกล่าว ลักษณะความเป็นอยู่ชุมชน ความเชื่อต่าง ๆ ยังมีคุณค่าในชีวิตประจำวันเอื้อ ต่อการผลิตซ้ำที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม เช่นอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และ ภายนอก ลักษณะการติดต่อกับชุมชนอื่นก็เป็นเหตุให้เกิดการสนับสนุน เพราะมีความเป็นชุมชน เอกลักษณ์ได้อย่างเข้มแข็ง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาชุมชนอื่นมากนัก ระบบเครือญาติก็แน่นแฟ้น ความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดจากบรรพบุรุษจึงมีโอกาสในการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อต่าง ๆ จึงยังคงอยู่อย่างมีคุณค่า การผลิตซ้ำด้านความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์เหล่านั้นจึงสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนภายในชุมชน และชุมชนยังได้รับประโยชน์จากการผลิตซ้ำเหล่านั้น ประกอบกับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติทางสังคมโดยมี ผู้อาวุโส พ่อ แม่ เพื่อนบ้าน ผู้นำกลุ่มองค์กร และสถาบันต่าง ๆ ทำหน้าที่ในการขัดเกลา บทบาทหน้าที่ในสังคมนั้นการผลิตซ้ำภายในชุมชนจึงต้องเกิดขึ้นต่อไป

ตอนที่ 2 ความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิตและความสัมพันธ์

ความเชื่อ

ความเชื่อดั้งเดิมของไทยลือในหมู่บ้านโดยทั่ว ๆ ไปจะเกี่ยวข้องกับชีวิต สังคม ประเพณีอาชีพ ประเพณีทางศาสนา ตลอดจนถึงการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ความเชื่อเหล่านั้นได้ ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ความเชื่อของชาวไทยลื้อมีดังนี้

1. ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ

ชาวบ้านวังลาวกับความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติคือผี ถึงแม้นจะนับถือศาสนา พุทธก็ตาม ความเชื่อนี้มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของคนในชุมชน จากการสอบถาม ยายบัว จันทร์ทร อายุ 55 ปี ผู้อาวุโส นายสุคำ ชนะชมพู หัวหน้าเขต 5 อายุ 47 ปี ได้ให้ ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อว่าคุณไสยทุกคนมีจิตสำนึกที่เป็นความสัมพันธ์มีต่อสิ่งสูงสุดเหนือ ธรรมชาติคือ เทวดาบ้าน ผีบรรพบุรุษ ผีบ้านและผีเรือน ถึงแม้นจะเป็นสิ่งที่เชื่อกันว่าจริงที่ มองไม่เห็น แต่ก็เป็นที่ทุกคนรู้จักและมีความรู้สึกที่ดีเป็นสิ่งที่อยู่คู่บ้าน คู่เรือน ทุกคนใน บ้านจะต้องเคารพนับถือ ทุกเช้าหลังจากนั่งข้าวเหนียว ที่ชาวไทยลื้อเรียกว่าปิ้งข้าว จะต้องนำ ข้าว น้ำน้ำ มากราบไหว้ทุกเช้า แล้วตั้งจิตอธิษฐานให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ในบ้าน ให้ ปกป้องคุ้มครองลูกหลานและสิ่งมีชีวิตในครอบครัวให้อยู่สุขสบายปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง หากว่าได้เดินทางก็ขอให้ตามไปปกป้องดูแลให้ปลอดภัยจากอันตราย ความเชื่อในสิ่งเหนือ ธรรมชาติของคนในชุมชนที่มีต่อหมู่บ้าน เป็นความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติต่อกันมาหลายสิบปี คือการเลี้ยงเมือง (ผีเสื้อบ้าน) เป็นพิธีในหมู่บ้านโดยที่ทุกคนในครอบครัวจะออกเงินคนละ 1 บาท ส่วนสัตว์เลี้ยงนั้นสุดแต่เจตนาเจ้าของบ้านแล้วนำมารวมกัน พร้อมทั้งการห่อข้าวต้ม รูปเทียน นำมารวมที่หมู่บ้านสรวกให้ผู้อาวุโสเป็นคนฮ้างดา (ตกแต่ง เตรียม) เงินที่ได้มาก็ จะนำไปซื้อไก่ หมู วัว ควาย ถ้าเก็บเงินได้มากก็เป็นสัตว์ใหญ่ ถ้าเก็บเงินได้น้อยก็เป็นสัตว์ เล็ก โดยจะยึดเอาวัน 13 ค่ำ เดือน 8 เมือง (เดือนพฤษภาคมของทุกปี) ก่อนวันทำพิธี 1 วันจะ ถือคือการเข้ากำ วัน 12 ค่ำ เดือน 8 ตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนถึงเที่ยงวันห้ามคนในหมู่บ้านออก นอกหมู่บ้านเด็ดขาด และวันทำพิธี 13 ค่ำ เดือน 8 ก็จะไม่เข้ากำเช่นกัน จนถึงเที่ยงวัน ส่วนการ เข้าร่วมพิธี ให้ส่งตัวแทนครอบครัวละ 1 คนไปร่วมพิธีเท่านั้น ที่เหลือให้อยู่แต่ในหมู่บ้านห้าม ออกไปทำไร่ ไถนา ถ้าฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามจะ ทำให้เกิดเหตุภัยกับตัวเองหรือครอบครัวให้ได้ รับบาดเจ็บ พิธีนี้เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อของคนในชุมชนนี้ที่มีต่อพิธีเลี้ยงเมือง (ผีเสื้อ บ้าน) ความเชื่อในเรื่องนี้จะยึดถือปฏิบัติกันทุกคนทุกกลุ่มใน ชุมชน

การทำบุญเส้าใจบ้าน ก็เป็นอีกพิธีที่ทุกคนจะทำกันปีละ 1 ครั้ง คือ การสืบชะตา หมู่บ้านเป็นความเชื่อโดยมีความมุ่งหมาย ให้อยู่ดีไม่มีอาเพศภัยเข้ามาเกี่ยวข้อง และเป็น การรวมน้ำใจและความสามัคคีสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่คนในหมู่บ้าน พิธีนี้จัดขึ้นในวันที่ 16 เมษายน ของทุกปี โดยทุกคนในหมู่บ้านจะมาร่วมพิธีที่เส้าใจกลางหมู่บ้านซึ่งอยู่ใกล้วัด ก่อนวันทำพิธีชาวบ้านจะช่วยกันนำไม้้อ บ้านละ 3 ถึง 4 เล่ม เอามาปีดรวมกัน สวดดอก 8 สวด ถิ่นทเทศนา 4 ชุด สะดวงใหญ่สามเป็นแผ่นไม้ไผ่ 2 แผ่น กั้นเป็น 4 ห้อง ทั้ง 2 แผ่นไว้ ทางทิศ ทิศตะวันตก 1 ชุด ทิศตะวันออก 1 ชุด ปั้นรูปสัตว์เลื้อยทุกชนิด ทุกบ้านปั้นมาเอง ก้าง ธนู ปั้น มีด ดอกไม้ เทียน แกงส้ม แกงหวาน ข้าวดำ ข้าวแดง ข้าวขาว ข้าวเหลือง แต่ละบ้านจะเอามา จิ้นคิบ ปลาคิบ หาบหญ้า หาบฟืน นำมารวมกัน ทำพิธีตอนเช้า ในวัน ประกอบพิธีอาจมีการทำบุญตักบาตรตอนเช้า หลังจากนั้นก็จะมีการสงฆ์สวด ชัยมงคลคาถา เทศนาธรรมสืบชะตาบ้าน เพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายอัปมงคลให้ออกจากหมู่บ้าน เสร็จพิธี สวด คาถา ก็จะประพรมน้ำที่มนต์แก่ผู้เข้าร่วมพิธี ตอนเย็นก็จะส่งสะดวงไล่ผี มีความเชื่อว่าทำให้ หมู่บ้านอยู่ดีมีสุข

ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติที่เกี่ยวกับสุขภาพ

การฮ้องขวัญ พิธีกรรมนี้ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ ในพิธีรวมทั้งการสัมภาษณ์ นายแปง คำเงิน อายุ 54 ปี มัคทายกในหมู่บ้านกล่าวถึง การฮ้อง ขวัญว่าเป็นพิธีที่ ทำขึ้นเพื่อเรียกขวัญของคนที่ไม่สบายหรือคิดว่าไปตกหล่นที่ไหนให้กลับมา อยู่กับตัวคนป่วย เครื่องใช้ในพิธีประกอบด้วย ไก่ต้มสุก 1 คู่ ข้าว 1 ปั้น กล้วย 1 ลูก สาย สติจรู๋ น้ำ 1 แก้ว ข้าวเปลือก ข้าวสาร ผ้าแดง ผ้าขาว หมาก เบี้ย มะพร้าวลูกเล็ก กระจุก หวี เอาใส่ถ้วยแยกแต่ละชนิดแล้วทำบันไดเล็กพาดด้วยข้าว

- การฮ้องขวัญมี 2 ชนิด คือ
1. ผู้ประกอบพิธี 1 คน ทำการฮ้องขวัญ 3 คี้น
  2. ผู้ประกอบพิธี 4 คน ทำการฮ้องขวัญ 1 คี้น

เวลาประกอบพิธีก็มาทำพิธีรวมกันถ้าทำ 4 คน ในกรณีฮ้องขวัญชนิดที่ 2 หลังจากกล่าวคาถา ต่าง ๆ เสร็จแล้วก็จะมีการหยิบเมล็ดข้าวสารที่ยกวางไว้เหนือหัวคนละ 1 หยิบ แล้วมาจับแยก เมล็ดข้าวให้ได้เป็นคู่ ห้ามเหลือเศษ ถ้าได้คู่หมายความว่าขวัญกลับมาแล้ว เช่นได้ 2 4 6 8 ..... แต่ถ้าได้คี่เช่น 1 3 5 7 .....หรือเศษข้าว 1 เมล็ดหมายความว่าขวัญยังไม่กลับต้องทำ การหยิบใหม่ และต้องได้เมล็ดข้าวเป็นคู่ทั้ง 4 คน ถึงจะเสร็จพิธีการฮ้องขวัญ แต่ถ้าฮ้องขวัญคน เดียวต้องให้ได้ขวัญกลับมาให้ได้ 1 ครั้งใน 1 วัน ต้องเรียกให้ได้ ถ้าได้ให้หยุดก่อน วันต่อไป

ก็มาเรียกอีก แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านนิยมเรียกขวัญแบบ 4 คน เพราะได้เห็นผลเร็วและไม่ต้องเสียเวลาเตรียมเครื่องใช้ในพิธีหลายครั้ง พิธีนี้จะทำก็ต่อเมื่อคนในบ้านป่วยออก ๆ แอด ๆ ไม่แข็งแรง หรือมีเคราะห์บ่อย ๆ ก็จะทำการฮ้องขวัญซึ่งมีความเชื่อว่าถ้าขวัญกลับมาจะทำให้แข็งแรงสมบูรณ์ สุขสบาย ความเชื่อในเรื่องส่วนใหญ่ ผู้อาวุโสและผู้เฒ่าฝ่ายสตรี จะยึดถือความเชื่อเหล่านี้อย่างจริงจัง ส่วนเด็กและวัยรุ่นมีความคิดถึงเรื่องความเชื่อนี้บ้าง แต่ไม่ให้ความสำคัญ

พิธีการฮ้องขวัญ เป็นความเชื่อชนิดหนึ่งที่ชนไทลื้อในชุมชนยังปฏิบัติกันอยู่ตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นการขอมาที่คนป่วยได้ล่วงเกินกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่ว่าจะตั้งใจกระทำหรือทำด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็ตาม เพราะมีความเชื่อถ้าคนป่วยเจ็บออก ๆ แอด ๆ หรือว่าเคราะห์ร้ายได้รับอุบัติเหตุซ้ำแล้วซ้ำอีก มีสาเหตุมาจากการ ได้ล่วงเกินไม่เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผี หรือเทวดา ต่าง ๆ ความเชื่อเหล่านี้เป็นความเชื่อแต่ละครอบครัวจะนับถือ แต่มักนายกล่าว่าทุกครอบครัว ส่วนใหญ่ในชุมชนยังยึดถือและปฏิบัติยังมีแต่เพียงอุปกรณ์เครื่องใช้ในพิธีได้รับเปลี่ยนไปตามสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันเช่น อาจไม่เตรียมเบียร์ กระจก หรือ หวีก็ได้ พิธีฮ้องขวัญมักนายกล่าว่า เป็นพิธีที่ชาวไทลื้อในแต่ละครอบครัวยังยึดถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบันได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญว่า ปฏิบัติแล้วจะทำให้คนไข้หายป่วย เป็นการลดเคราะห์และทำให้สุขภาพแข็งแรงขึ้น คนไทลื้อในชุมชนจึงต้องมีการผลิตข้าวทางวัฒนธรรม การฮ้องขวัญสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ยังมีพิธีกรรมอีกหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อด้านสุขภาพ และคนในชุมชนยึดมั่นทำกันเป็นประจำ เช่น การปูจ้าว หลีกเคราะห์ การส่งเคราะห์ การปูจาดิเยน มีขั้นตอนของกิจกรรมดังนี้

การปูจ้าวหลีกเคราะห์

การสะเดาะเคราะห์ไว้ล่วงหน้าให้แก่ตัวเองเสริมสร้างสิริมงคลให้กับชีวิต ทำได้โดยไม่ต้องเลือกวันเป็นความเชื่อที่จะหลีกเคราะห์ให้กับตัวเองเช่น กรณีฝนร้าย มีลางสังหรณ์ไม่ดี ป่วยไม่สบาย การจัดเตรียมเครื่องไม่ต้องไปตามอาจารย์หรือผู้อาวุโสก็ได้ ทำเองได้เลย หลังจากปูก้าว (ข้าวเหนียวที่สุกแล้วนำมาเท บัดไอร้อนให้ข้าวกันข้าวแฉะ) ปั้นก้อนใหญ่เท่าชมพู 1-2 ก้อน แล้วทำก้อนเล็ก ๆ ล้อมรอบก้อนใหญ่ 7-8 ก้อน วางบนใบตองปักจ่อ (ไม้หนึบฝักกล้วยธงเล็ก ๆ) 2-3 จ่อ บนก้อนใหญ่ใจกลางของข้าว เทียน 1 คู่ กล้วย อ้อย ดอกไม้ สายสิญจน์ 9 เส้น 1 วา ผ้าดัด 1 ผก (สายสิญจน์ถ้าไม่ถึง 1 วาเรียกว่า ผ้าดัด) เสื้อของคนปูจ้าวหลีกเคราะห์ 1 ผืน เอาใบตองที่วางก้อนข้าววางไว้บนเสื้อ นิมนต์พระสงฆ์ทำพิธีลอยเคราะห์ ในขณะที่พระสงฆ์บริกรรมคาถาคนที่ลอยเคราะห์ก็จุดไฟ สายสิญจน์และ

ผ้าตัด (ขุบน้ำมันเป็นเชื้อไฟไปด้วย) พร้อมกับตั้งจิตอธิษฐานขอพรให้มีโชคมีลาภไปด้วย หลังจากนั้นก็นำน้ำเสื่อที่เข้าทำพิธีนั้นออกมา สบ 3 ครั้ง แล้วก็นำกลับบ้าน

พิธีส่งเคราะห์

พิธีส่งเคราะห์มี 3 ชนิด

1. ส่งเคราะห์ตัว
2. ส่งเคราะห์บ้าน
3. ส่งเคราะห์หมู่บ้าน

การส่งเคราะห์เป็นฮีตของลื้อที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจบำรุงขวัญให้หายวิตกกังวล มีความเชื่อมั่นพร้อมต่อสู้อุปสรรคในภายหน้า

ส่งเคราะห์ตัว

การส่งเคราะห์ตัวเป็นการส่งเคราะห์ให้กับคนป่วยที่รักษาไม่หาย เป็นความเชื่อที่มุ่งหมายให้คนป่วย หรือคนมีเคราะห์อยากให้พ้นเคราะห์ เป็นการส่งสิ่งชั่วร้ายออกจากผู้มีเคราะห์ ให้อยู่สุขสบายปราศจากโรคร้ายอันตรายทั้งปวงเป็นการเสริมแรงใจให้ผู้ประสบเคราะห์กรรม ปกติจะทำพิธีที่บ้านคนป่วยของใช้ในพิธีมีกาบตันกล้วยทำสะตวง 2 อัน ข้าวคำ (ข้าวคลุกถ่าน) ข้าวแดง (ข้าวคลุกถั่ว) แกงส้ม (ใบมะเขือเทศ) แกงหวาน (ผักต่าง ๆ) จิ้นดิบ ปลาดิบ (จุดเจียงแทน) เครื่องทุกอย่าง อย่างละ 7 ปั้นรูปคนใส่ 1 คน หาบหญ้า หาบพิน ดอกไม้ เทียน 1 คู่ โดย อาจารย์กล่าวคาถา กล่าวสรรเสริญพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ และพระพรหม ร่ายคาถาสำหรับปิดเคราะห์ ให้คนป่วยนั่งกลาง วางสะตวงหน้า 1 ชุด หลัง 1 ชุด กลางลานบ้านนอกชายคา หลังเสร็จพิธีเอาสะตวงออกจากบริเวณไปทางทิศตะวันออก 1 ชุด ไปทางทิศตะวันตก 1 ชุด จากนั้นก็ผูกข้อมือคนป่วย เรียกขวัญให้มาอยู่กับเนื้อกับตัวคนป่วย การประกอบพิธีมักทำตอนเช้าแต่ไม่เลือกวัน พิธีกรรมนี้จะมีผู้ทำพิธีคนป่วยญาติคนป่วยเข้าร่วมพิธีด้วย

การส่งเคราะห์รวม (เคราะห์บ้าน)

การส่งเคราะห์รวมเป็นความเชื่อที่ต้องการให้คนในครอบครัวอยู่ดีมีสุขไม่มีโรคร้ายไข้เจ็บมาเบียดเบียน พิธีนี้ทำกันในครอบครัวโดยทุกคนในครอบครัวจะเข้าร่วมพิธีในวันและเวลาที่เจ้าของบ้านและผู้ประกอบพิธีสะตวง สิ่งของที่ใช้ในพิธีมี คือการทำสะตวงใหญ่ที่ทำมาจากกาบตันกล้วยหักเป็น 4 มุม แล้วเป็น 4 ห้องเล็กข้างใน ปั้นดินเหนียวเป็นเทวดาใส่ 1 รูปต่อ 1 ห้อง ปั้นข้าวคำ (ข้าวคลุกถ่าน) ข้าวแดง (ข้าวขุบสี) ข้าวขาว ข้าวเหลือง (ข้าวคลุก

ขมื่น) ห้อยละ 2 ก้อน จ๋อตุ้ง (ธงเล็ก) 4 มุมใหญ่ด้านนอก ผลไม้ตามที่หาได้ แกงส้ม แกงหวาน (ใช้ผักที่มีรสส้มรสหวานแทน) จิ้นคิบ ปลาดิบ (ขูดหน้าแข็งแทน) ห้อยละ 2 ส่วน กาง (หน้าไม้) กำ (ธนู) ห้อยละ 2 อัน ปั้น มีด ห้อยละ 2 ท่อน (ใช้ตัดท่อนไม้แทน) ชันตั้ง สำหรับครุ มี ผ้าแดง ผ้าขาว ข้าวเปลือก ข้าวสาร เบี้ย หมาก เทียน 4 คู่ ดอกไม้ น้ำส้มป่อย พร้อมเงินชันตั้ง 52 บาท มอบให้อาจารย์คนทำพิธี คนในบ้านทุกคนมารวมกันยกมือภาวนาตั้งจิตอธิษฐานให้คนในบ้านพ้นเคราะห์หมดทุกข์ หมดโศก หลังจากเสร็จพิธี อาจารย์ก็จะพรมน้ำส้มป่อย ผูกข้อมือด้วยสายสิญจ์ ส่วนสะดวกนั้นก็ให้คนที่ไม่ใช่สมาชิกในบ้านนำไปไว้ทางทิศตะวันตกหรือนำไปลอยน้ำเลยก็ได้

การส่งเคราะห์หมู่บ้าน

การส่งเคราะห์ทั้งหมู่บ้าน เป็นความเชื่อที่คนในชุมชนต้องการอยู่ดีมีสุข โดยที่คนทุกคนในหมู่บ้านต้องเข้าร่วมพิธีเพื่อเป็นสิริมงคล พิธีนี้จัดในวันที่ 16 เมษายน ของทุกปี ก่อนทำบุญเสาช้างบ้านที่เสาใจกลางบ้านซึ่งอยู่ใกล้วัด สิ่งของในพิธี มีดินเหนียวปั้น ช้าง ม้า วัว ควาย หมู เป็ด ไก่ อย่างละ 12 ตัว กาง (หน้าไม้) ธนู ปั้น มีด อย่างละ 12 (ใช้ก้านมะละกอตัดเป็นแท่ง 12 แท่ง) แกงส้ม แกงหวาน ข้าวดำ ข้าวแดง อย่างละ 12 ก้อน หาบหญ้า หาบฟืนอย่างละ 12 หาบ จิ้นคิบ ปลาดิบ อย่างละ 12 ก้อน ปั้นรูปคนใหญ่ประมาณตุ๊กตาไว้ตรงกลางเครื่อง ฝ่ายดำ ฝ่ายแดง จ้อขาว อย่างละ 12 ฝ่ายนำมาฝั้นให้เป็นเกลียวแล้วทำเป็นมัดมัดละ 12 เส้น ดอกไม้ 12 ดอก เทียน 12 คู่

การบูชาเตียน

การบูชาเตียน (การจุดเทียน) มีอยู่ 3 ชนิด คือ

1. เทียนสี่ชะตา
2. เทียนโซคลาภ
3. เทียนสะเดาะเคราะห์

การบูชาเตียนถ้าจะให้ดีต้องทำสี่เดือน 1 ครั้ง แต่ส่วนใหญ่นิยมทำปีละครั้ง

การปั้นเทียนสี่ชะตาส่งของที่ใช้ในพิธี แผ่นชื่อคนสี่ชะตา นามสกุลไม่ต้อง เอาแต่วันเกิดเท่านั้น เทียนสี่ชะตาสำหรับทำเป็นเล่มเทียนได้เทียนเป็นด้ายสายสิญจ์ใช้ตามอายุคนสี่ชะตาถ้าตรวจดูแล้วพบว่าชะตาขาดก็จะเพิ่มไส้เทียนอีก 1 เส้น นำแผ่นชะตามาพบกับไส้เทียนที่ชุบน้ำมันแล้วทำเล่มเทียนหุ้มไส้เทียน ทำการกลึงเทียนด้วยไม้ในช่วงทำเทียน อาจารย์ (ผู้รู้คาถาทำเทียน) ก็จะกล่าวคาถาลงไปด้วย สถานที่ทำเทียนต้องทำที่บ้านของอาจารย์เท่านั้น ส่วนการจุดเทียนก็แล้วแต่ความตั้งใจของเจ้าของเทียน อาจจะให้อาจารย์จุดหรือจะนำไปจุดเอง

ก็ได้แต่ต้องจุดวันเกิดของตนเอง ส่วนใหญ่จะจุดตอนกลางคืน เพราะถือว่าสงบก่อนจุดเทียนก็ตั้งจิตอธิษฐานขอพรต่าง ๆ ให้กับตัวเองแต่ถ้าจะให้อาจารย์จุดให้ต้องนำเทียนของเจ้าของชะตาไปด้วย 1 ผืน อาจารย์จะได้จุดเทียนใส่จานวางบนผ้าของเจ้าของเทียนชะตาอีกทีหนึ่ง

การป็นเทียน โขกลากและเทียนสะเดาะห้เคราะห์ก็เหมือนกับการป็นเทียนสืบชะตาแต่จะเปลี่ยนกระดาษขึ้นใส่เทียนไปตามแบบอย่างเท่านั้นเอง

เครื่องพิธีขึ้นครูขออาจารย์ (ขันตั้ง) ผ้าขาว ผ้ามแดง ชนิดละ 1 ชิ้น หมาก 1 หัว เทียน 4 คู่ ข้าวเปลือก 1 ถ้วย ข้าวสาร 1 ถ้วย ดอกไม้ 4 ดอก เทียนที่ป็นเสร็จแล้ว 1 คู่ (แล้วแต่ว่าเจ้าของเทียนต้องการบูชาเทียนชนิดใด) วิธีประกอบคือจุดเทียน 2 คู่ ยกขันตั้งขึ้นกล่าวคำไหว้ครู พอกล่าวคำไหว้ครูเสร็จก็ถือว่าเสร็จพิธี สาเหตุที่ต้องมีการบูชาเทียนเพราะเจ้าของเทียนต้องการให้ตัวเองอยู่ดีมีสุขซึ่งบางครั้งฝันร้ายหรือประกอบกิจการต่าง ๆ ไม่ประสบความสำเร็จ อาจเจ็บป่วยไม่หาย จึงหาทางออกทางด้านจิตใจด้วยวิธีการบูชาเทียน ประเพณีบูชาเทียนในปัจจุบันยังคงปฏิบัติกันอยู่ในหมู่บ้านวังลาว เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจให้แก่ตัวเอง การทำพิธีบูชาเทียนก็สามารถทำแทนกันได้ถ้าหากว่าคนในครอบครัวอยู่ไกลอาจให้พ่อแม่ญาติพี่น้องประกอบพิธีให้ก็ได้ เป็นการส่งความรักความอบอุ่นให้แก่กันภายใน ครอบครัว พิธีกรรมที่กล่าวมานี้ชุมชนยังถือปฏิบัติอย่างเข้มแข็งมาจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติด้านมารยาท ที่แสดงออกถึงการนับถือผู้อาวุโส พ่ออุ้ยพรม ก้นใจ อายุ 78 ปี ได้ยกตัวอย่างให้ฟัง เช่น การนั่งล้อมวงทานข้าวต้องให้พ่อกับแม่ หรือ ผู้สูงอายุกินก่อนและลูก ๆ ถึงจะกินได้ เพราะเชื่อว่าถ้าลูกกินก่อนพ่อแม่หรือผู้อาวุโส จะทำให้บาป ผิดบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วแต่วิญญาณยังคงคอยปกป้องคุ้มครอง จะลงโทษให้ทำมาหากินไม่เจริญ ไม่มีโชคลาภ ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพประกอบกิจการใดก็ไม่ประสบความสำเร็จ

พฤติกรรมด้านมารยาทเป็นความเชื่อที่ปลูกฝังกันมาตั้งแต่เล็กจนเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ คือ การห้ามกินก่อนสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้อาวุโสในบ้าน ตอนเช้าถ้านั่งข้าวเหนียวเสร็จก็ต้องถวายข้าวพระพุทธรูปเทวดาบ้าน ผีบ้าน ผีเรือนก่อน แล้วคนในครอบครัวจึงจะกินอาหารเหล่านั้นได้ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นและเปรียบเทียบ พ่อแม่ คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เทียบเท่าเทวดาบ้านที่ต้องให้ความเคารพนับถือ หากไม่ปฏิบัติหรือฝ่าฝืน สิ่งศักดิ์ในบ้านจะลงโทษให้มีอันเป็นไป เช่น เกิดอุบัติเหตุเลือดตกยางออก ชาวบ้านจึงเห็นคุณค่า และความสำคัญในการยึดถือสืบต่อกันมา มีการผลิตข่าววัฒนธรรมความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติด้านมารยาทของการกิน โดยบิดา มารดา ผู้อาวุโสปฏิบัติเป็นแบบอย่างถ่ายทอดสู่ลูกหลานมาจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติว่าวิญญาณมีจริง และแสดงถึงความรักความผูกพันที่มีต่อคนที่ตายไปแล้ว เช่น การทานขันข้าว (การถวายอาหารและปัจจัยให้กับพระ) แล้วพระกล่าวนำเป็นภาษาบาลี คนทานขันข้าวกล่าวตามว่าต้องการทานขันข้าวให้ใครบ้าง หลังจากนั้นก็หยาดน้ำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้คนตาย เกี่ยวกับความเชื่อลักษณะนี้ นางตีบ อาริยะ อายุ 40 ปี กลุ่มสตรีในชุมชนและภรรยาหัวหน้าเขต 5 ได้ให้ข้อมูลตรงกันว่า ความเชื่อด้านนี้เชื่อว่าถ้าใครไม่ทำพอรุ่งวันพระในวัน เข้าพรรษา ออกพรรษา วันสงกรานต์ จะทำให้ญาติพี่น้องที่เสียชีวิตแล้วคอยอกไม่ม่กินเหมือนผีอื่น ๆ บอกคนยังทานขันข้าวให้เจ้ากรรมนายเวรหรือทานให้ตัวเองล่วงหน้าก็มี การทานขันข้าว 3 ชนิดนี้เชื่อว่าถ้าให้คนตายจะทำให้คนตายไม่คอยอก อยู่ดีมีสุขและได้เกิดชาติใหม่ไว ๆ ถ้าให้เจ้ากรรม นายเวร คนถวายจะได้มีสุขพ้นทุกข์ทั้งปวง ถ้าถวายทานไปข้างหน้านั้นเชื่อว่าถ้าตนเองตายไปไม่ต้องรอของถวายทานจากใครก็มีกินมีอยู่ได้สบาย

ความเชื่อนี้ได้ถูกกล่อมเกลากันภายในครอบครัว โดยผู้อาวุโสและหัวหน้าครอบครัว จึงได้ยึดถือและปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน จากความเชื่อที่คิดว่าชีวิตหลังความตายมีจริง ทำให้คนในชุมชนทุกครอบครัวจะต้องมีการจัดดาขันข้าวเพื่อถวายให้คนตายในเทศกาลดังกล่าว

การทานขันข้าวทำให้เกิดความสุขทางใจ และทำให้ญาติผู้ตาย มีกิน มีใช้ ไม่อดอยากสมัยก่อนขนมที่ใช้ใส่ขันข้าวต้องทำกันเองในบ้าน แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปขนมและผลไม้อาจจะซื้อเป็นของสำเร็จรูปก็ได้ การปฏิบัติดังกล่าวทุกครอบครัวในชุมชน โดยเฉพาะผู้อาวุโสในกลุ่มผู้หญิงหรือแม่บ้านจะให้คุณค่าและความสำคัญเป็นอย่างมาก วัฒนธรรมในการทานขันข้าวในเทศกาลต่าง ๆ จึงมีการผลิตซ้ำ โดยผู้อาวุโสเป็นแบบอย่างให้กับลูกหลานสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อีกประเพณีหนึ่งที่นิยมทำกันในครอบครัวที่ค่อนข้างจะมีฐานะคือ

ประเพณีทานธรรม

ประเพณีทานธรรมเป็นความเชื่อโดยมีความมุ่งหมาย คือ การทำบุญที่ยิ่งใหญ่ มีความเชื่อในผลบุญเป็นการอุทิศส่วนกุศลไปหาญาติที่ตายจะได้มีความสุขอีกภพหนึ่ง พิธีนี้จัดในเดือน 11 ทางเหนือ ขึ้น 15 ค่ำ ตรงกับเดือน สิงหาคมของไทย โดยก่อนวันประกอบพิธีจัดเตรียมเครื่องดาที่บ้านวันประกอบพิธียกไปถวายทานที่วัด จะมีผู้เข้าร่วมพิธี คือ พระสงฆ์ มัคทายก เจ้าภาพ และแขกที่มีเกียรติ ตามที่เจ้าภาพเชิญเข้ามาร่วมงานหรืออุทิศกุศลให้คนตาย สิ่งของในพิธี มีบ้านจำลอง (บ้านน้อยคนตาย) ใส่เครื่องเรือนให้ครบทุกชนิด รวมทั้งข้าวของเครื่องใช้ทุกอย่าง ที่นอนหมอนมุ้ง อุปกรณ์อำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็น เพื่อถวายทานอุทิศให้คนตาย การฟังธรรมเทศนาก็ต้องแล้วแต่ความพอใจของเจ้าภาพถ้าจะฟังธรรมเทศนา 1 ผูกก็ต้องจัดเครื่องไทยทาน 1 ชุด การฟังธรรมนี้ต้องแล้วแต่ฐานะของเจ้าภาพ มีการจัดเตรียมเครื่องดา ขันสีก ขันชอมมา ตกแต่งบ้านน้อยให้สวยงาม แรงงานที่ใช้จะเป็นคนที่สนิท หรือคนใกล้ชิด บางครั้งแขกที่ได้รับเชิญก็จะมาช่วยแต่งดาวก่อนพิธี วันประกอบพิธี ในตอนเช้า นิมนต์พระมาเจริญพระธรรมเทศนาไม่ระบุจำนวนจะนิมนต์ทุกรูปในวัดทำพิธีตามศาสนารับศีลของมาถวายทาน จากนั้นพระสงฆ์ขึ้นเทศนาธรรม นิปาณะสูตรหรือมาลัยโผดแล้วแต่จะมีธรรมกี่ผูก (เล่ม) จากนั้นก็หยาดน้ำถวายทานอุทิศไปให้คนตาย พระสงฆ์ผูกข้อมือให้กับเจ้าภาพประพรมน้ำมนต์ให้เจ้าภาพพร้อมแขกที่มาร่วมงาน หลังจากนั้นก็ถวายอาหารเพลให้แด่พระสงฆ์ รวมทั้งการรับประทานอาหารของแขกที่มาร่วมพิธี ถือว่าเสร็จพิธีทางสงฆ์ อาจจะมีงานรื่นเริงต่อที่บ้านของเจ้าภาพถ้าเจ้าภาพฐานะดี ประเพณีการทานธรรมดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความเชื่อหลังความตายว่ามีจริง พยายามสร้างสถานการณ์เพื่อติดต่อกับสิ่งที่มองไม่เห็นผ่านพิธีกรรม โดยมีผู้ประกอบพิธีเป็นผู้นำด้านการปฏิบัติ พิธีนี้เป็นการถ่ายทอดความเชื่อในเรื่องผีและคนในชุมชนมีความเชื่อในเรื่องนี้อย่างจริงจัง จึงทำให้ได้รับการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติเกี่ยวกับการดำรงชีวิต นายเมือง ลาวิชัย ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันกล่าวว่า ความเชื่อเรื่องต่อไปนี้ ชาวบ้านในหมู่บ้านจะปฏิบัติเคร่งครัดมากเช่นวัน 8 ค่ำ จะไม่มีการเสีข้าวเพราะเชื่อว่าจะทำให้เครื่องยนต์เสีย วัน 9 ค่ำ จะไม่มีการเผาคนตาย จะทำให้คนในหมู่บ้านอยู่ไม่สงบมีเรื่องร้าย ๆ เกิดขึ้นกับคนในหมู่บ้าน แต่ถ้าจำเป็นจริงหลีกเลี่ยงไม่ได้เด็ดขาดเช่นหาวันดีสำหรับการเผาศพไม่ได้ ชาวบ้านเรียกว่าหาวันออกศพไม่ได้ให้จุดไฟเป็นไต้ไม้ (ไม้พันผ้าจุดไฟ) จุดหน้าศพไปจนถึงป่าช้าเป็นการแก้เคล็ด ความเชื่อจะยึดถือและปฏิบัติในระดับครอบครัวโยงเข้าหาชุมชน ถือเป็นสิ่งต้องห้ามและยังมีความเชื่ออีกหลายอย่าง นางอิน พรพมา อายุ 49 ปี ชาวบ้านในหมู่บ้าน ยายคำ แสงดี อายุ 53 ปี ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ได้ให้ข้อมูลตรงกันว่า ถ้าคนในบ้านจะออกเดินทางไกลหรือมีเรื่องกังวลเกี่ยวกับการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ให้ไหว้ผีบ้านผีเรือน และผู้อาวุโสในบ้านอวยพรให้โชคดี การนำเด็กออกนอกบ้านไม่ว่าจะเป็นเวลาไหน ต้องเอามือป้ายจี้เต้าจากเตาไฟ ชาวบ้านเรียกพ่อคำแม่คำป้ายหน้าผากเด็ก ให้คุ้มครองเด็กให้ปลอดภัยหากไม่ทำเด็กจะไม่สบายเวลากลางคืนจะมีไข้ เพื่อและตกใจก่อนนอน หากรีบไม่มีเวลาไปป้ายเอาพ่อคำแม่คำ ก็ให้กลั้นหายใจเอามือซ้ายป้ายสันเท้าซ้ายแล้วป้ายหน้าผากเด็กจะทำให้ผีต่าง ๆ รังเกียจไม่เข้าใกล้มาทักทาย

ความเชื่อเกี่ยวกับเสีข้าวและเผาผีใน 2 วันนี้ ชาวบ้านได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรม 2 อย่างเป็นอย่างมาก เนื่องจากจะเกี่ยวข้องกับอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับทุกคนในหมู่บ้าน ถึงขั้นทำให้คนในหมู่บ้านล้มตายอย่างไม่ทราบสาเหตุ เป็นกลางสังหารหมู่ที่ไม่ดี ทุกครอบครัวจึงปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ส่วนการเดินทางออกจากบ้านต้องมีการบอกเจ้าที่หรือผีบ้านผีเรือนนั้น เป็นสิ่งที่ทุกคนในครอบครัวปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นเรื่องที่เห็นเป็นปกติ แม้นแต่เด็กเล็กเมื่อจะออกจากบ้าน ผู้ใหญ่ก็จะทำเครื่องหมายไว้ที่หน้าผากเป็นการเตือนให้ ผีบ้านผีเรือน คุ้มครองไม่ให้ผีที่ไม่มีญาติทั้งหลายมารบกวน ความเชื่อเหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลาน ให้ปฏิบัติสืบต่อกันมาทั้งคนในชุมชนยังให้คุณค่าและความสำคัญในการปฏิบัติอยู่ ยังมีประเพณีที่เกี่ยวกับสังคมในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนยังถือปฏิบัติกันมา คือ

ประเพณีการเกิด

เมื่อมีสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในครอบครัว จากการสัมภาษณ์ภรรยา นายสุคำ ชนะชมพู หัวหน้าเขต 5 ให้ข้อมูลตรงกับมัคนายก สามารถอธิบายได้ว่า ปัจจุบันนิยมไปคลอดที่โรงพยาบาล ขั้นตอนและการตัดสายสะดือก็จะทำมาจากโรงพยาบาลเรียบร้อย แต่เมื่อนำเด็กแรกเกิดเข้าบ้าน ผู้อาวุโสที่สุดในบ้าน (แม่ฮับหรือแม่รับ) จะนำเด็กใส่กระดิ่ง เอาไปวางที่ชั้นบันได แล้วกระที่บบันได 3 ครั้งเพื่อบอกเทวดาบ้าน ผีบ้าน ผีเรือนว่าเอาลูกมาขายให้ผีต่าง ๆ

ถ้าเป็นลูกคนให้ได้เลี้ยงตั้งแต่บัดนี้ แต่ถ้าเป็นลูกผีก็อย่าให้ได้ข้ามเวลานี้ไป แล้วกระต๊อบอีก 3 ครั้งให้เด็กตกใจร้องไห้หรือส่งเสียงก็ถือว่าเป็นลูกของคน แต่ถ้าเด็กเงิบก็ต้องรอให้พ้น 3 วัน หรือ 7 วัน ถ้าพ้น 3 วัน 7 วัน เอาสายสิญจน์ให้ผู้อาวุโสที่สุดผูกข้อมือและคอก็ถือว่าเป็นลูกคน ในช่วง 1 เดือนแรก การดูแลอาบน้ำเด็ก ต้องระวังไม่ให้สะดือเด็กถูกน้ำจะทำให้สะดือเน่า อาหารให้ดูนมจากแม่อย่างเดียว ส่วนตัวแม่ของเด็กแรกเกิดก็ต้องกินอาหารไม่เหมือนคนทั่วไป กินข้าวจี (ข้าวเหนียวย่างไฟ) 15 วัน น้ำว่านปูลุย (ทำให้มีนมมามาก) หลังจากนั้นถึงจะได้กินปลาเม็ดลัด กินไก่ การกินข้าวจีหลังคลอด 15 วันนี้ ถือเป็น การปรับตัวเนื่องจากร่างกายสูญเสียเลือดมาก ถ้ากินเหมือนคนปกติจะทำให้ร่างกายปรับไม่ทัน ทำให้ผิวดูเหี่ยว (สูญเสียประสาทและความทรงจำ) ห้ามกินไข่เด็ดขาดเพราะจะทำให้แผลหายช้า การอยู่ไฟ (การอยู่ดิน) ต้องอยู่ในมุ้งตลอด จะออกจากมุ้งได้ก็ตอนอาบน้ำ น้ำอาบจะต้มด้วยใบเปล้าและใบหนาด พกเอาเทียนดำ (คล้ายงาดำ) พกใส่ถุง ถ้าออกจากมุ้งให้ขี้ต้มเป็นระยะป้องกันกลิ่นเหม็นที่จะทำให้สาบผิด (ภาษาชาวบ้านหมายถึงการไต่กลิ่นที่ทำให้หน้ามืด เวียนหัว และอาเจียน) การปฏิบัติตนตอนอยู่ไฟจะใช้ผ้าโพกหัวรัดเอาตลอดเวลาในช่วงระยะ 1 เดือน ห้ามสระผม เชื่อว่าถ้าสระผมจะทำให้ตาตาย ปวดหัว ห้ามตัดเล็บจะทำให้เล็บไม่งอก ห้ามกินของหวานของเปรี้ยวในช่วงให้นมลูก ประกติจะให้นมลูกประมาณ 11 เดือน ถ้าเด็กอายุ 3 เดือน ก็เสริมข้าวบดกล้วยน้ำว้า ส่วนแม่พออยู่ไฟครบ 1 เดือน แม่ถึงจะหมดระยะอยู่ไฟสามารถออกนอกห้องได้เหมือนคนทั่วไปแต่ยังไม่กินผักมีกลิ่นเช่น ชะอม ยอดกฐิน ส่วนตัวเด็กเมื่อครบเดือนก็จะมีการตัดผมไฟ ตัดเล็บมือ เล็บเท้า ผูกข้อมือ สิ่งของที่ใช้นั้นวันออกเดือนมีไก่ตัวผู้ ต้ม 2 ตัว ไข่ 2 ฟอง ดอกไม้ เทียน 3 คู่ สายสิญจน์ เอาผู้เฒ่าผู้แก่มามัดขวัญเดือน (หลอนเดือน) รวมทั้งสมุดดินสอใส่รวมขันตั้ง หลังเสร็จพิธีมัดขวัญเดือนก็เอาไก่และไข่ต้มแบ่งกันกิน

ประเพณีการตาย

เมื่อมีคนตายในหมู่บ้านจะมีการทำศพมาตั้งบำเพ็ญกุศล จากการพูดคุยกับนายเมืองลาวิชัย ผู้ใหญ่บ้านและเป็นพิธีกรงานศพ ให้ข้อมูลร่วมกับนายแปง คำเงิน มัคนายกว่า การตั้งศพบำเพ็ญกุศลนั้นแยกเป็น 2 ประเภท ถ้าเป็นงานศพที่เกิดจากการตายปกติธรรมดา ญาติจะนำศพมาตั้งบำเพ็ญกุศลในบ้านของคนตาย เช่น ป่วยตาย หรือตามตามสังขาร แต่ถ้าตายไม่ดี เช่น ตายเนื่องจากถูกฆ่าหรือ ตายด้วยอุบัติเหตุชาวบ้านเรียกว่า “ตายโหง” ห้ามนำศพมาตั้งที่บ้านแต่นำไปตั้ง ณ ศาลาเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้านตั้งอยู่หน้าวัด การตั้งศพบำเพ็ญกุศลส่วนใหญ่นิยมตั้งไว้ 2 คืนกับ 3 วัน ถ้าเจ้าภาพมีฐานะดีอาจตั้งศพไว้หลายวันก็ได้ หรืออาจเป็นเพราะญาติ ๆ อยู่ไกล บางครั้งหาวันเอาศพออก (หาวันดีที่เอาศพออกเผา) ไม่ได้ก็จำเป็นต้องเอา

ไว้หลายวัน สิ่งแรกที่ต้องทำคือ ญาติหรือผู้เฒ่าดัดน้ำอาบ น้ำศพ ล้างหน้าจากต่างชั้นบนบนหัว
 ผมงจากหลังมาหน้า แต่งตัวศพนุ่งผ้าขาวสำหรับผู้ชาย ผู้หญิงก็ใส่เสื้อปิด และ ชันลื้อ หลัง
 จากนั้นก็ฉีกยากันเหม็น จัดดอกไม้ เตรียมพิธีทางศาสนา ตั้งรูปศพ ตั้งกระถางธูปจุดตะเกียง
 หัวศพ 1 ดวง ท้ายศพ 1 ดวง กลางคืนจะมีการสวดอภิธรรมทุกคืน พอถึงวันเอาศพไปเผา 1
 วัน จะนำศพออกมาตั้งนอกร้านหรือนอกศาลา บางศพก็ตกแต่งดอกไม้ บางศพจะใส่ประสาธ
 ถ้าเป็นศพคนตายอายุยังน้อยก็จะตกแต่งดอกไม้ที่สวยงามเพราะเชื่อว่าอายุน้อยชอบความ
 สดใส แต่ถ้าเป็นศพคนตายมีอายุก็จะใส่ประสาธสีค่อนข้างเรียบร้อย เพราะคนแก่เชื่อว่าถ้าใส่
 ประสาธวิญญานจะมีที่อยู่อาศัย การสวดอภิธรรมคืนสุดท้าย จะตั้งสายสิญจ์เวียนรอบโลง
 ศพพร้อมบ้านน้อย (ตานเฮือน) ที่มีเครื่องไทยทานทุกอย่างครบพร้อมอุทิศให้คนตาย รุ่งเช้า
 ประทาน 10 นาฬิกา มีพิธีทำ บุญอุทิศส่วนกุศลให้คนตายพร้อมกับญาติพี่น้อง และแขกที่มา
 ร่วมงานจนถึง 11 นาฬิกา ต่อจากนั้นก็จะนิมนต์พระฉันท์อาหารเพล อาจเป็นที่วัดหรือที่บ้าน
 แล้วแต่ความเหมาะสม ถ้าศพยังมี สามี ภรรยา ต้องทำการตัดสายผ้าสายเมียดก่อนและไมให้คน
 ที่มีชีวิตอยู่ไปเผาศพ พอเวลา 13 นาฬิกา ก็จะเคลื่อนศพออกจากบ้านไปยังสุสานในหมู่บ้าน
 โดยหัน โลงศพด้านปลายเท้าไปก่อนเพราะถือว่าใช้เท้าเดินเข้าสู่สุสาน เมื่อศพมาถึงสุสานตั้ง
 ศพหน้าเมรุทำการขอขมาศพ (ผัดตาศีล) ถ่ายรูปรวมญาติ ทอดผ้าบังสุกุล เชิญพระสงฆ์
 พิจารณาผ้าบังสุกุล นำศพเข้าสู่เชิงตะกอน ที่เชิงตะกอนจะมีตุ๊กปักไว้ก่อนแล้ว โดยจะมีคน
 แบนคุดนำหน้าศพออกบ้านมาปักไว้ก่อน จากนั้นก็แต่งศพและประสาธต้องล้างหน้าศพด้วย
 น้ำมะพร้าวเพราะเชื่อว่าน้ำมะพร้าวคือน้ำบริสุทธิ์จะได้ไปสู่สวรรค์ จากนั้นก็ตั้งโต๊ะตั้งสายสิญจ์
 ทำพิธีเชิญแขกอาวุโสวางผ้าไตรเอก มอบเงินบำรุงในส่วนต่าง ๆ ญาติบางส่วนแจกดอกไม้
 จันทรพร้อมของชำร่วย เชิญแขกขึ้นกำปลงสังเวชไว้อาทิตย์ 30 วินาที แยกผู้ใหญ่วางดอกไม้
 จันทร และจุดไฟประทุมเพลิง พร้อมกับพระสวดหน้าไฟ หลังจากนั้นก็แยกย้ายกลับบ้าน
 ในหมู่บ้านวังลาวจะแบ่งเขตรับผิดชอบงานตามเขตของหมู่บ้าน 6 เขต หมุนเวียนกันไปโดย
 งานศพวันแรก ๆ จะช่วยกันทั้งหมู่บ้าน โดยจะต้องไปร่วมงานด้วยความเต็มใจอย่างน้อยบ้าน
 ละ 1 คน แต่ถ้าเป็นคืนสุดท้ายจะมีเขตรับผิดชอบ 2 เขต หุงหาอาหารจัดเตรียมกับข้าวของเพล
 สำหรับพระสงฆ์ ซึ่งเขตรับผิดชอบ 2 เขตจะต้องเข้าเวรนอนในงานศพ เพราะต้องเตรียมงานตั้ง
 แต่เที่ยงคืน รับผิดชอบงานไปจนถึงการเก็บจัดล้าง ส่วนหน้าที่เก็บส่งเก็บเต็นท์ ส่งโต๊ะ
 เก้าอี้ของใช้ทุกชนิดเป็นหน้าที่ของอีก 2 เขตที่เวียนกันไปตลอด เหลืออีก 2 เขตก็ต้องทำหน้าที่
 อยู่เป็นเพื่อนสัปเหร่อเผาศพจนเรียบร้อย นี่ก็ส่วนหนึ่งในการแบ่งเขตรับผิดชอบงานใน
 หมู่บ้าน การเก็บกระดูกเข้าภพนิมนต์พระสงฆ์ 1 รูปหรือ 4 รูปก็ได้ พร้อมญาติไปเก็บกระดูก
 ทำความสะอาดใส่ผ้าขาวนำกระดูกมาวางเรียงเป็นรูปคนหันหัวไปทางทิศตะวันตกแล้วทำ

พิธีสวดบังสกุลอุทิศส่วนบุญให้กับคนตาย แล้วให้ญาติที่มาเก็บกระดูกพรมน้ำมนต์จากล่างขึ้นบน 3 รอบ กลั้นหายใจด้วย จากนั้นก็นำมากลับมาไว้ที่วัดรอวันทำบุญครบ 100 วันอีกครั้งหนึ่ง รวมทั้งนิมนต์พระมาสังฆะบ้านคนตายด้วย

การทำพิธีเรียกวิญญาณให้กลับมาอยู่กับศพ เช่น รถชนตายก็จะทำพิธีก่อกองทราย มีพระสงฆ์ 4 รูป กับมัคนายก 1 คนไปทำพิธีพอเสร็จก็ปักคุงแดง ก็ถือว่าเสร็จพิธีเรียกวิญญาณกลับมาสู่ร่างคนตาย

ประเพณีแต่งงาน

การแต่งงานคือการกินคอง บ่าวสาวที่รักกันแล้วจะมีชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นสามี ภรรยา ก่อนกินคองจะต้องสู่ขอ (หมายไว้) ส่วนใหญ่ใช้แต่การพูดคุยไม่มีการตกลงสู่ขอ เป็นการจงใจไว้ก่อนล่วงหน้า ถ้ารู้ว่าหนุ่มสาวรักกัน อาจมีการตกลงหาวันที่จะทำการมงคลหรือกำหนดวันแต่งงานไว้ก็ได้ ข้อมูลในส่วนนี้ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสภายในชุมชน และสอบถามเพิ่มเติมจากครอบครัว 10 ครอบครัวในชุมชนวันแต่งงาน ส่วนใหญ่เจ้าภาพจะเดินบอกกล่าวด้วยตัวเองมากกว่า แยกมากหรือน้อยก็ต้องดูที่ฐานะเจ้าภาพอีกที ก่อนวันแต่งงานจะมีการจัดเตรียมสถานที่ ข้าวของเครื่องใช้ที่บ้านเจ้าสาว พอถึงวันแต่งงานทางเจ้าภาพก็จะจัดอาหารไว้เลี้ยงแขก นิมนต์พระสงฆ์มาสวดคาถามงคลแก่คู่บ่าวสาว ถึงเวลาที่เป็นมงคลฤกษ์ ขบวนขันหมากของเจ้าบ่าวก็จะยกมาบ้านเจ้าสาว ซึ่งจะต้องผ่านประตูเงิน ประตูทอง การผ่านประตูนี้จะต้องจ่ายตามเจ้าของประตูเรียกห้อง ซึ่งบางครั้งก็เรียกเงิน บางครั้งก็เรียกเป็นของกิน ทางเจ้าบ่าวจะต้องเตรียมของไว้ล่วงหน้า พอผ่านประตูเหล่านี้ได้ก็จะสับญาติกันโดยญาติฝ่ายชายไปนำตัวฝ่ายหญิงมา และญาติฝ่ายหญิงนำตัวฝ่ายชายมาเข้าพิธีขอขมาพ่อแม่แต่ละฝ่าย ทำการมัดมือขวัญ โดยที่ฝ่ายชายและหญิง จะต้องจัดสำรับกับข้าวฝ่ายละ 1 สำรับ ประกอบไปด้วย ข้าว อาหาร หวาน คาว ไข่ต้ม 1 คู่ เหล้า 1 ขวด หมาก 1 หวี ดอกไม้ เทียน 4 คู่ ชาวไทลื้อเรียกว่าขันข้าว ฝ่ายหญิงก็ยกให้พ่อแม่ฝ่ายชาย ขันข้าวฝ่ายชายก็ยกให้พ่อแม่ฝ่ายหญิง เพื่อเป็นการขอขมาพ่อแม่แต่ละฝ่าย พอได้ฤกษ์ส่งตัวคู่บ่าวสาว ซึ่งหลังจากผูกข้อมือรับขวัญแล้วก็ส่งตัวบ่าวสาวเข้าห้องหอที่บ้านเจ้าสาว โดยจะเชิญญาติฝ่ายเจ้าสาวที่เป็นตัวอย่างที่คืนอนเอาเคล็ดก่อน เพื่อที่คู่บ่าวสาวจะได้อยู่กันจนแก่เฒ่า (ในชีวิตแต่งงานของชาวไทลื้อไม่นิยมการหย่าร้างเพราะยึดติดกับกรอบของจารีตประเพณี) หลังจากส่งเข้าหอ เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะออกมาทักทายแขกที่มาร่วมงาน จนกว่าแขกจะกลับ ในงานแต่งงานแขกจะไม่อยู่บ้านเจ้าภาพจนตึกเหมือนงานอื่น ๆ เพราะถือว่าเสียมารยาท เมื่อแขกกลับก็ถือว่าเสร็จพิธีทั้งทางสงฆ์ และทางสังคัม หลังจากแต่งงานแล้วฝ่ายหญิงต้องเป็นคนสู่ขอฝ่ายชายให้

มาอยู่บ้านฝ่ายหญิงแล้วแต่ตกลงกันอาจจะเป็น 1-3 ปี หลังจากนั้นก็ฝ่ายหญิงก็กลับไปอยู่บ้านสามี 1-3 ปี จึงแยกครอบครัวไปสร้างบ้านใหม่ของตนเอง อาจจะสร้างในเขตบริเวณบ้านของพ่อแม่สามีหรือภรรยาแล้วแต่ตกลงกัน

งานขึ้นบ้านใหม่

งานขึ้นบ้านใหม่เป็นความเชื่อที่เจ้าของบ้านต้องการทำ เพื่อขึ้นอยู่จะทำให้เป็นสิริมงคลแก่เจ้าของบ้าน บ้านที่ปลูกสร้างเสร็จจะต้องหาวันดี การหาเมื่อ (ยาม) ดีวันดี มีคนยากจะเป็นคนหาให้ซึ่งต้องดู วันดี วันเสียดีกที่พิธีนี้จัดขึ้นที่บ้านสร้างเสร็จแล้วเจ้าของบ้านจะขึ้นอยู่ ผู้เข้าร่วมพิธีมีพระสงฆ์ มีคนยาก เจ้าภาพ ญาติพี่น้อง แขกมีเกียรติที่ได้รับเชิญการขึ้นบ้านใหม่ ในหมู่บ้านนี้ถือว่าถ้าจะขึ้นวันไหนก็ต้องนำของสิ่งนั้นขึ้นก่อน ซึ่งอาจารย์วัด (มีคนยาก) จะบอกก่อนวันจัดพิธีจริง เช่น

วันจันทร์	ให้เจ้าของบ้านนำ	ขันดอกขึ้นก่อน
วันอังคาร	ให้เจ้าของบ้านนำ	แก้วใส่น้ำขึ้นก่อน
วันพุธ	ให้เจ้าของบ้านนำ	พันธุ์ข้าวขึ้นก่อน
วันพฤหัสบดี	ให้เจ้าของบ้านนำ	หนังสือขึ้นก่อน
วันศุกร์	ให้เจ้าของบ้านนำ	ข้าวสารขึ้นก่อน
วันเสาร์	ให้เจ้าของบ้านนำ	ก้อนหิน มีด ขวาน ขึ้นก่อน
วันอาทิตย์	ให้เจ้าของบ้านนำ	คนชื้อแก้ว ชื้อคำ ขึ้นก่อน

ก่อนที่เจ้าของบ้านจะนำสิ่งของตามวันขึ้นบ้าน จะมีผู้อาวุโสอยู่บนบันไดเจ้าของบ้านถามว่า ยามดีแล้วหรือ ผู้อาวุโสก็บอกยามดีแล้ว เจ้าบ้านถึงจะนำของตามวันขึ้นบ้านก่อน ต่อจากนั้นก็จะมีญาติ ๆ มาช่วยกันขนของใช้ต่าง ๆ ขึ้นบ้านสิ่งของในพิธี สะตวงเล็ก 5 สะตวง เครื่องแต่งดาในสะตวงมี ข้าวดำ ข้าวแดง ดอกไม้ จ้อตุ้งสี่มุมสะตวง จินดึบ ปลาดิบ แกงสั้ม แกงหวาน เทียน 2 เล่ม เพื่อทำพิธี ถอนเคราะห์ สวดยดอกไม้พร้อมซองเงิน 8 ซุด สำหรับพระพุทธรูป 1 ซุด พระสงฆ์ 5 ซุด อาจารย์วัด 1 ซุด ขันธรรม 1 ซุด ก่อนวันประกอบพิธี เจ้าภาพจะขอแรงแขกและญาติที่สนิทมาช่วยกันแต่งดาเครื่องครัวในการประกอบพิธี พร้อมทั้งประดับธงชาติรอบบ้าน ถ้าเจ้าภาพฐานะดีก็จะมีการใช้เครื่องขยายเสียงเปิดเพลงพร้อมกับการจัดเลี้ยงอาหารสำหรับคนมาช่วยงาน

วันประกอบพิธี ตอนเช้ามีคฝ่ายอาหารต้องจัดเตรียมอาหารให้เรียบร้อยส่วนผู้เฒ่าผู้แก่ ก็จัดเตรียมสวดยดอกไม้ ซองเงิน สถานที่ให้กับพระสงฆ์พร้อมกับโต๊ะหมู่บูชา เวลาประมาณ 9 นาฬิกา พระสงฆ์ 5 รูป หรือ 9 รูป มาพร้อมกันที่บ้านเจ้าภาพ อาราธนา พระ

พุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสงฆ์คุณ กล่าวนโม 3 จบ จากนั้นก็จะเริ่มทำพิธีถอนสิ่งชั่วร้าย โดยจะใช้พระสงฆ์ 4 รูปให้คนออกนอก ชายคาบ้านให้หมด นำสะตวงไปไว้ 4 มุมบ้านและ กลางใจบ้านรวมเป็น 5 สะตวง นิมนต์พระพุทเจ้า กล่าวร้ายคาถาปิดถอนเคราะห์ มัคนายกจะ จุดเทียน 2 เล่มไว้กลางสะตวง พอพระสงฆ์ร้ายคาถาปิดถอนเคราะห์เสร็จ ก็ดับเทียนแล้วเอา สะตวงไว้นอกชายคาของแต่ละมุม ทำเสร็จทั้ง 4 มุม แล้วก็ไปถอนเคราะห์กลางใจบ้าน พระ สงฆ์ที่พรรษาสูงจะแกะเอาเศษหินดินทรายหรือไม้ไผ่มา 1 ชิ้น เป็นเคล็ด พร้อมร้ายคาถาปิด ถอนเคราะห์แล้วเอาเศษที่แกะออกมาใส่ในสะตวง ให้อาจารย์วัดนำไปไว้นอกชายคาเช่นกัน หลังเสร็จพิธีถอนเคราะห์ก็จะทำพิธีทางกรรม ขอศีล ถวายทานฟังธรรม 1 ผูก หยาดน้ำ รับ พร พระสงฆ์ผูกข้อมือเจ้าของบ้าน ปะพรมน้ำมนต์ ฉันทอาหารเพล รับพรหลังเพล ก็ถือว่าเสร็จ พิธีทางศาสนา ต่อจากนั้นก็จะเป็นงานเลี้ยงแขกที่มาช่วยงาน ร่วมรับประทานอาหาร ต่อมาก็ เป็นงานรื่นเริง

2. ความเชื่อที่เป็นข้อห้ามต่าง ๆ

ห้ามใช้มือหยิบอาหาร เพราะเชื่อว่ามือสกปรกที่สุดในอวัยวะมนุษย์ให้ใช้ตะเกียบ

ห้ามสระผมเวลาอยู่เดือน (อยู่ในช่วงเกิด ถึง 1 เดือน) จะทำให้ตาตาย ปวดหัว

ห้ามตัดเล็บ เวลาอยู่เดือน จะทำให้เล็บไม่งอก ซ้ำจะหดสั้นกินเนื้อเล็บด้วย

ห้ามกินผักมีกลิ่นคetonอยู่เดือน เช่น ชะอม จะทำให้เลือดลมเสีย ตาตาย

ห้ามกินของหวาน ระยะแรกเกิด มดลูกจะไม่เข้าที่ง่าย (ไทลื้อเรียกว่า ม้วนปูด)

ห้ามกินของเปรี้ยว ระยะแรกเกิด ปากมดลูกจะบาน

ห้ามนำคนที่ตายนอกบ้าน รถชนตาย ตกน้ำตาย หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าตายโหง (ตาย ไม่ดี) เข้ามาตั้งศพสวดอภิธรรมในบ้านจะทำให้ซัด (มีเรื่องไม่ดี) เกิดขึ้นกับครอบครัวนั้น ๆ ให้นำไปตั้งที่ศาลาเอนกประสงค์หน้าวัดในหมู่บ้าน ข้อมูลเกี่ยวกับข้อห้ามต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้วิจัย ได้พบปะพูดคุยกับชาวบ้านในงานปิดอบรม อปพร. ของหมู่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ กลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้านวังลาว ความเชื่อที่เป็นข้อห้ามเหล่านี้ได้ถือปฏิบัติกันมานาน ความ เชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามนี้ พวกที่ปฏิบัติได้ดี กลุ่มสตรีในชุมชน โดยเฉพาะผู้หญิงที่กำลัง คลอดบุตรจะให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ส่วนกลุ่มผู้นำหรือวัยแรงงานจะเลือกปฏิบัติบาง ความเชื่อเท่านั้นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ยังให้คุณค่าและความสำคัญต่อชาวบ้านในชุมชน ได้มีการ ผลิตซ้ำความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้าม ดังกล่าวสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

3. ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ชาวบ้านจะยึดเรื่องบุญกุศลเป็นเรื่องใหญ่ และความเชื่อศาสนายังเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมในหมู่บ้านนี้ จากการนมัสการกราบเรียนถามพระคุณเจ้าอธิการบุญมา เจ้าอาวาสวัดวังลาว นายแปง คำเงิน มัคทายก สามารถอธิบายความเชื่อของคนในหมู่บ้านวังลาวที่มีต่อศาสนาดังนี้ ความเชื่อด้านศาสนาได้กำหนดให้เกิดขนบธรรมเนียมบางอย่างด้วยเช่น วันพระห้ามแบกไม้เข้าบ้านจะทำให้เกิดเหตุอาเพศขึ้นในหมู่บ้าน เพราะการแบกไม้วันพระถือว่าเป็นกลางร้าย หรือความเชื่อเกี่ยวกับการบวชพระคือการมีลูกชายของคนไทลื้อ สิ่งที่ทำให้พ่อแม่ภูมิใจและมีความสุขมากที่สุด คือลูกได้เข้าบวชเพราะมีความเชื่อว่าถึงตอนเวลาพ่อแม่และแม่ตายจะได้เกาะชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ การบวชจึงเป็นพิธีสำคัญมากของชาวไทลื้อ โดยถือว่าในชีวิตจะต้องจัดงานบวชให้ได้ ถ้าไม่มีบุตรก็จะหาทางเก็บเงินไปขอเป็นเจ้าภาพงานบวชของครอบครัวอื่นที่มีลูกชายหลายคน อีกเรื่องที่ชาวบ้านให้ความสำคัญคือการเป็นเจ้าภาพทอดกฐินนำเงินสร้างวัด เป็นการได้บุญกุศลอย่างใหญ่หลวง เกิดมาชาติหน้าจะได้เป็นเจ้าคนนายคน ได้อยู่บ้านหลังใหญ่

จากการได้เข้าไปมีส่วนร่วมในงานบวชของหลาน ยายจันทร์ อื่นแก้ว และได้สัมภาษณ์ผู้เฒ่า ผู้แก่ในการแต่งดาควัดาน ทราบว่าคนในชุมชนจะมีความสุขมากกับการได้มาช่วยงานกุศล หรือแม้แต่ประเพณีทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา หลักในการปฏิบัติยังยึดถือเอาแบบอย่างที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น อาหารที่เลี้ยงแขกต้องมีความหมายในทางที่ดี เครื่องใช้ในพิธีต้องมีความหมายสื่อให้เห็นถึงความสำคัญที่ต้องใช้ คนในชุมชนจะให้ความสำคัญกับงานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และงานศพเป็นสำคัญ เนื่องจากพฤติกรรมเหล่านี้เป็นการแสดงออกถึงการเข้าหาในสิ่งที่มองไม่เห็นแต่เชื่อว่ามีจริง และผลของการกระทบจะสะท้อนมาถึงตัวผู้มาร่วมงานด้วย ทำให้เกิดผลบุญให้กับชาติหรือภพหน้า และในปัจจุบันก่อให้เกิดความสุขทางใจ จากการสัมภาษณ์ยังทราบว่าความเชื่อเรื่องการยึดถือผีต่าง ๆ เป็นเรื่องของครอบครัวที่แต่ละครอบครัวต้องปฏิบัติกันเอง กลุ่มที่ปฏิบัติส่วนใหญ่จะเป็นหัวหน้าครอบครัว กลุ่มผู้เฒ่า ผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน ยังมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่นำมาศึกษาอีก 3 ประเพณี คือ

งานบวชนาค (บวชลูกแก้ว)

งานบวชเป็นความเชื่อโดยมีความมุ่งหมายถึงการได้เข้าถึงกุศลอันยิ่งใหญ่ ทั้งคนบวช เจ้าภาพงานบวช บิดามารดาของคนบวช ถือว่าได้บุญอันใหญ่หลวงตายไปก็จะได้ขึ้นสวรรค์ พิธีบวชส่วนใหญ่จะบวชในฤดูร้อน (บวชได้ทุกเดือน ยกเว้นเดือน 5) และหลังจากจบชั้น

ประณมปีที่ 6 แล้ว ชาวบ้านเรียกปอยข้าวสังข์ การเลือกวันนั้นทางสงฆ์ที่มีตำแหน่งเจ้าคณะตำบลจะเลือกวันให้เอง ส่วนตัวนามมีหน้าที่เตรียมพร้อมเท่านั้น วันขอบวชจะใช้สถานที่วัดวันแต่ต่างพระนาคนำใช้ที่บ้านของพระนาคนเอง โดยมีเจ้าภาพ บิดา มารดา แยกที่รับเชิญ รวมทั้งญาติพี่น้องเข้าร่วมพิธี สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องบวชนาค ผ้าโสร่ง เสื้อกั๊กแต่งแสงสี เสื้อขาว แขนยาว โปกหัว แวนดำ ชุดผ้าขาว หม้อ ไห เสื้อ เครื่องนุ่งห่มหลังบวชนาค มะพร้าว ขอบวช 5 ลูก สวยดอกไม้สำหรับขอศีล 10 ข้อ และเครื่องถวายทาน ต้นเงิน สวยดอกไม้ ทองเงิน

ขั้นตอนในการบวชนาค พ่ออุ้ยพรม กันใจ และมัคนายกได้กรุณาอธิบายขั้นตอนในการบวชดังนี้ ถ้าเป็นสมัยก่อนต้องเป็นชะยม (เด็กวัด) 3 เดือน แต่ปัจจุบันแล้วแต่สะดวกอาจจะเป็น 7 วันหรือ 1 เดือน หักอ่านธรรม กล่าวศีล ให้พรเป็นก็สามารถบวชได้ ถ้ารู้วันบวชแน่นอนแล้วให้นำมะพร้าว 5 ลูก ไปวัดพร้อมสวยดอกไม้เทียน เพื่อขอบวชพร้อมรับศีล 10 ข้อ ถ้าเจ้าอาวาสอนุญาต ถึงวันบวชก็มาโกนหัว ที่วัดโดยพระสงฆ์จะเริ่มโกนผมให้เป็นรูปแรกต่อจากนั้นก็จะเป็นบิดา มารดา และผู้อาวุโส หลังจากนั้นก็จะแต่งชุดขาวเป็นพระนาคน วันทำพิธี ก็จะมีการแห่ناعรอบโบสถ์ 3 รอบวนขวา ด้วยเครื่องดนตรีที่มีอยู่อาจให้นาคชื่อก่อนก็ได้แล้วนำมาขึ้นหน้าโบสถ์ ขออนุญาต เสมา พ่อแม่จูงนาคเข้าโบสถ์ มอบให้คณะสงฆ์ทำหน้าที่บวชนาค บวชนาคเป็นพระเสร็จแล้วก็ต้องเข้ากรรมที่วัด 3 คืน โดยบิดา หรือญาติผู้ชายจะนอนเป็นเพื่อนพระใหม่ ในช่วงนั้นพระใหม่ก็จะเริ่มกล่าวศีลให้พรแก่ญาติที่มาถวายอาหารเช้าและอาหารเพล

ประเพณีเข้าพรรษา

ประเพณีเข้าพรรษาเป็นวันที่พระสงฆ์ตั้งจิตอธิษฐานว่า จะอยู่ประจำในอาวาสตลอด 3 เดือน ในช่วงฤดูฝนโดยไม่ไปพักแรมคืนในที่อื่น พิธีนี้จะจัดทำตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ของทุก ๆ ปี โดยชาวบ้านทุกคนเข้าร่วมพิธีที่วัด ก่อนจะถึงวันเข้าพรรษา 1 วัน จะเป็นวันอาสาฬหบูชา (ชาวบ้านเรียกว่าวันห่อ) ซึ่งตรงกับวันเพ็ญเดือนแปดของทุก ๆ ปี ถ้าปีไหนมีเดือนแปดสองหนก็จะเลื่อนไปเป็นเดือนแปดหลัง โดยในวันนี้ทุกครอบครัวในหมู่บ้าน จะห่อขนม เช่น (ขนมเขากวาย) ขนมจ็อก (ขนมเทียน) ข้าวต้มกล้วย (ข้าวต้มกะทิ หรือข้าวต้มมัด) เพื่อนำไปร่วมในพิธีวันเข้าพรรษา และในบ่ายวันอาสาฬหบูชา ก็จะมีการแห่เทียนเข้าพรรษาที่ทาง โรงเรียนเป็นจุดเริ่มต้นขบวนแห่เทียนร่วมกับ ชาวบ้านนำไปถวายวัดเพื่อจุดไฟ ในช่วงเข้าพรรษา ในขบวนแห่นั้นจะมีทั้งจุดปัจจัยต่างๆ เช่น ข้าวของ เครื่องใช้ สมุด ดินสอ หรือ ธนบัตรมีไม้ขีดแล้วปักที่ต้นคาง้างล่างต้นคา 3 ขาก็เป็นขนมที่แต่ละบ้านห่อนำมารวมกันเป็นของถวายทานรวมทั้งรูปเทียนดอกไม้ นำไปถวายวัด พอไปถึงวัดก็จะมีเจ้าอาวาสวัดรออยู่เพื่อ

รับของถวาย อารามนาพระศรีรัตนตรัย ขอศีล ฟังพระธรรมเทศนา 1 ผูก รับพร ปะพรม น้ำมนต์ก็เป็นการเสร็จพิธีของการแห่เทียนเข้าพรรษา

ในวันรุ่งขึ้นก็จะเป็นวันเข้าพรรษา ทุกครอบครัวจะต้องตื่นแต่เช้ามีด จัดการ ฝั่งข้าวเหนียว ทำกับข้าว หลังจากถวายข้าวเจ้าที่เทวดาบ้านเรียบร้อยแล้วก็จะจัดสำรับ มีอาหาร หวานคาว ข้าว ผลไม้ ตามแต่ละบ้านจะหาได้ และขนมที่บ้านนั้น ๆ ห่อเมื่อวาน อาจจะทำ หลาย ๆ สำหรับเพื่อเอาไปทำบุญที่วัด และทำบุญอุทิศส่วนกุศลผลบุญให้กับญาติที่ตายไปแล้ว ให้มารับเอาของกินของใช้ โดยในสวนนี้จะนำไปถวายพระเป็นการส่วนตัว ให้พระสวดมนต์ คาถาและให้เจ้าของสำรับกรวดน้ำเพื่ออุทิศของกินของใช้พร้อมทั้งกุศลผลบุญให้กับผู้ที่ล่วงลับ ไปแล้วเรียกว่า การदानขันข้าว จะทำก็สำรับก็ตั้งแล้วแต่ว่ามีญาติที่ล่วงลับไปมากหรือน้อย เมื่อเสร็จภารกิจในการदानขันข้าวแล้ว ก็จะนำของที่เตรียมไว้อีกส่วนหนึ่งไปทำบุญร่วมกันใน วิหารวัด ซึ่งจะมีชาวบ้านมาร่วมทำบุญกันทุกครอบครัวรวมกันถวายจตุปัจจัยหรืออาจบริจาค ผ้าอาบน้ำฝน ขอศีล ฟังเทศน์ รับพร หยาดน้ำ ถาพระก็ถือว่าเสร็จพิธีการทางสงฆ์ในวันเข้า พรรษา ทุก ๆ วันพระในช่วงเข้าพรรษาก็จะมีพ่อขาว แม่ขาวมานอนวัด ถือศีลกินเจ เพราะ ชาวไทลื้อในหมู่บ้านนี้มีความเชื่อในเรื่องบาปบุญอยู่มากจึงได้ถือน้ำศีล กินเจ นอนวัดในวันพระ ช่วงเข้าพรรษารวมทั้งหมด 12 คีล รวมทั้งศีลวันออกพรรษาคด้วย ถือเป็นการทำจิตใจให้สงบ ในช่วงชีวิตบั้นปลายเป็นการทำบุญให้กับตัวเอง

ประเพณีออกพรรษา

ประเพณีออกพรรษาเป็นวันที่สิ้นสุดระยะเวลาจำพรรษา ซึ่งกินเวลาในช่วงฤดูฝน 3 เดือน ก่อนวันออกพรรษา 1 วันก็จะมีกำห่อขนมต่าง ๆ เพื่อนำมาร่วมทำบุญในวันออกพรรษา กิจกรรมและขั้นตอนต่าง ๆ จะเหมือนกับในวันเข้าพรรษาทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการจัดเตรียม กั้วदान การदानขันข้าว ขอศีล รับพร ในช่วงเข้าพรรษาจนถึงวันออกพรรษามีทั้งหมด 12 คีล ในหมู่บ้านวังลาวก็จะแบ่งเขตรับผิดชอบที่ชาวบ้านเรียกว่าหัวศีล โดยจัดแบ่งเขตรับผิดชอบ 1 เขตต่อ 1 หัวศีล หมุนเวียนไปจนครบ 12 คีล โดยรับผิดชอบอาหารการกินของพระ สงฆ์รวมทั้งฆราวาส เงินทุนก็มาจากแต่ละครอบครัวบริจาคตามฐานะก่อนวันเข้าพรรษาโดย หัวหน้าเขตและผู้ใหญ่บ้านเป็นฝ่ายจัดการเกี่ยวกับกองทุนหัวศีล เท่าที่ผ่านมาก็ประสบความสำเร็จได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างดีมาตลอด หลังจากวันออกพรรษาก็จะเป็นวันตักบาตรเทโวหรือ “ตักบาตรเทโวโรหณะ” คือตักบาตรในวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จ ลงจากเทวโลก โดยได้ถือน้ำประเพณีสืบต่อกันมา ของใส่บาตรก็จะเป็นอาหารแห้งต่าง ๆ ที่ ชาวบ้านพึ่งหาได้โดยจะไปตักบาตรรวมกันที่วัดสบรวก (บ้านที่ชาววังลาวแยกตัวมา) โดยที่

พระสงฆ์จากวัดหลาย ๆ วัดมารวมกันเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ทำบุญตักบาตร รักษาศีล ฟังธรรมโดยพร้อมเพรียงกัน นับว่าเป็นการตักบาตรพิเศษ ก่อนวันตักบาตร 1 วัน ก็จะมีการกระจายข่าวจากเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าวว่าจะมีพระสงฆ์มาร่วมตักบาตรจำนวนกี่รูป เพื่อให้ชาวบ้านได้จัดเตรียมอาหารแห้งให้ เพียงพอ ชาวบ้านจะจัดเตรียมอาหารแห้งต่าง ๆ เพื่อไปร่วมทำบุญ ทุกคนจะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่สวยงาม ประดับเครื่องแต่งกายตามฐานะของแต่ละครอบครัว ถือเป็นการทำบุญที่ยิ่งใหญ่ในรอบปีอีกวันหนึ่งในหมู่บ้าน จะงดการออกไปทำงานนอกบ้าน ไม่เข้าป่าหาไม้ ไม่จำเป็นจะไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เผาผี ในภาพรวมคือไม่ปฏิบัติภารกิจอะไรทั้งนั้นในวันนี้ จะทำบุญตักบาตร เพียงอย่างเดียว

ในภาพรวมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ชาวบ้านยึดเอาความสุขเป็นหลักโดยเน้นหนักไปทางจิตใจเป็นจุดมุ่งหมาย เมื่อได้ประพฤติปฏิบัติแล้ว ทำให้เกิดความสุขสบาย ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าเวลาที่มีพิธีกรรมในหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับศาสนาจะได้รับความร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมมือกัน ในการจัดเตรียมอย่างจริงจังจากทุกคนในหมู่บ้านรวมไปถึงเด็ก ๆ ที่ต้องช่วยกัน ในการจัดตกแต่งสถานที่ เพื่อประกอบพิธีแด่วันพระ ไม่แปลกเลยถ้าจะเห็นเด็ก ๆ ตามพ่อ และแม่ไปทำบุญที่วัด เนื่องจากการได้ถูกปลูกฝังให้เด็ก ๆ ศรัทธาในศาสนามาตั้งแต่เยาว์วัย ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจึงผูกพันอยู่กับศาสนาที่เป็นตัวครอบคลุมคนในสังคมให้กระทำแก่ความดี เป็นสิ่งที่ยึดปฏิบัติทุกกลุ่มที่ผู้วิจัยได้เข้าทำการศึกษา

พฤติกรรมที่คนในชุมชนมีต่อศาสนาเป็นความรู้สึกที่ฝังแน่นและคนในชุมชนยังให้คุณค่าและความสำคัญในการยึดถือปฏิบัติอยู่ การผลิตซ้ำวัฒนธรรมที่บิดามารดาถ่ายทอดให้กับบุตรหลานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาจึงต้องกระทำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นความเชื่อที่คนในชุมชนให้ความสำคัญอีกทั้งยังมีกลไกภายในชุมชน เช่น พระสงฆ์ หัวหน้าครอบครัว ผู้นำหมู่บ้าน ผู้อาวุโส ครู กลุ่มและองค์กรภายในชุมชน มีบทบาทและหน้าที่ที่ธรรมชาติของสังคมกำหนดไว้ ให้ดำเนินตามที่ได้รับ การถ่ายทอดจากกลไกการถ่ายทอดลักษณะต่าง ๆ นี้เรียกว่าการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ด้านความเชื่อที่กลไกทางสังคมในชุมชนมีให้ต่อกิจกรรมที่จัดขึ้น อีกทั้งชุมชนยังให้คุณค่าและความสำคัญของความเชื่อเหล่านั้นอยู่ จึงถือได้ว่าความเชื่อเป็นวัฒนธรรมที่คนไทยถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ค่านิยม

ค่านิยม คือการแสดงออกของคนกลุ่มใหญ่ในหมู่บ้านวังลาวที่ยึดและปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่ไม่เป็นกฎหมายตายตัวหรือว่าแน่นอน อาจมีการปรับเปลี่ยนไปตามสมัยเพื่อให้เกิดการสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่แวดล้อมของชุมชน ณ ที่นี้ ผู้วิจัยกล่าวถึง ค่านิยมด้านการพูดหรือการใช้ภาษา ค่านิยมด้านการแต่งกาย ค่านิยมด้านการกิน และค่านิยมด้านการพักผ่อน

ด้านการใช้ภาษาไทย

ภาษาไทยถือเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอีกประการหนึ่ง จากการศึกษาเอกสารและได้พบปะพูดคุยกับชาวบ้านทั้งในอดีตและปัจจุบันภาษาไทยมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนด้านการใช้ภาษาของชาวไทลื้อในหมู่บ้านวังลาวไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ยังคงมีค่านิยมการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้นแล้วมีการใช้ภาษาล้านนาหรือคำเมืองที่ใช้สื่อสารกับคนเมืองที่มีเชื้อชาวไทลื้อ และผู้วิจัยได้เข้าพบปะนักเรียนในโรงเรียนวังลาวเกี่ยวกับด้านการใช้ภาษาไทย เด็กนักเรียนจะใช้พูดกันในห้องเรียน แต่ถ้าอยู่นอกห้องเรียนมี ค่านิยมในการใช้ภาษาไทยสื่อสารกันมากกว่า จากการสังเกตและสัมภาษณ์ของผู้วิจัยพบว่าผู้สูงอายุจะพูดภาษาไทยได้ภาษาเดียว ภาษาไทยและภาษาล้านนาพูดไม่เป็น แต่ถ้าเป็นเด็กหรือเยาวชนพูดได้ทั้ง 3 ภาษา ส่วนผู้ใหญ่วัยกลางคนพูดได้ทั้ง 3 ภาษาแต่นิยมพูดภาษาไทยและภาษาล้านนามากกว่า เพราะเข้าใจง่าย ฉะนั้นภาษาไทยจึงเป็นภาษาแม่ที่นิยมใช้เป็นภาษาสื่อสารภายในชุมชน

ด้านการแต่งกาย

การแต่งกายชายในอดีต จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผ้าทางวัฒนธรรมการทอผ้าไทลื้อ จากการบอกเล่าของนายเปง คำเงิน ผู้อาวุโส และเป็นมัคทายกในหมู่บ้านทราบว่าค่านิยมการแต่งกายของผู้ชายไทลื้อรวมไปถึงเด็กชายและผู้สูงอายุในสมัยก่อนจะสวมเสื้อผ้าพื้นเมืองที่ตัดและเย็บด้วยมือ กางเกงจะเหมือนกางเกงขาก๊วยเป่าเล็กมี 3 ตะเข็บเรียกว่า เตี้ยว 3 ดูก เสื้อจะเป็นเสื้อตัวสั้น ย้อมด้วยหอม (สีคราม) ทั้งเสื้อและกางเกง เวลาอยู่บ้านหรือเมื่อยามพักผ่อนถ้าหากเป็นโอกาสที่ต้องไปงานบุญ งานกุศลหรืองานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานบวชนาค ฯลฯ ก็จะมีผ้าเช็ดหน้าผ้าและผ้าโพกศีรษะ หากเป็นเวลาทำงานกลางไร่กลางนาเข้าป่าหาพืชและอาหาร ก็จะมีข้อมือแดงติดตัวไปด้วย

การแต่งกายชายในปัจจุบัน ในวัยเด็กจะใส่เสื้อผ้าที่ทอด้วยเครื่องจักรที่ทันสมัย กางเกงที่มีขายตามท้องตลาดทั่วไป ในโอกาสที่ได้ติดตามบิดา มารดาไปในสถานที่ต่าง ๆ หรือในเทศกาลงานรื่นเริงหากเป็นเวลากลางคืนอยู่กับบ้านจะใส่เสื้อผ้าฝ้ายธรรมดาที่บางกรอบครัวจะทอเองเป็นผ้าพื้นสีขาวขุ่นตัดเย็บด้วยจักรเย็บผ้า กางเกงสามตุ๊ก ส่วนผู้ชายในวัยรุ่นจะนิยมใส่เสื้อผ้าที่ทันสมัยทั้งเสื้อและกางเกงไม่ว่าจะเป็นโอกาสไหน หรือแม้แต่อยู่กับบ้านหากได้เข้าไปทำงานในร้านก็จะใส่เสื้อผ้าที่ทันสมัย แต่เป็นชุดที่ค่อนข้างเก่ามีส่วนน้อยที่จะใส่เสื้อผ้าย้อมหอมและกางเกงสามตุ๊ก ในวัยผู้ใหญ่ไปจนถึงวัยที่สูงอายุจะสวมใส่เสื้อที่ย้อมหอม เวลาอยู่กับบ้านหรือออกไปทำงานจะใส่ชุดเก่า ที่ตัดเย็บด้วยมือหรือด้วยจักรเย็บผ้า ถ้าได้ไปทำบุญที่วัดก็จะใส่ชุดดังกล่าวที่ตัดเย็บใหม่ๆ ไปทำบุญในวันพระ ส่วนในโอกาสที่เป็นงานพิธีต่าง ๆ เช่นงานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน ฯลฯ เสื้อจะเป็นสีสันต่าง ๆ กางเกงจะเป็นทรงตรง ไม่มีผ้าพาดบ่า ผมตัดทรงสมัยไม่มีผ้าโพกหัว ย่ามสีแดงมีการใช้น้อยลง

การแต่งกายของหญิงในอดีต แม่ขุ้ยจันท์ อินแก้ว ผู้มีความชำนาญในการทอผ้าในหมู่บ้านเล่าว่า หญิงชาวไทลื้อมีค่านิยมสวมใส่ ซิ่นลื้อทอเองด้วยลวดลายต่าง ๆ สวยงาม โดยที่ลายผ้าซิ่นจะบอกให้รู้ถึงความสามารถของคนทอที่คิดและทอเป็นลายผ้า การเล่นสีของเนื้อผ้า ส่วนเสื้อจะเป็นเสื้อปักครุฑรูป ที่ตัดเย็บด้วยมือ มีผ้าโพกหัวเป็นสีขาวและสีชมพู ที่เอวจะคาดเข็มขัดที่ทำด้วยเงิน แขนและข้อมือจะสวมกำไรเงิน ผมจะทำเป็นมวยและเสียบด้วยปิ่นปักผมที่ทำด้วยเงินเช่นกัน ค่านิยมการแต่งกายที่พร้อมด้วยเครื่องประดับนี้ จะนิยมแต่งกันในวาระเทศกาลสำคัญ เช่น งานบุญงานประเพณีในหมู่บ้าน หากเวลาอยู่กับบ้านหรือที่ทำงานในไร่จะไม่สวมใส่เครื่องประดับใด ๆ เสื้อผ้าก็จะเป็นดังที่กล่าวมาแต่จะเป็นชุดที่ตัดเย็บมานานแล้ว

การแต่งกายของหญิงปัจจุบัน ในวัยเด็กค่านิยมการแต่งกายสวมใส่เสื้อผ้าที่มีขายตามท้องตลาดเหมือนกับเด็กผู้ชาย บางคนจะใส่กระโปรง แต่ส่วนใหญ่จะซื้อมามากกว่าจะตัดเย็บใส่เอง จะใช้ในโอกาสติดตามบิดามารดาไปในสถานที่ต่าง ๆ หากเวลาอยู่กับบ้านจะใส่เสื้อผ้าฝ้ายหรือผ้าพื้นสีขุ่นในวัยรุ่นผู้หญิงนิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ทันสมัยไปงานนอกบ้าน หากอยู่บ้านจะใส่ผ้าถุง(ซิ่นโคร่ง) ที่ซื้อมาเจาะตลาด บางคนก็ใส่กางเกงเก่า ๆ เสื้อก็จะเป็นเสื้อผ้ารูปแบบลวดลายทันสมัยสีสันต่าง ๆ ในวัยหญิงกลางจนถึงผู้สูงอายุ เวลาอยู่บ้านส่วนใหญ่จะสวมเสื้อปัก และผ้าซิ่นโคร่ง หรือแม้แต่ไปทำบุญที่วัด ถ้าเป็นหญิงสูงอายุจะมีผ้าโพกศีรษะด้วย ส่วนชุดเสื้อปัก ผ้าซิ่นทอมือจะมีค่านิยมการสวมใส่ในบางโอกาสได้แก่ เทศกาลงานพิธีที่ทางราชการจัดขึ้น เช่น งานสงกรานต์ งานต้อนรับแขกเมือง หรือวันสำคัญทางศาสนา ได้แก่

ขบวนแห่เทียนเข้าพรรษาเป็นต้น จะเห็นได้ว่า การแต่งกายพื้นบ้านมีค่านิยมเฉพาะมีงาน ประเพณีหรือในเทศกาลสำคัญเท่านั้น

ปัจจุบันค่านิยมของการแต่งกายจะเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจและ เงื่อนไขทางด้านเวลาไม่เอื้ออำนวย ประกอบกับสภาพอากาศที่ไม่ค่อยหนาวเย็นเหมือนอยู่ใน เขตสิบสองปันนา ทั้งเสื้อผ้าที่ขายตามท้องตลาดยังซื้อขายได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และราคา ถูก ไม่มีขั้นตอนยุ่งยากเหมือนการทอใส่เองที่มีหลายขั้นตอน เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยง ไหมแล้วนำมาสาวเป็นเส้นไหม นำมาทอ แล้วนำมาเย็บเป็นตัวเสื้อ แต่ละขั้นตอนต้องใช้ เวลา ชาวไทลื้อจึงหันมานิยมใช้เสื้อผ้า สมัยใหม่ในปัจจุบันเป็นส่วนใหญ่จะมีก็แต่ผู้สูงอายุ และวัยกลางคน หรือหญิงสาวที่จะสวมใส่ในงานเทศกาล งานบุญต่าง ๆ เท่านั้น ส่วนเด็กเล็ก และวัยรุ่น จะนิยมใส่เสื้อผ้าสมัยใหม่มากกว่า อีกปัจจัยหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง การเข้ามา อยู่ในหมู่บ้านวังลาวอากาศไม่หนาวเย็นมาก จึงไม่จำเป็นต้องสวมเสื้อผ้าหนา ๆ หรือเสื้อฝ้าย รัดรูปต่อไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามเอกลักษณ์และค่านิยมด้านการแต่งกายก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงจน ไม่เหลือเค้าโครงเดิมเสียเลย การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เนื่องจากการทอผ้า แต่ละชิ้นที่ต้องใช้เวลานานแล้ว หากนำมาใส่บ่อย ๆ แม้อุ๊ยจันท์ บอกว่าผ้าจะหมอง จึงต้อง นำมาในเทศกาลสำคัญเท่านั้น จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนยังให้คุณค่าและความสำคัญด้านการ แต่งกายแบบไทลื้ออยู่ แม้นโอกาสที่จะสวมใส่เปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ยังคงให้ความสำคัญ กับการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของตนไว้ วัฒนธรรมค่านิยมด้านการแต่งกายจึงต้อง มีการผลิตซ้ำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 4

เครื่องแต่งกายของชาวไทลื้อ

ด้านการกิน

ค่านิยมด้านอาหารการกินของชาวบ้านวังลาวจะเป็นอาหารแบบง่าย ๆ ผู้วิจัยได้มีโอกาส สัมผัสกับเหตุการณ์โดยตรง และจากการสอบถามผู้ที่มาร่วมงานบวชในภาคฤดูร้อนภายในชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ นายเมือง ลาวิชัย ผู้ใหญ่บ้าน นายบัว จันทร์ทร ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน นางคำ แสงดี ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน นายจำเนียร มากงลาด อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านวังลาว นายแปง คำเงิน มักนายกได้ให้ข้อมูลดังนี้คือ ชาวไทลื้อนิยมกินอาหารจากธรรมชาติตามฤดูกาล และทำได้ในชุมชน ค่านิยมการกินอาหารจะเป็นอาหารที่ใช้วัตถุดิบผลิตเอง มีเครื่องปรุงไม่มาก อาหารเป็นผักมากกว่าเนื้อสัตว์ ชาวไทลื้อในหมู่บ้านวังลาวบริโภคข้าวเหนียวเป็นหลัก อาหารมีขั้นตอนและวิธีการปรุงไม่ยุ่งยาก สำหรับประเภทอาหารที่นิยมรับประทานจะกล่าวถึงมีดังต่อไปนี้

อาหารประเภทต้ม ภาษาไทยเรียกว่า “ต้ม” ได้แก่การต้มผักต่าง ๆ ที่ปลูกเองตามฤดูกาล ใส่น้ำมันสามชั้นหรือใส่กระดูกหมู ใส่น้ำมันงา จิงหุบพอบุบ พริกสดเผาและผงชูรส อาหารประเภทนี้กินได้ทุกคนในครัวเรือน โดยเฉพาะผู้สูงอายุและเด็กนิยมกินกันมาก

อาหารประเภทแกง ภาษาไทยเรียกว่า “แกง” ได้แก่ แกงไก่ใส่ผักต่าง ๆ หรือแกงปลาใส่ผัก เครื่องปรุงก็มีพริก หอม กระเทียม ข่า ตะไคร้ เครื่องแกงจะผัดน้ำมันจนหอมใส่น้ำ พอเดือดก็เอาผักที่จะแกงใส่ ชิมดูรสชาติอาจเติมเกลือและผงชูรสลงไปด้วย อาหารประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นวัยผู้ใหญ่ที่ชอบกินเนื่องจากมีรสเผ็ดจากพริก

อาหารประเภทผัด ภาษาไทยเรียกว่า “ผัด” แบ่งออกเป็น 2 ชนิดได้แก่ การผัดที่ใส่น้ำมันและการผัดที่ไม่ใส่น้ำมัน ถ้าใส่น้ำมันอาจใส่น้ำมันหมูหรือไม่ใส่ก็ได้ เติมน้ำพอกลกลิกแต่ถ้าไม่ใส่น้ำมันจะใส่น้ำมันงาหรือน้ำมันคาถาแทน อาหารประเภทนี้กินได้ทุกคนในครัวเรือน โดยเฉพาะผู้สูงอายุและเด็กนิยมกินกันมาก

อาหารประเภทยำ ภาษาไทยเรียกว่า “ยำ” ได้แก่ การยำผักต่าง ๆ ที่ทำการดองส้ม เช่น ผักกาดดอง ผักกุ่มดอง การยำ มีกระเทียมทุบ เกลือ พริกแห้งเผา และผงชูรส และคำว่ายำ ยังมีความหมายถึงการปรุงเครื่องอาหารต่าง ๆ เช่น การปรุงเครื่องข้าวพุ้น การปรุงเครื่องข้าวซอยน้ำจิ้ม หรือการปรุงลาบต่าง ๆ อาหารประเภทนี้นิยมทำกันในวันพระเนื่องจากเป็นอาหารที่ไม่มีเนื้อสัตว์ เช่น ยำผักต่าง ๆ กินได้กินทุกคน แต่ถ้าทำให้เด็ก ๆ กินก็จะไม่ใส่พริก เช่น ข้าวพุ้น หรือข้าว ซอยจิ้ม หากเป็นอาหารประเภทปรุงลาบแล้ว ผู้ชายและคนในวัยแรงงานชอบกินกันมากกว่าวัยอื่น ๆ เนื่องจากมีรสจัดของเครื่องปรุงที่นำมาประกอบ

อาหารประเภททอด ภาษาไทยเรียกว่า “จิ้น” ได้แก่ปลาทอด หมูทอด ไก่ทอดที่ปรุงด้วยเกลือ ผงชูรส และทอดในน้ำมันจนสุกเหลือง กินกันได้ทุกคนแต่ส่วนใหญ่จะทำให้เด็กกินเพราะไม่เผ็ดแต่ถ้าเป็นประเภทปลาทอดแล้วคนสูงอายุนิยมกินเพราะเคี้ยวง่ายกลืนสะดวก

อาหารประเภทย่าง มี 4 ชนิดที่แยกตามลักษณะใกล้-ไกล ความร้อนคือ

การย่าง คือ เอาอาหารวางบนตะแกรงเหนือเปลวไฟประมาณ 2 ฟุตขึ้นไป ตะแกรงจะมีลวดคด 4 มุม อาหารที่ย่างแบบนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อสัตว์ที่ต้องการเก็บไว้กินนาน ๆ มีลักษณะเหมือนการตากแห้งด้วยแสงอาทิตย์ แต่การย่างนั้นใช้เปลวไฟที่ประกอบอาหารแต่ละมือเป็นการย่างไปในตัวโดยไม่ต้องเสียเวลาเก็บแล้วเอาออกตากใหม่เหมือนการตากแห้งด้วยแสงอาทิตย์ เป็นการเก็บอาหารไว้กินนาน ๆ กินได้ทุกวัน ถ้าเป็นวัยเด็กและผู้สูงอายุจะนำมาทุบให้นุ่มก่อน เพื่อ่ายในการเคี้ยว

การปิ้ง คือ การเอาอาหารปิ้งใกล้กับก้อนไฟห่างประมาณ 4 ถึง 5 นิ้ว นิยมทำกับอาหารประเภทปลาและหมูที่จะใช้เป็นอาหารในเวลานั้น ๆ เป็นอาหารที่ใช้กินในเวลานั้น ส่วนใหญ่ทำให้เด็กและผู้สูงอายุ แต่ผู้สูงอายุนิยมกินปลามากกว่า

การจี่ คือ การเอาอาหารวางบนก้อนไฟหรือบนถ่าน เช่นการเผาพริกเผามะเขือหรือการเผามะเขือยาว เป็นการประกอบอาหารเพื่อนำไปตำ เช่น ตำมะเขือ กินได้ทุกเพศทุกวัย ถ้าให้เด็กกินก็ไม่ต้องใส่พริก แต่ถ้าทำเป็นน้ำพริกส่วนใหญ่้วยผู้ใหญ่จะนิยมกินมาก

การหมก คือ การประกอบอาหาร โดยการนำอาหารซุกไว้ในขี้เถ้าร้อน ๆ เช่น การหมกหัวหอมหรือการหมกหัวมันต่าง ๆ เป็นกรรมวิธีของการทำอาหารหรือเป็นอาหารกินเล่น ๆ ถ้าเป็นการทำอาหารก็จะเป็นการจัดเป็นส่วนใหญ่ที่ผู้ใหญ่นิยมรับประทาน เช่นการหมกหอมตำน้ำพริก แต่ถ้าเป็นอาหารว่างกินกันเล่น ๆ เด็กวัยรุ่นและผู้สูงอายุนิยมกินกัน เช่นการหมกหัวมัน

อาหารประเภทอบ หรือภาษาไทยคือเรียกว่า “อู๋บ” เช่นการอบไก่ อบหมู คือการเอาไก่ และหมูมาคลุกกับน้ำพริกที่ปรุงคล้ายเครื่องแกงต่าง ๆ แล้วผัดน้ำมันจนหอมเติมน้ำเล็กน้อยปิดผัดตั้งไฟไว้จนหมูหรือไก่เปื่อยนุ่ม อาหารประเภทนี้จะทำในเวลาเฉพาะงานพิเศษเท่านั้นเช่นไว้รับแขกในช่วงเทศกาลต่าง ๆ หรือเวลามีงานประเพณีเท่านั้น นิยมกินกันในวัยผู้ใหญ่และวัยรุ่น เนื่องจากระบบขบเคี้ยวแข็งแรงแต่วัยเด็กและวัยผู้สูงอายุไม่นิยมกินกัน เพราะมีรสจัด

อาหารประเภทลาบ ภาษาไทยคือเรียกว่า “ล้า” คือการนำเนื้อสัตว์ที่สับปนเลือดสด ๆ แล้วนำเครื่องในสัตว์ที่ต้มสุกหั่นบาง ๆ ผสมลงไป เดิมเกลือ ผงชูรสและน้ำพริกลาบลงไปผสมให้ได้รสพอดี น้ำพริกลาบประกอบด้วยพริกแห้งสีแดงย่างไฟจนดำหอม หัวหอม กระเทียมหมกจนสุกตะไคร้เผาไฟ ข่าเผาไฟ และเครื่องเทศ ตำให้ละเอียด ส่วนใหญ่นิยมกินแบบดิบ ๆ ในกลุ่มผู้ชายวัยทำงาน ส่วนเด็กและผู้สูงอายุต้องนำไปผัดน้ำมันให้สุกก่อน มักจะทำควบคู่กับแกงอ่อมคือแกงเนื้อและจะทำในพิธีมงคลต่าง ๆ เพราะถือว่าจะให้มิโชคลากตามชื่ออาหาร

อาหารทั้ง 8 ชนิดที่ได้กล่าวถึงนั้น เป็นอาหารในชีวิตประจำวันของคนไทยตั้งแต่โบราณเครื่องปรุงต่าง ๆ รวมทั้งผักและเนื้อสัตว์ก็ไม่ต้องซื้อผลิตกันเองภายในหมู่บ้านแทบทุกหลังคาเรือนที่ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ไว้กินเป็นอาหาร เพราะสิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นในการใช้ในชีวิตประจำวันสามารถนำมาปรุงอาหารได้หลากหลายวิธี ชาวบ้านจึงให้คุณค่าและ

ความสำคัญในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร อาหารประจำวัน 8 ชนิดหลัก ๆ จึงยังต้องอยู่กับชุมชน มีการถ่ายทอดสู่รุ่น ลูกหลาน วัฒนธรรม ค่านิยมด้านการกิน อาหารชนิดต่าง ๆ จึงต้องมีการผลิตซ้ำสืบต่อกันมา

ปัจจุบันอาหารของคนไทลื้อในหมู่บ้านวังลาวยังคงนิยมบริโภคอาหารดังกล่าวมาแล้วเป็นสำคัญจะมีอาหารของคนเมือง (อาหารที่ไม่ใช่ของคนไทลื้อ) เป็นส่วนน้อยเนื่องจากไม่มีความชำนาญในการปรุงทั้งยังมีขั้นตอนในการปรุงยุ่งยาก อาหาร 1 ชนิดต้องใช้วัตถุดิบที่มากมายและเครื่องปรุงเหล่านั้นต้องมีการจับจ่ายเป็นเงินในการแลกเปลี่ยนเพราะไม่สามารถผลิตเองได้ อาหารหลัก ๆ จึงเป็นอาหารที่กล่าวมาข้างต้นหากจะมีพิเศษเป็นอาหารที่ไม่ใช่ของคนไทลื้อ โดยตรงก็จะเป็นในงานพิธี แต่งงานเท่านั้นและต้องเป็นการแต่งงานที่เกิดจากคู่บ่าวสาวคนใดคนหนึ่งเป็นคนเมือง

การถนอมอาหาร ไว้กินได้นาน ๆ แม่อุ้ยนางน้อย อาริยะ อายุ 64 ปี ผู้อาวุโสในหมู่บ้านบอกว่านิยมทำกันอยู่ 3 วิธีคือ

การดอง คือการถนอมอาหารไว้กินในระยะ 1 เดือน เช่น การดองผักกาด การดองผักกุ่ม การทำหน่อไม้ดอง โดยการนำผักหรือหน่อสับหรือหั่นแช่ในน้ำเกลือ นำใส่ขวดโหลหรือไหใบเล็ก ปิดฝาให้แน่นประมาณ 5-10 วัน ก็เปิดนำมาปรุงอาหารได้ ก่อนจะมาปรุงก็ให้ล้างน้ำก่อนแต่ให้เหลือความเค็มไว้บ้าง ส่วนใหญ่นิยมนำไปยำในวันพระเป็นอาหารที่กินได้ทุกเพศทุกวัย

การตากแห้งหรือการย่าง รายละเอียดกล่าวแล้วในอาหารประเภทย่าง ได้แก่ การถนอมอาหารประเภท ปลา เนื้อ หรือถั่วเน่าแผ่น

การหมัก ภาษาไทลื้อเรียกว่า “อู๊บ” เหมือนกับอาหารประเภทอบ ได้แก่ การทำถั่วเน่าบอง การหมักถั่วเน่าแผ่น ถั่วเน่าเป็นอาหารหลักของทุกคนรอบครัวใช้แทนปลาร้า และกะปิ เนื่องจากคนไทลื้อจะไม่กินปลาร้าและกะปิแต่จะกินถั่วเน่าแทน ถั่วเน่าบองทำมาจากถั่วเหลืองที่หมักเกลือไว้ประมาณ 3 วัน จากนั้นก็นำพริก ขิง กระเทียม และผงชูรสคลุกแล้วห่อใบตองไว้ เก็บไว้กินได้เป็นปี โดยนำบรรจุไว้ในไหและปิดฝา

ถั่วเน่าแผ่น การหมักเครื่องเหมือนถั่วเน่าบอง แต่ไม่ได้ห่อใบตองจะนำมาตำให้ละเอียดแล้วนำมาแผ่นเป็นแผ่นบาง ๆ ในวงกลมไม้ไผ่ที่จักเป็นตอกเส้นบาง ๆ และทำเป็นวงกลมขนาดเล็กใหญ่ตามต้องการ แล้วตากแดดให้แห้งสนิทถึงจะแกะออกซ้อนกันไว้ในที่แห้งเก็บไว้กินได้เป็นปีเช่นกัน

การทำน้ำหน่อ คือการเอาหน่อดิบมาใส่ ภาษาไทยลื้อเรียกว่า ฮอ เครื่องใส่เป็นแผ่นสังกะสีใช้ตะปุดอกเป็นรูและเป็นแถวถี่ ๆ เอาไม้ตีเป็นกรอบเพื่อสะดวกเวลาจับและเพื่อความปลอดภัยเวลาใส่จากนั้นพลิกแผ่นสังกะสีจากด้านล่างเป็นด้านบนแล้วเอาหน่อไม้ใส่ไปมาเรียกว่า ฮอน้ำหน่อ และนำไปหมักไว้ 3 วัน จึงนำมาเคี่ยวให้สุก ถ้าจะเก็บไว้กินนาน ๆ ก็นำไปตากแห้ง ถ้าจะกินระยะสั้นก็ทำเป็นน้ำพริกได้เลย เครื่องปรุงมีพริกสดเผา หัวหอมกระเทียมหมก แล้วมาตำรวมกันใส่เกลือและผงชูรส

การทำน้ำผัก ใช้ผักกาด ผักถั้วเตา ชนิดแก่จัด นำมาตำให้ละเอียดแล้วบีบเอาแต่น้ำกรองอีกครั้งแล้วนำไปเคี่ยวให้งวดจนแห้ง ถ้าต้องการกินนาน ๆ ก็นำไปตากแห้งแต่ถ้าจะกินเวลานั้นก็ทำเหมือนน้ำพริกน้ำหน่อ การทำน้ำผักต้องตำปูนาสด ๆ เพื่อบีบเอาน้ำที่ตำมาเคี่ยวใส่ตะไคร้ใบมะกรูด หัวข่า ใบฝรั่ง ใบขมิ้น เพื่อดับกลิ่นคาว แล้วทิ้งไว้ 1 คืน มีวิธีการทำเหมือนน้ำผักแต่จะใส่พริก เกลือ ตะไคร้ลงไปด้วย

การถนอมอาหารด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ ตลอดจนการทำน้ำหน่อ ถั่วเน่าและน้ำผักจึงเป็นอาหารคู่ครัวของคนไทยลื้อ เนื่องจากการปลูกพืชไว้กินเอง หากบริโภคไม่ทันผักต่าง ๆ ก็จะมีจะเน่า จึงต้องทำการถนอมอาหารด้วยการถนอมอาหารไว้กินได้นาน ๆ จากประสบการณ์และความรู้ของบรรพบุรุษที่ได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมา จึงทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าและความสำคัญของการถนอมอาหารด้วยวิธีต่าง ๆ วัฒนธรรมด้านการถนอมอาหาร จึงต้องมีการผลิตซ้ำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อาหารประเภทน้ำพริก ภาษาไทยลื้อเรียกว่า “หนาบพริก” ได้แก่ น้ำพริกน้ำหน่อ น้ำพริกน้ำปู น้ำพริกน้ำผัก และน้ำพริกมะเขือเทศมีเครื่องปรุง พริกย่าง หัวหอมกระเทียมหมก และมะเขือเทศย่างไฟ นำมาตำรวมกันแล้วใส่เกลือ ผงชูรสลงไป

อาหารพื้นบ้านและอาหารทั่วไปของชาวไทยลื้อไม่นิยมใส่เนื้อ สาเหตุจากที่ผู้สูงอายุนิยมกินเจ และที่สำคัญปรุงง่ายไม่ยุ่งยาก

อาหารพิเศษ เป็อะหว่าง คืออาหารที่นำมาจากเลือดที่ใช้มีแหลมแทงคอหมูแล้วนำมาใส่เกลือถ้าจะกินก็ปรุงเครื่องของทอดกรอบต่าง ๆ เติมน้ำไปเรื่อย ๆ แล้วคนไปไม่ให้หยุดพอได้ที่แล้วเลือดที่คั้นกับเครื่องปรุงคล้ายลาบแต่ไม่ใส่หมูสับและเริ่มจับตัวกันจะกระด้าง นำมารับประทานได้เลย

อาหารกินกันแทนข้าว

ข้าวพื้น ข้าวพื้นใส่ถั่วเน่าบอง พริกสดตำ ชิงตา 3 อย่างแยกชนิดละลายน้ำต้มสุก เกลือ ผงชูรส น้ำมะเขือเทศต้มในน้ำเดือดให้แตก ซึ่อัวขาว กินกับผักต่าง ๆ เช่น กะหล่ำ ซอย บาง ๆ ถั่วงอก ถั่วยาวลวกน้ำร้อนแล้วหั่นเป็นท่อนสั้น ๆ หรือจะปรุงน้ำหวานก็ได้ ถ้าไม่ใส่น้ำ ต้มมะเขือเทศ

การทำข้าวพื้น ข้าวจ้าวโม้ละเอียดแล้วเคี้ยวใส่น้ำปูนใสละลายน้ำเติมไปที่ละชนิด คนจนได้ที่แล้วทิ้งให้กระด้าง เนื้อของข้าวพื้นจะนิ่มมือ

ข้าวขอยน้ำจ่าง คือ เส้นก้วยเตี่ยวลวกน้ำร้อน แล้วใส่น้ำซุบที่ต้มไก่ ใส่น้ำเนื้อไก่ผัด ภาดหรือถั่วงอก ไรคั่วยัดหอมผักชี กระเทียมเจียวพริกป่นคั่วน้ำมัน มะนาว ผงชูรส ซึ่อัวขาว

การทำข้าวขอย ใช้แป้งข้าวเจ้าโม้แล้วเคี้ยว บิดเอาน้ำหั่วแล้วเอาไปเทรวมหม้อใหญ่ของหั่วที่โม้แล้ว ถ้าจะทำเป็นแผ่นก็คักใส่เบิงเข้าขอยแล้วนำไปผึ่งจะออกมาเป็นแผ่น นำมาขอยเป็นเส้นแล้วนำไปประกอบเป็นเส้นก้วยเตี่ยว

แต่ปัจจุบันการทำข้าวพื้นและเส้นก้วยเตี่ยวสำเร็จมีจำหน่าย ชาวไทลื้อส่วนใหญ่ก็จะนำเส้นสำเร็จมาประกอบเป็นข้าวขอยจ่างได้เลย

อาหารทุกชนิดของชาวไทลื้อจะไม่ขาดผงชูรสเลย นิยมกันทุกครัวเรือนส่วนชื่อเฉพาะของเครื่องปรุงอาหารพื้นฐาน เช่น เกลือ เรียกว่า เกอ ผงชูรส เรียกว่า น้ำปลาผง น้ำตาลเรียกว่า เกอหวาน เกลือป่น เรียกว่า เกอปูน

อาหารประเภทขนมในพิธี

ขนมดอกซ้อ ทำในพิธีสงกรานต์ วิธีทำ ข้าวเหนียวแช่น้ำประมาณ 1 ชั่วโมง ซาวน้ำ พักไว้ให้หมาดน้ำแล้วตำจากนั้นนำไปร่อนพักไว้ เคี้ยวหน้าอ้อยคนให้ละลายจนเหนียวคลุกกับแป้งที่ร่อนใส่มะพร้าวหรือถั่วคิน และดอกซ้อที่ป่นละเอียด ห่อใบตองด้วยการพับจากกริมนอกสุดเป็นทางยาว

ข้าวต้มทองแวม ทำในเทศกาลเข้าพรรษาและออกพรรษา วิธีทำ นำข้าวเหนียวแช่น้ำ 1 ชั่วโมง ซาวขึ้นมาพักแล้วใส่ถั่วคินห่อด้วยใบแวมเป็นรูปสามเหลี่ยม เริ่มจากการทำเป็นกรวยแล้วใส่ข้าวลงไปพับเป็นสามเหลี่ยมแช่น้ำไว้ 1 คีน พอดี 3 หรือ 4 ของวันคาก็นำมาต้ม

อาหารกินยามว่าง ส้มตำต่างๆ เช่น ตำห่มะก้วยสีเป้า (มะละกอ)

ผลไม้ ก็ผลไม้ต่าง ๆ ตามฤดู ห่มะกุก ห่มะก้อ ห่มะหลอสดจิ้มถั่วเน่าบอง ฯลฯ

อาหารประเภทน้ำพริก อาหารพิเศษ อาหารกินแทนข้าว ขนมในพิธี อาหารกินยามว่าง และผลไม้ต่าง ๆ นับว่าเป็นการบริโภคที่เรียบง่ายชกเว้นอาหารพิเศษและขนมในพิธีเท่านั้นที่จะทำในเทศกาลสำคัญทางศาสนา อย่างไรก็ตามอาหารดังกล่าวข้างต้น จะเป็นอาหารที่บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทลื้อเท่านั้น แต่ปัจจุบันชนชาติอื่นได้นำมากินเป็นอาหารประจำวันกันบ้างแล้ว เนื่องจากปรุงง่ายและมีรสชาติอร่อย โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย อาหารของชาว ไทลื้อได้แพร่หลายออกสู่ตลาดเป็นที่รู้จักของคนบริโภคโดยทั่วไป มีแม่ค้านำมาปรุงขายสำเร็จรูป ในตลาดอาหารต่าง ๆ ยังให้คุณค่าและความสำคัญของการดำรงชีวิตประจำวันของคนไทลื้อ กระบวนการต่าง ๆ จึงต้องมีการถ่ายทอดสู่ลูกหลาน วัฒนธรรมค่านิยมด้านการกิน จึงต้องมีการผลิตซ้ำถ่ายทอดจนมาถึงปัจจุบัน

อาหารการกินของชาวบ้านวังลาว ก็ยังนิยมรับประทานอาหารที่กล่าวมาทั้งหมดอยู่เป็นประจำ จากการได้เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนและจากการสังเกตอาหารที่ใช้เลี้ยงผู้เข้าร่วมงานจะเป็นอาหารที่คนไทลื้อนิยมรับประทานเป็นส่วนใหญ่ จะมีอาหารพื้นเมืองบ้างเล็กน้อยแต่จากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมงานไม่ค่อยนิยมบริโภคกันมากนักต่างให้ความเห็นว่ารสชาติของอาหารไม่ถูกปากไม่เหมือนอาหารหลัก ๆ ที่คนไทลื้อชอบรับประทาน

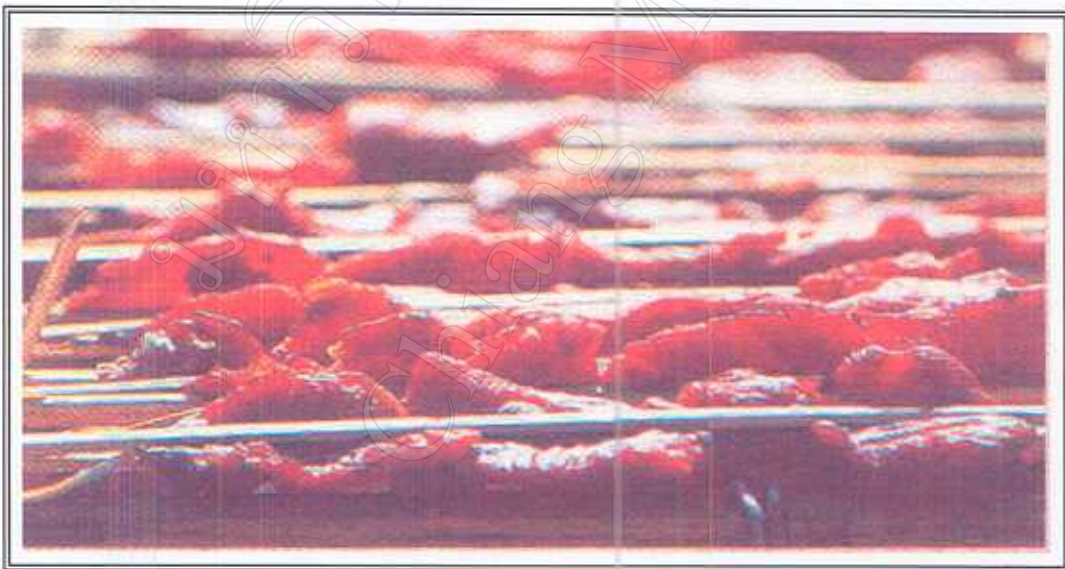

ภาพที่ 5

อาหารที่ชาวไทลื้อนิยมรับประทาน

ภาพที่ 6
อาหารประเภทปิ้งของชาวไทลื้อ

ภาพที่ 7
อาหารประเภทย่างของชาวไทลื้อ

ค่านิยมด้านการพักผ่อน

ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการสังเกตและการพูดคุยกับกลุ่มวัยรุ่น ที่เข้าอบรมกิจกรรมในหมู่บ้านพอจะอธิบายได้ดังนี้ ด้านการพักผ่อนจะปรากฏขึ้นหลังเสร็จสิ้นภารกิจต่าง ๆ และมีงานรื่นเริงภายในชุมชน งานบุญ งานบวช งานเทศกาลต่าง ๆ จะมีชาวบ้านมาเที่ยวกันอย่างสนุกสนานถือ เป็นการพักผ่อนภายในชุมชนที่คนทุกเพศทุกวัยสามารถทำได้

เด็ก ๆ หลังเลิกเรียนก็จับกลุ่มเล่นตามลานบ้าน กลุ่มวัยรุ่นมักจะจับกลุ่มคุยกันเรื่องศัพท์เพลงต่าง ๆ หรือฟังเพลงจากเครื่องเล่นเทปและวิทยุ ส่วนการพักผ่อนของผู้ใหญ่ด้านส่วนตัวก็ดูละครดูข่าวจากโทรทัศน์ ผู้เฒ่าผู้แก่มักจะจับกลุ่มคุยกันตามหน้าบ้านที่เป็นจุดนัดพบ

จะเห็นได้ว่าค่านิยมด้านการพักผ่อนเป็นความพอใจส่วนบุคคลแต่ก็ยังมีกรรมรวมตัวอย่างไม่เป็นทางการของกลุ่มคนบางสถานที่ตามแต่สะดวก ส่วนด้านการพักผ่อนอย่างเป็นทางการก็เห็นตามงานรื่นเริงหรือเทศกาลงานต่าง ๆ ปฏิบัติการเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการพักผ่อนที่เกิดขึ้นภายในชุมชนที่จะพบเห็นเป็นประจำโดยที่ชาวบ้านยังให้คุณค่าและความสำคัญในการปฏิบัติอยู่

ค่านิยมต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้นบ่งบอกลักษณะเฉพาะของสังคมไทลื้อในหมู่บ้านวังลาวที่ปฏิบัติกันสืบต่อมาตั้งแต่อดีต ถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งยังความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคมจนถึงปัจจุบัน

วิถีชีวิตและการผลิตในรอบ 1 ปี

วิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้าน วังลาวส่วนมากมีอาชีพทำไร่ ทำนา และเกษตรกรรมในครัวเรือนที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษในการดำรงชีวิตที่มีความเชื่อแฝงอยู่ในรอบปี การทำมาหากินจึงไม่แตกต่างกัน การดำเนินชีวิตของคนในหมู่บ้านจึงเรียบง่าย มีความเป็นอยู่ไม่พิถีพิถันรับผิดชอบหน้าที่ของตนเองตามบทบาทจากการสัมผัสกับผู้ใหญ่บ้าน นายเมือง ลาวิชัย ชาวบ้านในหมู่บ้าน และจากการสังเกตของผู้วิจัยทราบว่า

ด้านความเป็นอยู่นั้นเข้าขึ้นมาแม่บ้านและลูกสาวที่โตพอจะช่วยงานบ้านได้จะช่วยดูแลน้อง ส่วนแม่ก็จะหุงหาข้าวปลาอาหาร ซึ่งก็แล้วแต่ว่าจะมีอะไรให้ทำ กับข้าวส่วนใหญ่ก็ทำกันแบบง่าย ๆ น้ำพริกหอม น้ำพริกถั่วเน่า ยำผักคอง ยำผักเสี้ยนส้ม อ้อถั่วเน่า ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอาหารพื้นบ้านของไทลื้อ เพื่อส่งให้หัวหน้าครอบครัวหรือคนที่อยู่ในวัยทำงานที่ออกบ้านแต่เช้ามืด และเด็กที่อยู่ในวัยเรียนได้รับประทานก่อนเดินทางไปโรงเรียน ส่วนเด็ก

ชายถ้าไม่ไปโรงเรียนก็จะตามพ่อไป ไร่นา เรียนรู้วิธีการทำงานต่าง ๆ จากพ่อ แบกจอบ ขุดดิน ถางหญ้า ขุดพลิกหน้าดินช่วยพ่อ เมื่อ หุงหาอาหารเสร็จสิ่งที่แม่บ้านจะต้องปฏิบัติทุก วันก็คือ การถวายข้าวให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในบ้าน หลังเสร็จภาระกิจตอนเช้าในบ้านก็จะนำ อาหารไปส่งให้คนที่ออกไปทำงานก่อน พร้อมทั้งอยู่ช่วยงานตามไร่นา ไม่ว่าจะเป็ น การเพาะปลูก การกำจัดวัชพืชและการเก็บเกี่ยว ตอนกลางวันจะทานอาหารพร้อมกันที่ข้างนา โดยบางครั้งก็นำอาหารที่ทำมาตอนเช้าเพื่อถึงตอนกลางวันหรือบางทีก็หาผักหาปลาสด ๆ ใน ท้องไร่ห้องนาที่ปลูกหรือเลี้ยงไว้เสริมในบริเวณไร่นานั้น ประกอบเป็นอาหารกลางวัน ตกตอน เย็นก็พากันกลับบ้าน ถ้าครอบครัวไหนที่ถูกโตพอหุงหาอาหารเย็นได้ก็จะทำไว้รอทำ พ่อแม่ที่ ทำงานตามไร่นามา พร้อมกับเตรียมน้ำใส่ภาชนะใช้ในบ้าน แต่ถ้าบ้านไหนที่ถูกยังทำงานไม่ ได้ก็เป็นหน้าที่แม่บ้านที่ต้องกลับมาเตรียมน้ำ หุงหาอาหารเอง หลังจากหุงหาอาหารเสร็จ สมาชิกภายในครัวเรือนก็รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน จากนั้นก็อาจมีการเที่ยวเยี่ยมเยือน บ้านใกล้เรือนเคียง เพื่อพูดคุยหรือไม่ก็ดูโทรทัศน์ด้วยกัน ถ้าไม่ไปก็พักผ่อนบ้านตนเอง พอ ประมาณ 2 ทุ่ม ก็เข้านอน ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานอยู่ที่บ้านก็จะช่วยงานบ้านหรือทำข้าว เกรียบ ซึ่งเป็นอาชีพเสริมในครัวเรือนที่มีให้เห็นกันเกือบทั่วทุกหลังคาเรือน

การประกอบอาชีพถือเป็นรากฐานโดยตรงของสังคมมนุษย์ เนื่องจากการ ทำงานเพื่อให้ได้ผลผลิตมาเลี้ยงชีพ การเรียนรู้ในการประกอบอาชีพจำเป็นต้องเกิดขึ้นตาม สัจจาดิณญาณของการ อยู่รอด เพื่อให้มีรายได้มาใช้จ่ายในส่วนที่ครอบครัวมีความจำเป็นต้อง ใช้แต่ผลิตเองไม่ได้ การประกอบอาชีพต่าง ๆ ผู้ประกอบอาชีพต้องมีความรู้ความชำนาญใน อาชีพของตนเอง เพื่อให้การทำงานสะดวกและมีปัญหาน้อยที่สุด ชาวบ้านวังลาวก็เช่นกัน จากการเข้าเก็บข้อมูลในชุมชนและได้ นายประสิทธิ์ แจ้ววิสอน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายสาม นางน้อย คำชวนให้ข้อมูลว่า เนื่องจากมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นเกษตรแบบยังชีพ การยังชีพ ของหมู่บ้านนี้สำคัญที่สุดคือการทำนาที่ทำแบบพอกิน โดยได้แรงงานจากสมาชิกภายใน ครอบครัว เป็นผู้ประกอบการทุกชิ้นตอนตั้งแต่การวางแผนงาน การลงมือปฏิบัติการดูแลรักษา จนถึง การเก็บเกี่ยวพืชผล ดังนั้นการผลิตจึงต้องสัมพันธ์กับเวลาในรอบ 1 ปี ซึ่งวัฒนธรรมด้าน การผลิตในรอบ 1 ปี ของชุมชนวังลาวมีภาพรวมการผลิตดังนี้

เมษายน เตรียมดิน ขุดตอไม้ ตอหญ้า พลิกหน้าดิน เอาน้ำเข้านา หว่านต้นกล้า

พฤษภาคม เริ่มทำนาปี ดูแลต้นกล้าในช่วงตั้งหน่อ กล้าแตกใบจนถึง กล้าพอหลก คือ ต้นกล้าที่เจริญเต็มที่แล้วประมาณ 30 วัน

มิถุนายน เริ่มทำข้าวไร่ เป็นข้าวชิวขาว ข้าวชิวแดง ข้าวไร่

ปลูกพืชไร่	กรกฎาคม ลงดำนา ถอนต้นกล้าปลูกข้าวไร่ บางครอบครัวแบ่งพื้นที่ไว้
น้ำจะท่วม	สิงหาคม ลงดำนา ถอนต้นกล้าปลูกข้าวนาปี บางพื้นที่เพราะบางพื้นที่
ตั้งห้อง	กันยายน กำจัดวัชพืช ปลูกแต่งพันธุ์ต่าง ๆ ข้าวสาเล็แซมข้าวไร่ที่กำลัง
การเก็บเกี่ยว)	ตุลาคม ข้าวไร่ เริ่มออกรวง ข้าวนาปี กำลังตั้งห้อง พฤศจิกายน เก็บเกี่ยวข้าวไร่ ข้าวนาปี กำลังออกรวง ธันวาคม แยกข้าวไว้กิน หรือไว้ทำพันธุ์ในขณะที่ข้าวนาปีสุกเต็มที่ มกราคม เกี่ยวข้าวนาปีโดยใช้แรงคนเกี่ยว เมาะ กอง ตีข้าว (ขั้นตอน
ผักหมุนเวียน	กุมภาพันธ์ ทำสวนปลูกกล้วยต่าง ๆ ฟักทอง แตงกวา ผักกาด หรือ มีนาคม เก็บเกี่ยวพืชสวน

การผลิตในแต่ละเดือนมีเนื้อหา ดังนี้คือ

เดือนเมษายน เป็นเดือนเริ่มต้นของการผลิตชาวบ้านจะทำพิธีบอกกล่าวเจ้าที่ เพื่อเป็นการเบิกไถเตรียมดินให้เจ้าที่ดูและพืชผลให้เจริญงอกงามโดยใช้รูป 5 ดอก เหล้าขาว 1 ขวด สวดดอกไม้ ซึ่งหัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้ทำพิธีบนบาน จากนั้นชาวบ้านจะเริ่มเตรียมดิน เตรียมพันธุ์ข้าว ขั้นตอนในการเตรียมดินไถตะ คือ การขุดไถพลิกหน้าดินทิ้งไว้ให้หญ้าเน่าแล้วไถแปร เอน้ำเข้านาโดยทางหมู่บ้านจะปล่อยน้ำจากอ่างเก็บน้ำของหมู่บ้านไหลมาตามลำน้ำที่ขุดเป็นคลองเล็ก ๆ เพื่อแจกจ่ายน้ำให้ใช้ในการทำนา ประมาณปลายเดือนก็จะหว่านต้นกล้าพันธุ์ข้าวที่ใช้หว่านจะเป็นพันธุ์ข้าวที่ชาวบ้านเก็บไว้ทำพันธุ์แต่ต้องไม่เกิน 1 ปี ถ้าเกิน 1 ปี จะทำให้ข้าวงอกช้า ก่อนหว่านต้นกล้าจะต้องนำพันธุ์ข้าวไปแช่ไว้ 1 วัน แล้วอบให้ชื้นด้วยน้ำอีก 1 วัน ข้าวจะมีหน่อรากแตกออกมาถึงจะเอาไปหว่านได้ แรงงานในช่วงเดือนนี้จะ เป็นแรงงานชายที่จะต้องทำงานหนัก ทำแปลงหว่านต้นกล้า แรงงานหญิงจะคอยช่วยใน ขั้นตอนเบา ๆ และคอยส่งข้าวปลาอาหารให้กับแรงงานชายที่ต้องออกจากบ้านแต่เช้ามีด

เดือนพฤษภาคม เริ่มทำนาดูแลบำรุงต้นกล้าพร้อมกับการกำจัดวัชพืช เอน้ำเข้านา ส่วนใหญ่จะกระทำกันตลอดทั้งเดือน แรงงานก็ใช้กันภายในครอบครัว ขั้นตอนการหว่านต้น

กล้าจนต้นกล้าแตกหน่อแล้วแตกใบ จนเจริญเติบโตแข็งแรงพร้อมที่จะถอนปลูกชาวบ้านเรียกว่า กล้าพอหลก การถอนต้นกล้าจะกินเวลาถึงต้นเดือนมิถุนายน

เดือนมิถุนายน เตรียมดิน โถพลิกหน้าดิน เอาน้ำเข้านา บางครอบครัวจะแบ่งดินไว้ปลูกมันสำปะหลัง เพื่อเอาไว้เก็บเกี่ยวหลังฤดูทำนาจะได้ประกอบอาชีพเสริมในการทำข้าวเกรียบมันสำปะหลังหรือที่ชาวบ้านเรียกติดปากว่า ข้าวเกรียบมัน 5 นาที ในช่วงนี้แรงงานทุกคนในครอบครัวจะช่วยกันทำงาน แม้แต่เด็กนักเรียนก็จะช่วยพ่อกับแม่ หลังกลับจากโรงเรียนตอนเย็น

เดือนกรกฎาคม แรงงานชายทุกคนในครอบครัวจะต้องถอนต้นกล้า เตรียมปลูกข้าวไร่ในหมู่บ้านนี้ปลูกข้าวชิวแดงและข้าวชิวขาว มีขั้นตอนตั้งแต่การถอนต้นกล้า มัดต้นกล้า แล้วลำเลียงต้นกล้าไปยังพื้นที่นาที่ห่างไกลแปลงเพาะต้นกล้า ในช่วงนี้เป็นแรงงานหนัก รวมถึงการปักดำ การดำนาข้าวไร่จะเสร็จสิ้นในราวปลายเดือนกรกฎาคม

เดือนสิงหาคม มีกิจกรรมและขั้นตอนในการทำเหมือนกับเดือนกรกฎาคมแต่เป็นการถอนต้นกล้าลำเลียงปลูกเป็นข้าวนาปี ขณะเดียวกันก็คอยกำจัดวัชพืชต่าง ๆ ที่จะมาแย่งอาหารและต้องทำอย่างต่อเนื่อง คอยระวังปักคอกินต้นข้าวไร่ที่ปลูกในช่วงก่อน ในเดือนสิงหาคมนี้ข้าวไร่จะเป็นต้นอ่อน และเริ่มแตกกอในระยะนี้ต้องคอยให้น้ำหลังปักดำเพื่อให้ต้นข้าวสมบูรณ์สามารถแตกกอได้หลายต้นในเวลาเดียวกันข้าวนาปีก็ปลูกเสร็จพอดี

เดือนกันยายน เป็นช่วงที่เสร็จสิ้นฤดูการปลูกข้าวแต่ต้องคอยดูแลทั้งข้าวไร่และข้าวนาปี คอยกำจัดวัชพืชและแมลงรวมทั้งตัดแตนและสัตว์ต่าง ๆ ในขณะที่ข้าวไร่ก็ตั้งท้องเตรียมออกรวง

เดือนตุลาคม ข้าวไร่เริ่มออกรวง ต้องคอยดูแลพวงนกและกาที่จะมากินเมล็ดข้าวในนา บ้างก็ทำหุ่นไว้ไล่ บ้างก็ต้องมีการนอนเฝ้าหังนา เพื่อที่จะได้ต้นมาไล่นกกาตั้งแต่ข้าวมีดในขณะเดียวกันชาวนาก็จะต้องบำรุงใส่ปุ๋ยให้สมบูรณ์รักษาระดับน้ำไม่ให้มากหรือน้อยเกินไป การดูแลเอาใจใส่ช่วงปลายเดือนข้าวไร่สุกพร้อมเกี่ยวในขณะที่ข้าวนาปีเริ่มออกรวง

เดือนพฤศจิกายน เก็บเกี่ยวข้าวไร่ มีขั้นตอนตั้งแต่การเกี่ยวข้าว เมาะข้าว กองข้าว ตีข้าว จะใช้แรงงานคนทั้งหมด ในขั้นตอนนี้ชาวบ้านมักจะเอามือกันคือการแลกถ่ายแรงงานหรือการลงแขก ขณะเดียวกันข้าวในนาก็สุกรอเกี่ยวต่อจากข้าวไร่

เดือนธันวาคม เก็บข้าวไร่ขึ้นยุ้งฉาง พร้อมทั้งแยกเก็บไว้ทำพันธุ์และเก็บไว้กิน จากนั้นเตรียมเก็บเกี่ยวข้าวนาปี ขั้นตอนในการเก็บเกี่ยวใช้แรงงานคนทั้งหมดเหมือนกันในช่วงเวลาเก็บเกี่ยวข้าวในนาไร่ สมาชิกทุกคนในครัวเรือนจะต้องทำงานหนัก เนื่องจากการลง

แขกนั้นเจ้าของนาต้องเลี้ยงอาหารกลางวันผู้ที่มาลงแขก การทำอาหารจึงต้องทำเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจะเลี้ยงไก่ไว้ในบริเวณบ้านเพื่อใช้เป็นอาหารเลี้ยงแรงงานที่มาช่วยในฤดูเก็บเกี่ยว ส่วนพืชและผักที่ใช้รับประทานก็ปลูกเอง โดยทำแปลงเล็ก ๆ ไว้ตามหังนาเพื่อใช้ดื่มแคงกับไก่ที่เลี้ยงไว้หรือกินสด ๆ กับน้ำพริกก็ได้ ปลาต่าง ๆ ในฤดูทำนาก็มีปลาที่อยู่ในนาให้กินมากมาย แรงงานเด็ก ๆ ก็จะช่วยกันหาบหัวข้าวและน้ำมาส่งก่อนไปโรงเรียน ส่วนแรงงานแม่จะทำอาหารซึ่งกำลังปรุงตามไปให้แรงงานในนาที่หลัง แรงงานทุกคนจึงเหนื่อยมากในช่วงนี้

เดือนมกราคม เก็บเกี่ยวข้าวนาปีขึ้นยุ่งฉาง ขุดเตรียมดิน เพื่อปลูกพืชสวน เช่น บางครอบครัวปลูกถั่วแขก ฟักทอง แตงพันธ์ต่าง ๆ ข้าวโพด มันฝรั่ง หรือปลูกพืชหมุนเวียนชนิดอื่น ๆ คอยดูแลต้นอ่อน รดน้ำ พรวนดิน

เดือนกุมภาพันธ์ ดูแลพืชสวนที่ปลูก การกำจัดวัชพืชที่จะต้องทำต่อเนื่อง เพื่อไม่ให้บังบังพืชที่ปลูก การบำรุงพืชสวนบางชนิดต้องใส่ปุ๋ย รดน้ำพรวนดิน กำจัดแมลงที่คอยทำลาย พืชสวน พืชสวนบางชนิดแก่พร้อมเก็บได้แล้ว

เดือนมีนาคม เก็บเกี่ยวพืชสวนที่แก่พร้อมเก็บบางชนิด เช่น บวบหรือฟักต้องตากแห้งเพื่อไว้ทำพันธุ์ในปีต่อไป ในช่วงนี้แรงงานที่ใช้จะเป็นแรงงานหญิงส่วนแรงงานชายหรือผู้เฒ่า ผู้แก่ก็จะเตรียมอุปกรณ์ในการทำงาน ซ่อมแซมอุปกรณ์ต่าง ๆ หรือจักสานตะกร้า กระบุง ไซค์ปลาซ่องใส่ปลา สุ่มจับปลา เตรียมใช้ในฤดูทำนา แรงงานของคนหนุ่มก็จะออกไปหางานทำต่างหมู่บ้าน พอถึงเวลาทำนาก็จะกลับมาเตรียมดินต่อไป

ระบบความสัมพันธ์

ระบบความสัมพันธ์ในชุมชนวังลาวนี้จากที่ได้เข้าทำการศึกษาในหมู่บ้าน การอยู่รวมกันของคนในชุมชนจะมีวิถีชีวิตที่บ่งบอกลักษณะเฉพาะของตนเองมีความผูกพันใกล้ชิดติดสนิทใน หมู่บ้านอยู่ร่วมกันเหมือนพี่น้อง มีการพึ่งพากันช่วยเหลือกันอย่างบริสุทธิ์ใจโดยไม่หวังผลตอบแทน ระบบความสัมพันธ์ที่แสดงออกภายในชุมชนจึงมีรูปแบบความสัมพันธ์ที่สามารถแยกออกได้ 3 ระบบ

1. ระบบความสัมพันธ์ที่แสดงออกระหว่างคนกับคน
  - คนในครอบครัว
  - คนกับชุมชน
  - ชุมชนกับชุมชน

2. ระบบความสัมพันธ์ที่แสดงออกระหว่างคนกับธรรมชาติ

- คนกับป่า
- ชุมชนกับป่า

3. ระบบความสัมพันธ์ที่แสดงออกระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

- เรื่องการนับถือผีต่าง ๆ
- ความเชื่อด้านต่าง ๆ ที่เข้ามาสัมพันธ์กับการดำรงชีวิต

ระบบความสัมพันธ์ที่แสดงออกระหว่างคนกับคน

คนในครอบครัว ระบบความสัมพันธ์ของคนกับคนนั้น เนื่องจากการอยู่ร่วมกันของคนมีความสัมพันธ์หลายระดับเกิดจากการปฏิสัมพันธ์กันที่ให้ความหมายต่อสิ่งที่อยู่รอบตัวมีคุณค่าที่ทำให้ความสัมพันธ์ของคนและความสัมพันธ์ของสังคมไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวต่างก็มีความรักใคร่กลมเกลียวกันจากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านและคณะครูในโรงเรียน แม่อุ้ยจันทร์ อินแก้ว นางอิน พรหมมา เล่าว่า สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีบทบาทหน้าที่ของตนเองตามความเหมาะสมของวัย การกล่อมเกลากายใน ครอบครัวจะนับถือผู้อาวุโส อำนาจในการตัดสินใจอยู่ที่ผู้อาวุโสและหัวหน้าครอบครัว ผู้เป็นพ่อกับลูกชายที่โตพอที่จะช่วยทำงานมีหน้าที่ใช้แรงงานหนักและหาเลี้ยงครอบครัว ผู้เป็นแม่แลลูกสาวที่โตพอช่วยงานได้ก็ทำงานในบ้านทำหน้าที่เป็นแม่บ้านคอยดูแลช่วยเหลือหัวหน้าครอบครัว บางขณะถ้าเสร็จจากงานบ้านก็ต้องออกไปช่วยงานในนา เด็กๆ ช่วยกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบ้านโดยเรียนรู้จากพ่อและแม่เป็นแบบอย่าง เพื่อเตรียมตัวในการใช้ชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่นในวันข้างหน้า ส่วนผู้สูงอายุมีหน้าที่ให้คำปรึกษาอบรมสั่งสอน ระบบความสัมพันธ์เหล่านี้มีความต่อเนื่องไม่ขาดหายแม้ยามที่ลูก ๆ แต่งงานแยกครอบครัวออกไปตั้งบ้านเรือนแล้วก็ตาม ยังมีการติดต่อเยี่ยมเยียนดูแลเอาใจใส่ด้วยความห่วงใย ความสัมพันธ์นี้ยังได้แผ่ไปจนถึงเครือญาติของแต่ละฝ่าย ทำให้ครอบครัวเป็นจุดศูนย์กลางของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน เช่น กรณีของพี่อิน พรหมมา อายุ 49 ปี มีบุตร 4 คน แต่งงานแล้ว 2 คน แยกไปตั้งบ้านเรือน 1 คน ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ครอบครัวก็จะไม่ขาดจากกัน พ่อแม่ยังตามไปดูแลสั่งสอน อบรมลูก ๆ ตลอดจนเรื่องอาหารการกินยังทำอาหารไว้เพื่อให้ลูก ๆ ไม่ขาด ส่วนลูกแม่นั้นจะแยกครอบครัวไปแล้วก็ยังแวะเวียนมาเยี่ยมพ่อแม่ตลอดเวลา มาช่วยทำงานให้ไม่ว่าจะเป็นงานบ้านหรืองานในไร่ในนา ในหมู่เครือญาตินั้นความรักความผูกพันยังโยงใยไปหาพี่น้องของบิดามารดา ญาติ

พี่น้องจึงนับถือกันตามสายเลือด เช่น พี่ ป้า น้าอา นับถือเสมือนบิดามารดา ว่ากล่าว ตักเตือน และได้รับความไว้วางใจจากบิดามารดา เด็ก ๆ สามารถเข้าไปเล่น ไปพักผ่อนตามบ้านญาติ ๆ เหมือนบ้านตัวเอง อาหารเย็นถ้าเด็กเล่นกันเพลินบ้านไหนก็รับประทานข้าวบ้านหลังนั้นได้เลย การไปมาหาสู่ระหว่างเครือญาติ เนื่องจากการตั้งบ้านเรือนไม่ห่างไกลกันเวลาทำอาหารก็ตักแบ่งแจกจ่ายไปตามบ้านญาติเสมอ ระบบความสัมพันธ์ที่แสดงออกของคนในครอบครัวซึ่งเป็นการแสดงออกที่สมาชิกในครัวเรือนเห็นและซึมซับพฤติกรรมนั้น ปลุกฝังคุณธรรมสร้างความผูกพันภายในครอบครัวจนถือเป็นแบบอย่างติดต่อกันมา ความผูกพันดังกล่าวจึงมีคุณค่า และสมาชิกภายในครัวเรือนทุกคนมองเห็นความสำคัญของความสัมพันธ์นั้น ทั้งยังตอบสนองความต้องการของทุกคนภายในชุมชนจึงมีความจำเป็นในการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ในครอบครัวสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

คนกับชุมชน หมู่บ้านวังลาวมี 12 ครอบครัว ผู้ใหญ่บ้านกล่าวว่าแต่ละครอบครัวนับถือกันเป็นญาติพี่น้องมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สิ่งเหล่านี้ยังถูกแบ่งปันให้คนต่างถิ่นหรือผู้มาเยี่ยมหมู่บ้าน บนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนคือญาติพี่น้อง ด้านการร่วมกิจกรรมภายในหมู่บ้านถ้าเป็นงานเกี่ยวกับศาสนาทุกครอบครัวจะไปร่วมงาน ถ้าเป็นงานศพจะได้ความร่วมมือในการช่วยงานจากทุกครอบครัวการอยู่ร่วมกันของชาวบ้านวังลาว กิจกรรมภายในหมู่บ้านนำไปสู่การช่วยเหลือการแบ่งปัน เป็นความสัมพันธ์ของคนกับชุมชน รับรู้ปัญหาและร่วมกันช่วยเหลือหาทางแก้ไขปัญหาของบุคคล ในสังคมไม่ว่าจะเป็นการเจ็บไข้ได้ป่วย การทำมาหากิน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนอย่างแน่นแฟ้น จึงทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสงบเป็นปึกแผ่น มีความสามัคคี เช่นกรณีของคนกับชุมชนจะขอยกตัวอย่างระบบความสัมพันธ์ของคนกับศาสนาเรื่องการรับหัวศีล จะเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจด้านศาสนาเป็นข้อตกลงของหมู่บ้านว่าในช่วงเทศกาลเข้าพรรษานี้มีทั้งหมด 12 หัวศีลทั้งศีลเข้าพรรษา และ ศีลออกพรรษาเนื่องจากความผูกพันและศรัทธาในศาสนาอย่างแรงกล้า ประกอบกับมีความเชื่อหลายอย่างเข้ามา เกี่ยวข้องรวมทั้งการถูกปลุกฝังถึงเรื่องการทำบุญ ทำให้วันพระทุกวันพระจะมีชาวบ้านไปถือศีลรับพรเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเด็กหนุ่มสาวจนถึงผู้สูงอายุ ทางหมู่บ้านจึงตกลงกันเรียไรเงินทุกครอบครัวตามฐานะยากจนมาก 50 บาท ยากจน 100 บาท พอกินพอใช้ 200 ฐานะดี 300 รวมทุกครอบครัว โดยให้หัวหน้าเขตแต่ละเขตรับผิดชอบแล้วนำมาวมกันที่บ้านผู้ใหญ่บ้านๆ จะทำการจัดสรรให้แต่ละเขตโดยให้รับผิดชอบ 1 เขตต่อ 1 หัวศีลเพราะฉะนั้น 1 พรรษา 1 เขตจะรับหัวศีล 2 ครั้ง มีหน้าที่ทำอาหารธรรมดาและอาหารเจ พร้อมจัดเครื่องแต่งดาถวายผ้าอาบน้ำฝน ทำ

อาหารคาว หวาน รวมทั้งทำข้าวต้มตองแถม สถานที่เตรียมประกอบการใช้ที่บ้านหัวหน้าเขตเป็นศูนย์กลางการบริการ บุคคลที่เข้าร่วมเตรียมการคือครอบครัวที่อยู่ในเขตรับผิดชอบอาหารที่ทำจะนำไปถวายพระ คนนอนวัดทั้งชายและหญิง รวมทั้งคณะศรัทธาที่ไปทำบุญ ชาวบ้านเรียกศีลเข้าพรรษาว่า “เข้าหว่าสา”

ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน เนื่องจากวัด เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของคนใน ชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน นายเปง คำเงิน มัคณายก แม่อยู่จันทร์ อินแก้ว ผู้อาวุโส นางแสง นาระเรศ ภรรยา อบต. ได้ให้ข้อมูลตรงกันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนว่า ทุกเช้าผู้สูงอายุจะนำอาหารไปถวายพระที่วัด ถ้าได้รับปันโตจากวัดหรืออยู่ในเขตรับผิดชอบเนื่องจากเป็นข้อตกลงของหมู่บ้าน ให้ทุกบ้านมีหน้าที่ในการส่งข้าวปลาอาหารให้กับทางวัด โดยแบ่งเป็นเขต ๆ บางวันก็ 2 เขต บางวันก็ 1 เขต โดยยึดเอาจำนวนพระที่เข้าจำวัดในเวลานั้น ๆ เป็นหลัก โดยทางวัดจะให้เด็กวัดมาตักปันโตไว้ในตอนเย็นพอรุ่งเช้าผู้อาวุโสของบ้านที่ได้รับปันโตก็จะนำอาหารไปส่งให้ถึงวัด และในวันพระก็จะปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา มีชาวบ้านเรียกว่า “พระว่าธรรม” มีการถวายจตุปัจจัยขอศีลรับพรและปฏิบัติกรณินเจในวันพระอย่างเคร่งครัด เนื่องจากผู้อาวุโสเหล่านั้นมีความเชื่อว่าคนเราถ้าอายุมากก็จะมีแต่บุญและบาปเท่านั้น ถ้าทำบุญไว้ตายไปก็ได้บุญไปแต่ถ้าทำบาปตอนตายก็จะได้บาปติดตัวไปด้วย เนื่องจากการมีชีวิตอยู่ของคนตอนที่ยังหนุ่มสาวต้องทำมาหากินเลี้ยงชีพเป็นแม่บ้านต้องฆ่าสัตว์ เช่น ปู ปลา เป็ด ไก่ ส่วนพ่อบ้านก็ฆ่าสัตว์ใหญ่ เช่น หมู เพื่อเลี้ยงดูบุตรหลานหรือเลี้ยงผีในประเพณีต่าง ๆ ทำให้มีบาปติดตัว พ่อบุตรหลานโตพอที่จะเลี้ยงตัวเองได้ ประกอบกับ พ่อแม่เข้าสู่วัยชราแล้ว ควรจะถึงคราวชำระล้างบาปที่ชาวบ้านเรียกสะสางล้างช่วย เพื่อเป็นการไถ่บาปที่ก่อไว้จึงมีการถือศีลกินเจ และนอนวัดในวันพระ ความเคารพเชื่อมั่นในศาสนาและมีศรัทธาที่จะปฏิบัติอย่างแรงกล้านี้ นอกจากจะได้ทำบุญแล้วยังได้พบปะพูดคุยสวาทะทุกข์สุขดิบ เนื่องจากวันธรรมดาก็ได้แต่ออกไปทำไร่ไถนาไม่มีโอกาสได้พบกันวันพระจึงทำให้ชาวบ้านได้พบกันได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

การทำนุบำรุงศาสนาก็เป็นหน้าที่ของชุมชน ขณะนี้ทางวัดกำลังสร้างกุฏิหลังใหม่ ได้รับแรงศรัทธาจากชาวบ้าน เช่น ถ้าวัดขาดหรือต้องการอะไรทางกลุ่มผู้นำชุมชนรวมทั้งผู้อาวุโสก็จะปรึกษาหารือกับเจ้าอาวาสวัดซึ่งเป็นคนไทลื้อ เพื่อหาข้อตกลงในแต่ละเรื่องแล้วก็จะแจ้งให้หัวหน้าเขตไปประสานงานกันไปตามลำดับ

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ในระดับนี้ ชุมชนจะให้ความสำคัญมากเพราะเป็นสิ่งที่แสดงออกซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวความเป็นเชื้อชาติเดียวกัน เป็นการจัดระเบียบทางสังคม

ในด้านการปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกัน เช่นกรณีดังกล่าวที่ยกตัวอย่างให้เห็นแสดงถึงสามัคคีที่ จะปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งประเพณีได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อยู่แคว้นสิบสองปันนา แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชน ให้คุณค่าและความสำคัญทั้งยังตอบสนองความต้องการชุมชนอยู่ ความจำเป็นในการผลิตซ้ำ ความสัมพันธ์ของคนที่มีต่อศาสนา จำต้องมีการสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

ชุมชนกับชุมชน ความสัมพันธ์ระดับนี้เกิดจากการ ติดต่อกัน ชื้อขาย พวกหนุ่มสาวรักใคร่ชอบพอกันแล้วแต่งงานกันเป็นเครือญาติกัน และจากการที่เดิมทีได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านอื่นต่อมาอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนที่ชุมชนวังลาว ทำให้เกิดการเดินทางกลับไปเยี่ยมถิ่นเดิมและการที่ชุมชนอยู่ใกล้กันประกอบกับการคมนาคมสะดวกทำให้มีการติดต่อไปมาหาสู่กันอยู่ตลอดเวลา เมื่อมี กิจกรรมงานบุญต่างหมู่บ้านจึงมีการเดินทางเป็นหมู่เป็นคณะไปร่วมทำบุญ หรือเดินทางไปช่วย งานกันในหมู่บ้าน ปัจจัยในการรวมบุญบางครั้งก็เป็นเงิน บางครั้งก็เป็นข้าวสารใส่ถุง เหล่านี้คือความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ ส่วนความสัมพันธ์ของชุมชนกับชุมชนอย่างเป็นทางการส่วนใหญ่จะติดต่อกันในฐานะตัวแทนหมู่บ้านเช่น การไปประชุมประจำเดือนของผู้ใหญ่บ้าน การเข้าร่วมอบรม อบรม ของตัวแทนหมู่บ้าน หรือกีฬาสมัครสัมพันธ์ของอำเภอ ซึ่งจะได้รับความสนใจและความร่วมมือจากตัวแทนหมู่บ้านอยู่อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะกีฬาสมัครสัมพันธ์ที่คนในหมู่บ้านทุกวัยให้ความสนใจ บ้างก็เดินทางไปร่วมเป็นกองเชียร์ บ้างก็เป็นตัวนักกีฬา ซึ่งกิจกรรมนี้จะจัดขึ้นทุกปีที่อำเภอเชียงแสน ยังมีกิจกรรมรื่นเริงอย่างอื่นในเทศกาลต่าง ๆ เช่น งานวันสงกรานต์ ประเพณีแข่งเรือ 2 กิจกรรมนี้จะจัดขึ้นทุกปีเช่นกัน ปฏิบัติการทางสังคมดังกล่าวทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับชุมชนเป็นไปในทางที่ดีและสร้างสรรค์

ระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ

จากการได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้อาวุโสในชุมชน 10 คนสามารถอธิบายหาความสัมพันธ์เกี่ยวกับสังคมของคนไทลื้อว่าต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัวเช่น ป่า ภูเขา แม่น้ำ และผืนแผ่นดิน สรรพสิ่งเหล่านี้เป็นแหล่งหล่อเลี้ยงทุกชีวิตภายในชุมชน พื้นฐานการดำรงชีวิตด้วยเกษตรกรรมแบบยังชีพที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติทำให้เกิดความผูกพันระหว่างสิ่งมีชีวิตกับธรรมชาติ

คนกับป่า เป็นความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่มีต่อป่า เพื่อการถ่ายทอดและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เชื่อกันว่าป่าคือแหล่งกำเนิดทุกสิ่งในหมู่บ้านเป็นแหล่งกำเนิดน้ำซึ่งน้ำทำให้สิ่งมีชีวิตได้กินได้อาศัย เป็นแหล่งพืชพันธุ์ธัญญาหาร คนใน

หมู่บ้านบางวันอาจเข้าป่าหาเห็ด หาหน่อไม้ หาว่าน สมุนไพร และสิ่งต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ โกลัตุคนานาบางคนเข้าป่าตัดไม้ไผ่มาทำเป็น คันเบ็ด ข้อง แชะ ไซ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ในครัวเรือนเช่นกระด้ง กระบุง ไม้หาบ ไม้คอน บ้างเข้าหาฟืนไม้แห้งที่หักหรือแห้งตายมาทำฟืนประกอบอาหาร ความรู้สึกของคนที่มีต่อป่าคือความเป็นเจ้าของและคิดว่าป่าคือบ้านหลังใหญ่ ทุกคนในหมู่บ้านจะไม่มีใครตัดไม้ใหญ่ในป่าชุมชนต้นน้ำเลย และมีความเชื่อว่าในป่ามีผีป่าดูแลป่าและสัตว์ป่าอยู่

ชุมชนกับป่า ป่าในความหมายของชุมชนไทลื้อในหมู่บ้านนี้คือ แหล่งผลิตในการเลี้ยงชีพเพราะทำให้เกิดต้นน้ำและน้ำทำให้มีการกสิกรรม เป็นแหล่งวัตถุดิบที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ไม้ไผ่ นำมาจักสานเป็นภาชนะใช้ในครัวเรือน ไม้แห้งต่าง ๆ นำมาทำเป็นฟืนในการประกอบอาหาร นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งอาหารและของป่า เช่น หน่อไม้และเห็ดต่าง ๆ ทั้งยังเป็นแหล่งยาสมุนไพรรักษาโรค เวลาที่หมู่บ้านมีงานประเพณี หรือพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น บวชพระนาคหรืองานทำบุญใจบ้าน ที่มีความจำเป็นต้องใช้ไม้ในการแต่งดาเครื่องไทยทานหรือต้นกลุ๊น ต้นผ้าป่า จะมีคนที่มาช่วยงานเข้าไปตัดไม้มาทำเครื่องแต่งดาเหล่านั้น กฎเกี่ยวกับป่าชุมชนใน หมู่บ้านนี้คือ ห้ามตัดไม้ใหญ่เป็นอันขาด ข้อห้ามนี้ทุกคนในหมู่บ้านนี้รู้ดีและยึดถือปฏิบัติจึงบำรุงรักษาป่าชุมชนต้นน้ำ ป่าไม้จึงมีคุณค่าและความหมายมากต่อคนในชุมชนทั้งยังถือว่าทุกคนเป็นเจ้าของป่าร่วมกันมีหน้าที่บำรุงรักษาเพื่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าสูงสุดในด้านการใช้สอย

จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติเช่น ป่า หุบเขา แม่น้ำ และแผ่นดินเป็นอย่างมาก เนื่องจากคนในชุมชนเห็นว่า ถ้าไม่มีสิ่งเหล่านี้ก็จะไม่มีชุมชนให้อาศัยและเชื่อว่าทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นเป็นแหล่งอาหาร ยารักษาโรคที่นำมาตัดแปลงใช้ในชีวิตประจำวัน และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยปกป้องคุ้มครองให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ คนในชุมชนซึ่งรักภักดี ร่วมใจให้คุณค่าและความสำคัญทั้งยังตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนให้ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านั้นอยู่ และเชื่อว่าความอุดมสมบูรณ์จะทำให้ไม่อดอยากขาดแคลน จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการผลิตซ้ำวัฒนธรรมความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ระบบความสัมพันธ์ที่แสดงออกระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

ในสังคมหนึ่งการอยู่ร่วมกันย่อมมีการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของชีวิตในหลายปรากฏการณ์มนุษย์ไม่สามารถควบคุมให้ดำเนินดังที่ต้องการได้จึงต้องมีการพึ่งพาสิ่งเหนือธรรมชาติเพื่อที่มนุษย์จะได้ยึดเอาเป็นที่พึ่งพิงทางใจ ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในชีวิตเช่นในกรณี

เจ็บป่วย การประกอบอาชีพให้ประสบความสำเร็จ ผู้เฒ่าในชุมชนโดยเฉพาะที่แสง ภรรยา
 อบต. และยายคำ แสงดี ต่างเห็นพ้องต้อง กันว่า การปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นก็เพื่อยัง
 ประโยชน์และความสุขให้เกิดขึ้นกับตัวมนุษย์ทั้งสิ้น ชาวบ้านวังลาวก็เช่นเดียวกันถึงแม้จะ
 นับถือศาสนาพุทธแต่ความเชื่อเรื่องผีก็มีอิทธิพลในการครองชีพ

การนับถือผี ของแต่ละครอบครัวจะไม่เหมือนกัน แต่ละครอบครัวก็จะมีผีของตน
 เอง การถือผีเดียวกันนั้นจะมาจาก 2 วิธีคือการเป็นเครือญาติ และการแต่งงานเท่านั้น

การนับถือเทวดาบ้าน คือ เทพเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์คอยดูแลปกป้องรักษาให้สมาชิกมี
 สุขและปลอดภัยจากโรคภัยต่าง ๆ ทุกครอบครัวจะยึดถือเหมือนกันหมด โดยจะมีการ
 ถวายข้าวน้ำทุกเช้าในบ้านของตนเอง บางบ้านฐานะดีก็จะถวายผลไม้เพิ่มไปอีก

การนับถือผีบรรพบุรุษ คือ พ่อแม่ที่เสียชีวิตไปแล้วรวมทั้งญาติที่อาวุโสจะมีการบูชา
 ด้วยการจุดธูปเทียนทุกเช้าเช่นกัน โดยอธิษฐานให้ดูแลลูกหลานให้อยู่ดีมีสุข

การนับถือพระพุทธ เป็นสิ่งที่ครอบครัวไทลื้อยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่อดีต มีความ
 ผูกพันและศรัทธาในพระพุทธไม่เสื่อมคลาย ถือเป็นของสูงที่ใครจะลบหลู่ไม่ได้ กิจกรรมที่
 แสดงออกต่อพระพุทธคือการกราบไหว้เพื่อให้อยู่ดีมีสุข และพระพุทธยังเป็นกรอบให้คนใน
 สังคมประพฤติตนเป็นคนดี ช่วยเหลือกัน ไม่เบียดเบียนกัน

การนับถือโงบ้าน ทุกวันปากปีคือวันที่ 16 เมษายน ก็จะใช้สายสิญจ์รอบบ้านทุก
 หลังคาเรือน โยงติดกันต่อไปยังโงบ้าน มีคนยกประกอบพิธี มีการทำบุญโงบ้านอำนวยความสะดวก
 ขอให้คนในหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข

จะเห็นได้ว่า คนไทลื้อในชุมชนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญด้านประเพณีและ
 ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่นเรื่องผี เป็นเรื่องสำคัญแม้จะไม่เคยเห็นตัวตน แต่ก็เชื่อว่า
 มีจริง การผลิตซ้ำด้านเหล่านี้ จึงแสดงออกมาในรูปการเข้าร่วมกิจกรรมทางประเพณีทาง
 ศาสนา มีการเช่นสรวง บูชา ผีประจำบ้านแต่ละหลังเป็นประจำทุกเช้า สิ่งต่าง ๆ ยังปฏิบัติ
 สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันแม้แต่เด็ก ๆ ก็ถวายข้าวพระ กราบไหว้ผีบรรพบุรุษตอนเช้า
 ตามบิดา มารดา และผู้อาวุโสในครัวเรือนเป็นประจำ แสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความจำเป็น
 ของการปฏิบัติจึงยังคงอยู่

ความเชื่อด้านต่างๆที่เข้ามาสัมพันธ์กับการดำรงชีวิต

ความเชื่อที่เข้ามาสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของชาวไทลื้อมีอยู่หลายรูปแบบ ล้วน
 แล้วแต่จะนับถือในเมื่อมีความเชื่อ โดยธรรมชาติของสังคมมนุษย์ย่อมต้องการที่จะติดต่อกับ

ความเชื่อเหล่านี้ โดยได้สมมุติปรากฏการณ์ต่างๆขึ้นมา ส่วนมากจะแสดงออกทางด้านพิธีกรรม การติดต่อกับความเชื่อจึงติดต่อผ่านผู้ประกอบการในพิธีนั้นๆ ชาวไทลื้อมักจะมีการแสดงออกทางด้านพิธีกรรมต่างๆที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับดำรงชีวิตประจำวันเกี่ยวกับความเชื่อนี้จะขอกกล่าวถึงดังต่อไปนี้

ความเชื่อเกี่ยวกับผีตะวัน เป็นอาการของคนปวดหัวที่ปวดมากๆพอถึงตอนเย็นอาการปวดหัวจะหาย ตอนเช้าพระอาทิตย์ขึ้นก็เริ่มปวดอีก ชาวไทลื้อสันนิษฐานว่าผีผีพระอาทิตย์ ให้แก้ไขโดยเอาไม้เหลาเป็นไม้หนึบทำลักษณะเหมือนพัด แล้ววางกลมบนแผ่นกระดาษด้วยปูนขาวไปปักดิน หันแผ่นวงกลมไปทางพระอาทิตย์ขึ้นแล้วนำเปลือก (ไข่ที่ถูกไข่ออกแล้ว เหลือแต่เปลือกข้างไว้ในแล้วจะให้เปลือกไข่ธรรมดาไม่ได้) ไปวางไว้บนปลายไม้จะคว่ำ หรือหงายเปลือกไข่แล้วแต่สะดวก จากนั้นให้คนประกอบพิธีซึ่งจะเป็นผู้อาวุโสที่มีคานำข้าว 1 ปั้น กลิ้งหรือจิ้มหัวของคนป่วยกล่าวคาถาไปเรื่อยๆจนจบ นำไปวางไว้ที่โคนต้นไม้ก็เป็นเสร็จพิธี คนป่วยก็จะหายปวดหัว อีกอาการคืออาการปวดหัวคิบคือ การปวดหัวเฉยๆแต่ไม่มีไข้ ท่านผู้เฒ่าก็จะใช้ดอกหรือใบตะไคร้เป่าคาถาแล้วทำเป็นวงกลม สวมหัวไว้สักพักอาการปวดหัวก็จะหาย

ความเชื่อเกี่ยวกับผีน้ำ คนไทลื้อมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สัมพันธ์กับเรื่องผีต่างๆ แม้ว่าจะพิสูจน์ไม่ได้แต่ก็เชื่อว่ามีจริง เช่น ผีน้ำ เชื่อกันว่าเป็นนางเงือก การผิผีน้ำอาจเกิดขึ้นได้เวลาเดินอยู่บนพื้นดิน เช่นจู่ๆก็เกิดปวดท้องอย่างกระทันหันอาการปวดจะบีบเข้าไปในหัวใจ เหงื่อออก หน้ามืด นี่คืออาการของคนผิผีน้ำ การแก้คือให้ผู้อาวุโสที่รู้คาถาเป่าคาถาผ่านตอก (คือ ไม้ไผ่ที่นำมาจักเป็นเส้นๆ ใช้มัดผักหรือของแทนเชือก) ต้องใช้ตอก 7 เส้นหรือใบพลูก็ต้องใช้ใบพลู 7 ใบ แต่ถ้าใช้ ใบพลูต้องกลั่นหายใจเด็ดใบพลูถึงจะเป็นวิธีที่ถูกต้อง เมื่อเป่าคาถาผ่านแล้วก็นำมาเช็ดลำตัว โดยวิธีเช็ดจะเช็ดลงตามลำตัวก็ถือว่าเสร็จพิธี คนปวดท้องก็จะหายปวด

อาการของเด็กที่ร้องไห้ตอนกลางคืน อย่างไม่มีสาเหตุร้องไม่หยุด ผู้เฒ่าในบ้านจะกำข้าวสารในมือกล่าวคาถาคำดีแล้วกำข้าวหวานไปทางประตู หน้าต่าง เด็กก็จะหยุดร้องไห้มีความเชื่อกันว่า สาเหตุที่เด็กร้องไห้ เพราะมีผีหรืออสุรกายมาทักทายหยอกเล่นกับเด็กแล้วทำให้เด็กตกใจ หรือบางครั้งอาจมาของงินก็ได้จึงใช้ข้าวสารเสกคาถาไล่ผี

ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ ในกรณีเกิดพายุฝนตกหนักชาวไทลื้อก็กลัวว่าจะทำให้บ้านเรือนพืชไร่เสียหายหนัก จะเป่าเขาควย (ชาวบ้านเรียกว่าเป่าตุ๊ด) 3 ครั้ง แต่บางบ้านจะใช้วิธียิงปืน 3 นัด ปิดประตูหน้าต่างอมเหล่าชาวพันไปตามฝ้ายบ้านเพราะเชื่อว่าฝนพายุกลัวเสียง

ปิ่นและเหล่าชาวจะทำให้ฝนหยุดตก บางบ้านก็เอาน้ำส้มป่อยสาดอกกลางถนนให้ลมฝนล่องไปตามถนนไม่ให้เข้ามาในบ้าน

ความเชื่อเกี่ยวกับการกินอยู่ ทุกปีของเดือนหกทางเหนือมีการขอขมาหม้อข้าวหม้อแกง อุปรกรณ์ในครัวทุกอย่าง บันได ประตู หน้าต่างจตุรูปเทียนยกมือไหว้ว่าตลอดปีได้ใช้ประโยชน์และเพื่อระลึกถึงบุญคุณของสิ่งเหล่านั้น เชื่อว่าการกระทำนี้จะทำให้อยู่เย็นเป็นสุข เจริญก้าวหน้าทำมาหากินพอใช้ไม่ขัดสน

ความเชื่อเกี่ยวกับคนตาย ในวันน้ำศพไปสู่สุสานนั้นทุกบ้านจะต้องเก็บผ้าที่ซักรีดตากไว้ให้หมดแม้จะยังไม่แห้งก็ต้องเก็บ เพราะเชื่อกันว่าคนตายจะนำไปบอกกับคนอื่นว่าเพื่อนจะตามมาทีหลังตอนนี้เขามาไม่ได้เพราะยังไม่ได้เก็บผ้า เขาฝากมาบอกว่าถ้าผ้าแห้งจะตามมาชาวบ้านจึงต้องเก็บผ้าให้หมดเพราะกลัวว่าคนตายจะคอยตนกับคนในครอบครัว

สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้เป็นความเชื่อที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยที่มีทั้งความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ และความเชื่อทางศาสนาที่เข้ามามีอิทธิพลทางด้านจิตใจของคนไทยให้ดำเนินไปตามเอกลักษณ์เฉพาะตัวของคนในชุมชนต่อไป

การปฏิบัติต่อสิ่งเหนือธรรมชาติที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวัน ของคนในชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ และความเชื่อเหล่านั้นได้ถูกปลูกฝังยึดถือปฏิบัติกันภายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งยังได้ปลูกฝังด้านมารยาทความกตัญญูรู้คุณไม่ลบหลู่ดูหมิ่นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อว่ามีจริง คนไทยที่อยู่ในชุมชนจึงให้คุณค่าและความสำคัญกับความเชื่อเหล่านั้นทั้งการปฏิบัติต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ สร้างความสุขความพอใจ ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนอยู่ การผลิตซ้ำวัฒนธรรมด้านความสัมพันธ์ของคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ จึงมีความจำเป็นต้องผลิตซ้ำสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

เนื้อหาในตอนที่ 2 จะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับ ความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิตและความสัมพันธ์ ที่คนในชุมชนไทลื้อหมู่บ้านวังลาวยังคงยึดถือและปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน เนื้อหาในตอนนี้ได้มาโดยตัวผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลด้วยการใช้วิธีสัมภาษณ์ สังเกต สอบถามและการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมซึ่งวิธีการต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจะเลือกใช้ตามสถานการณ์ที่เหมาะสม บางกิจกรรมต้องเจาะลึกตามกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีหลักเกี่ยวกับการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมและความเชื่อในชุมชน วิถีชีวิตและค่านิยม จากการวิจัยได้ผลพอสรุปดังนี้

ความเชื่อของคนไทลื้อในหมู่บ้านวังลาว จากการเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามทราบว่า ระบบความเชื่อยังสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติอยู่มาก ไม่ว่าจะเกี่ยวกับประเพณี สังคม

ชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน มีความเชื่อเข้ามาครอบคลุม ปฏิบัติการทางสังคมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยเฉพาะเรื่อง ผีบ้าน ผีเรือน เทวดา และผีบรรพบุรุษ คนไทลื้อจะมีวิธีติดต่อผ่านพิธีกรรมอยู่เสมอ สิ่งเหล่านี้ได้ยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่โบราณ ในปัจจุบันพิธีกรรมต่างๆ ยังมีให้เห็นอยู่โดยผู้อาวุโสและหัวหน้าครอบครัวจะปฏิบัติเป็นเป็นแบบอย่างให้กับลูกหลานสืบต่อกันมา ความเชื่อภายในชุมชนจึงมีการผลิตซ้ำจนถึงปัจจุบัน

ค่านิยมด้านต่าง ๆ ภายในชุมชนพบว่า เป็นค่านิยมพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันที่ปฏิบัติกันมาจนเป็นนิสัย เช่น ค่านิยมด้านการใช้ภาษา ค่านิยมด้านการแต่งกาย ค่านิยมด้านการกิน และค่านิยมด้านการพักผ่อน ปัจจุบันพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่ยึดเอาค่านิยมโบราณยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ส่วนเด็กและวัยรุ่นมีการผลิตซ้ำด้านค่านิยมไม่เข้มแข็ง มักจะรับเอาค่านิยมภายนอกมาใช้มากกว่า และค่านิยมด้านการแต่งกายกำลังอ่อนล้า เริ่มจะลดบทบาทการผลิตซ้ำลง ไปรับเอาค่านิยมใหม่มาแทน

วิถีชีวิตของคนภายในชุมชนในภาพรวมจะไม่แตกต่างกันเนื่องจากมีอาชีพทางการเกษตรแบบยังชีพ ชีวิตประจำวันจึงมีแต่การทำไร่ทำสวน นำดอกผลมาบริโภคภายในครัวเรือน มีแต่หัวหน้าครอบครัวที่เป็นคนหนุ่ม มักจะออกไปขายแรงงานต่างชุมชนในฤดูหลังทำนา หากพอถึงฤดูทำนาจะกลับเข้าชุมชนเพื่อเตรียมดินสำหรับปลูกข้าวต่อไป สำหรับผู้อาวุโสใช้ชีวิตส่วนใหญ่ผูกพันอยู่กับการทำบุญ เด็ก ๆ ที่อยู่ในวัยเรียนวันธรรมดาจะไปเรียน วันหยุดเสาร์อาทิตย์ก็ช่วยบิดามารดาทำงาน คนทุกเพศทุกวัยจะปฏิบัติกันตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองตามความเหมาะสมทำให้เกิดประเพณี พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่จำเป็นต้องผลิตซ้ำสืบต่อมา

ความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนมีความเป็นอยู่อย่างพี่น้อง สัมผัสสามสามคิตี ความสัมพันธ์ระหว่างของชุมชนกับชุมชน จะเห็นได้ว่าภายในชุมชนเองมีความ เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ค่อนข้างสูง แต่ถึงอย่างไรก็ตามความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นก็ไม่ขาดหาย ยังมีความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ กับหมู่บ้านข้างเคียง ความสัมพันธ์ของคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ มีการ ยึดถือและศรัทธาในสิ่งที่มองไม่เห็น เช่น ผี เทวดา และศาสนา มีความเชื่อในชีวิตหลังความตาย จึงปลุกฝังให้สมาชิกในชุมชนให้ทำความดี เพื่อชีวิตที่สงบสุขหลังการตาย นิยมการเข้าวัดทำบุญ เพื่อหวังในกุศล ผลบุญในวันข้างหน้า

ตอนที่ 3 กลไกทางสังคมที่คนไทลื้อใช้ในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

ในตอนนี้เป็น การวิเคราะห์ถึงกลไกที่คนไทลื้อใช้ในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมในชุมชนวังลาว กลไกเหล่านั้นกล่าวถึงผู้ที่มีบทบาทภายในชุมชนเช่น พระสงฆ์ หัวหน้าครอบครัว ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ครู กลุ่มและองค์กร สถาบันต่างๆ รวมทั้งกระบวนการทางสังคมและปฏิบัติการทางสังคมในชุมชน ซึ่งกลไกดังกล่าวมีความสำคัญต่อการผลิตซ้ำด้านความเชื่อ ค่านิยมวิถีชีวิต และความสัมพันธ์ภายในชุมชน ผู้วิจัยได้อธิบายกล่าวโยงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เข้ากับบริบททางกายภาพ ทางสังคมและทางวัฒนธรรม ภายในกรอบแนวคิดในการวิจัย มาอธิบายการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมภายในชุมชนบ้านวังลาว

ปัจจุบันบ้านวังลาว มิได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว หากได้มีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนรอบนอกทุกด้าน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนทั้งทางด้านข่าวสาร และคุณภาพชีวิต การพัฒนาในด้านต่าง ๆ รวมถึงทางราชการได้แต่งตั้งให้เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง เขตชายแดน ทำให้มีเจ้าหน้าที่และบุคลากรจากหลายองค์กร หลายหน่วยงานเข้ามาจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน เนื้อหาต่าง ๆ จึงต้องสัมพันธ์สอดคล้องกับ วัฒนธรรมภายในชุมชนที่ไม่มีความแตกต่างกันเลย ในด้านพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม ดังผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

พระสงฆ์

พระสงฆ์ในสมัยก่อนถือเป็นครูคนหนึ่งของชาวบ้าน มีหน้าที่อบรมบ่มวิชาความรู้ให้กับเด็กๆภายในชุมชน ต่อมาทางราชการได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นบทบาทของพระสงฆ์จึงเริ่มเปลี่ยนแปลง จากการสอบถามพระอธิการบุญมา เจ้าอาวาสวัดวังลาว ปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์เหลือแต่เพียงเป็นตัวแทนความเชื่อในเรื่องศาสนาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกรรม บาป บุญ คุณ โทษ ความดี ความชั่ว และเป็นผู้นำด้านพิธีกรรม ในชุมชน มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนพิธีกรรม เป็นผู้นำในการผลิตซ้ำให้คงอยู่ การถือศีล ละเว้นเนื้อสัตว์ ศึกษาธรรมะ และปฏิบัติธรรมของพระอธิการแล้ว นำมาเทศน์ให้ชาวบ้านฟังสอนเรื่องศีลธรรม เรื่องกรรม บาป บุญและโลกหน้า ผ่านพระธรรมคำสั่งสอนในวันพระ ทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อในเรื่องผี เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่ามีจริง ทั้งที่มองไม่เห็น โดยเฉพาะชีวิตหลังความตาย เกิดพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความตาย เช่น การทานขันข้าว การเข้าวัดเพื่อล้างบาป ทำบุญในวันที่เกี่ยวกับศาสนา

นอกจากบทบาททางศาสนาแล้ว พระสงฆ์ยังปลุกเสกเครื่องรางของขลังไว้ป้องกันภูตผีหรือเครื่องรางช่วยในด้านจิตใจ เช่นยันต์กันผี ยันต์ค้าขาย ที่คนไทลื้อนิยมนำมาผูกติดข้อมือ หรือนำมาห้อยคอให้กับเด็กไว้กันผี หรือกันเด็กนอนตกใจตอนกลางคืน ทุกวันพระทาง

วัดจะมีบาตรที่เจ้าอาวาสหยดเทียน ท่องคาถา เป่าน้ำมันต์ให้ชาวบ้านดับไฟพรหมที่บ้าน หรือ ผสมน้ำอาบให้เด็กและคนป่วย เพื่อให้เด็กเลี้ยงง่ายไม่อ่อนแอ และให้คนป่วยมีอาการดีขึ้น บางครั้งคนในชุมชนป่วยก็มาให้ เจ้าอาวาสประพรมน้ำมันต์ ที่ชาวบ้านมีความเชื่อว่าทำให้หายจากโรคต่าง ๆ เจ้าอาวาสเป็นคนไทลื้อมาแต่กำเนิดจึงสามารถใช้ภาษาไทลื้อได้เป็นอย่างดี ปัจจุบัน วัดได้สร้างกุฏิหลังใหม่ขึ้นที่มีรูปทรงแบบไทลื้อ (ด้านหน้ากุฏิจะแคบ ด้านข้างกุฏิจะยาว หลังคาเป็นทรงไทลื้อแบบโบราณ ฝาผนังมีภาพวาดตกแต่งด้วยลวดลายเส้นสีแบบไทลื้อ บรรจุเรื่องราวทางศาสนา เรื่องราวประวัติศาสตร์ทางศาสนาที่ชาวไทลื้อเคารพและนับถือกันมานาน ความสำคัญของพระกับชุมชนไม่สามารถแยกออกได้ ทุกกิจกรรมจะต้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกับพระสงฆ์ ฉะนั้นพระกับวัดจึงเป็นศูนย์กลางการพบปะของคนภายในชุมชนตลอดช่วงเวลา 1 ปี ไม่มีว่างเว้น เช่น การจัดประชุม หอกระจายข่าว เสี่ยงตามสาย ประเพณีต่าง ๆ งานศพ บ้านใหม่ งานบวช แต่งงาน ฯลฯ จึงต้องโยงใยกันตลอด อีกทุกคนในชุมชนถือว่าพระสงฆ์คือผู้นำทางด้านศาสนาที่มีหน้าที่ให้คำแนะนำด้านต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตให้สงบสุข คำชี้แนะ และได้คำตักเตือนของพระสงฆ์ชาวบ้านยินดีปฏิบัติตามด้วยดี

พระสงฆ์จึงเป็นกลไกทางสังคมที่มีบทบาทต่อความเชื่อ ค่านิยมด้านภาษา วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ภายในชุมชนเป็นผู้ชี้แนะเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องปฏิบัติในอันที่จะเกี่ยวข้องกับประเพณีทางศาสนาเป็นอย่างดี ทั้งคนในชุมชนได้ให้ความเคารพนับถือ และยึดเป็นแบบอย่างจึงเป็นกลไกที่ทำให้ชุมชนวังลาว ได้ผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมภายในชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน

หัวหน้าครอบครัว

ชุมชนบ้านวังลาวประกอบไปด้วย 121 ครอบครัว และสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกในการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่สำคัญให้กับสมาชิก แต่ละครอบครัวมีหัวหน้าครอบครัวเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากคนหนึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ภายในครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดี มีหน้าที่หาเลี้ยงสมาชิกภายในครัวเรือนทุกคน คนไทลื้อจะเชื่อฟังหัวหน้าครอบครัวมาก เมื่อเกิดปัญหาต่างๆความเดือดดาลจึงขึ้นอยู่กับหัวหน้าครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว คนภายในครอบครัวมีหน้าที่เชื่อฟังและปฏิบัติตาม ในขณะที่เดียวกันหัวหน้าครอบครัวก็จะกล่อมเกลาคคนในครอบครัวให้ยึดมั่นในศาสนาและความเชื่อเรื่องผี โดยการปฏิบัติเป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิต พ่อหลวงเมือง ลาวิชัย เล่าว่าตอนเช้าคนในบ้านจะต้องบูชาผีบ้าน เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในบ้านก่อน หากมีลูกที่โตพอทำหน้าที่แทนได้จะปล่อยเป็นหน้าที่ของลูก ในช่วงงานเทศกาล งานประเพณีหัวหน้าครอบครัวจะให้ความสำคัญมากใน

การเข้าร่วมพิธี เช่น งานบวช ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีออกพรรษา งานศพ งานทำบุญบ้าน ฯลฯ ในงานพิธีเหล่านี้จะต้องมีการจัดเตรียมเครื่องค่างต่างๆ โดยหัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้เข้าร่วมดำเนินพิธีกรรมเหล่านั้นตามความชำนาญที่แต่ละคนมีอยู่ เช่น การจัดเตรียมสถานที่ จัดเตรียมเครื่องถวาย จักสานรูปสัตว์ที่ใช้ในพิธี การแต่งกายเข้าร่วมพิธีดูตามความเหมาะสม หากเป็นงานทางศาสนาจะสวมใส่เสื้อหม้อฮ่อม กางเกงสามตุ๊ก บางคนจะแต่งชุดไทลื้อ หากเป็นงานทาง สังคมใส่กางเกงทรงตรง หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ชอบจับกลุ่มคุยกันตอนเย็น หากเป็นเทศกาลงานรื่นเริง จะจับกลุ่มคุยกัน มีเมี่ยงและบุหรี ซึ่งเมี่ยงเป็นอาหารว่างขบเคี้ยว บุหรีเป็นยาจุนมวนด้วยใบจาก เวลาสูบควันบุหรีสามารถไต่ยุงและแมลงได้ด้วย ความสัมพันธ์ภายในชุมชน หัวหน้าครอบครัวจะเป็นหลักในการสร้างสัมพันธ์ภายในชุมชน ด้านการช่วยเหลือหรือให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ส่วนใหญ่จะมีหน้าที่รับผิดชอบเป็นผู้นำด้านต่าง ๆ ตามที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการอย่างเป็นทางการ นอกจากนั้นเมื่อหมู่บ้านมีกิจกรรมภายใน เช่น งานศพ ตอนกลางคืนจะเป็นหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัวเป็นคนรับหน้าที่ช่วยงาน จัดเตรียมงานในด้านงานหนัก ส่วนงานด้านประเพณีบางกรณีต้องจัดเตรียมสถานที่ หัวหน้าครอบครัวจะรวมตัวกันช่วยงานอย่างไม่เห็นคเหน้อย กิจกรรมทุกกิจกรรมในชุมชนจึงได้รับความร่วมมือจากหัวหน้าครอบครัวเป็นอย่างดี นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับกิจกรรมภายในชุมชนแล้ว ความสัมพันธ์ของหัวหน้าครอบครัวกับครอบครัวอื่น ๆ ก็มีลักษณะเหมือนครอบครัวเดียวกัน มีการดูแลเอาใจใส่ตักเตือนสั่งสอนผู้ที่ยาวัยเหมือนลูกหลาน มีความห่วงใยแลกเปลี่ยนครอบครัวเดียวกัน หากเมื่อคนในครอบครัวใดเจ็บป่วยก็จะเยี่ยมเยียนเป็นกำลังใจให้คนป่วยหายจากโรคร้ายไข้เจ็บไขว ๆ ความเป็นอยู่จึงมีลักษณะพึ่งพากันเองภายในชุมชน

หัวหน้าครอบครัวเป็นกลไกอีกชนิดหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนวังลาว ได้รับการถ่ายทอดพิธีการปฏิบัติที่มีต่อความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิตและความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี การที่คนในชุมชนมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อกิจกรรมภายในชุมชน สิ่งสำคัญคนในครอบครัวโดยเฉพาะหัวหน้าครอบครัวต้องปฏิบัติเป็นแบบอย่างสมาชิกภายในครอบครัว เป็นการกลมกลืนให้รู้เรื่องภาษา การแต่งกาย เศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต การทำมาหากิน ลูกหลานจึงได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมเหล่านั้นสืบมา สิ่งเหล่านี้ทำให้หัวหน้าครอบครัวเป็นกลไกที่สำคัญในการผลิตซ้ำวัฒนธรรมด้านความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ของชุมชนต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้นำ

ผู้นำคือผู้ที่มีบทบาทเป็นแกนนำในด้านต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ผู้อาวุโส ครู (อ้างถึงหน้า 33-35) ในหมู่บ้านวังลาว ผู้นำจะเป็นแบบอย่างในด้านการปฏิบัติ จากการได้สัมผัสการกราบเรียนถาม พระคุณเจ้าอธิการบุญมา เจ้าอาวาสวัดวังลาว นายเมือง ลาวิชัย ผู้ใหญ่บ้านวังลาว พ่ออู๋ย พรหมมา กันใจ ผู้อาวุโส นายจันเนียร มากงลาด อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านวังลาว ได้ให้ข้อมูลพอจะอธิบายได้ดังนี้ กิจกรรมและพิธีกรรมด้านความเชื่อที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิต สังคม ประเพณี อาชีพ ประเพณีทางศาสนาและการประกอบพิธีกรรม สืบเนื่องจากความเชื่อเหล่านั้นได้ถูกถ่ายทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ประชานในพิธีกรรมต่าง ๆ จึงมีผู้นำหมู่บ้านเข้าร่วม ความเชื่อส่วนตัวยังคงมีการปฏิบัติกันอยู่ เช่น ความเชื่อด้านความกตัญญูในการเลี้ยงดูบิดามารดา การออกเดินทางไกลต้องกราบไหว้บิดามารดา เทวดาบ้าน ผีบ้าน ผีเรือน จะปลุกพืชทางการเกษตรในที่ไร่นาต้องบอกกล่าวเจ้าที่ เจ้าทาง ในหมู่บ้านนี้ไม่เผาศพในวันพระ ความเชื่อนี้จะยึดถือมาก ห้ามปฏิบัติอย่างเคร่งครัดหากจำเป็นจริง ๆ จะต้องมีการทำพิธีแก้เคล็ด ภาษาที่ใช้ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นภาษาไทยถิ่น ถ้าเป็นเทศกาลวันสำคัญ จะสวมใส่ผ้าชุดไทยคือโพกหัวด้วยผ้าฝ้ายรองเท้ายางธรรมดา อาหารการกินก็เหมือนกับคนทั่วไปคือแบบปรุงง่ำๆ ไม่นิยมกินเนื้อสัตว์ ยกเว้น วันสำคัญหรือวันประเพณีจะกินลาบ กินส้า วันปกติส่วนใหญ่จะกินอาหารประเภทยำผัก แกงผักแบบง่ำๆ รวมทั้งน้ำพริก การประชุมย่อยเพื่อปรึกษาหารือเกิดขึ้นบ่อยๆ ตามจุดนัดพบประจำของคนในชุมชนในสถานที่ที่พบปะพูดคุยกัน เนื่องจากผู้นำมีหน้าที่ดูแล ติดตาม แนะนำ สมาชิกภายในชุมชน ภายใต้อายุขัยข่าวสารที่ได้รับจากสังคมภายนอกหรือจากหน่วยงานราชการ จึงต้องมีการพบปะกันภายในกลุ่มผู้นำในชีวิตประจำวัน เพื่อปรึกษาหารือความเป็นไปของชุมชน คนในชุมชนจึงอยู่กับเหมือนพี่น้องปรองดองกันช่วยเหลือพึ่งพากันในยามทุกข์ยาก ฉะนั้นระดับความสัมพันธ์ภายในชุมชนจึงแน่นแฟ้นและราบรื่น ความสัมพันธ์นี้จะไม่แบ่งแยก รุ่น เพศ และวัย แต่จะมีการนับถือผู้อาวุโสเป็นหลักของการสั่งสอน การจัดกิจกรรมต่างๆ ผู้นำทุกระดับจะให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งอีกทั้งได้ปฏิบัติเป็นแบบอย่างให้กับคนรุ่นลูกหลานได้ยึดเป็นแนวปฏิบัติ ผู้นำทุกคนจะปฏิบัติหน้าที่ของตนเองเต็มความสามารถไม่เพิกเฉย สิ่งไหนที่เป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านต่อความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจะได้รับการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ทั้งแนวตั้ง และแนวนอนจึงสอดคล้องกันไม่แตกแยกขัดแย้งกัน

ผู้นำของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม เป็นกลไกที่ทำให้คนในชุมชนยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่จัด

ขึ้นภายใน ชุมชน การจัดงานก็จะพยายามรักษารธรรมเนียมปฏิบัติที่เคยปฏิบัติไว้ให้ได้มากที่สุด หาแนวทางในการบริหาร และการจัดการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีความรู้และประสบการณ์ที่แต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกันไป บริบทของการปกครองและการบริหารก็ไม่ห่างไกลจากเมืองสิบสองป็นนา วิธีการดังกล่าวทำให้รุ่นลูกหลานได้ยืมได้ฟังและปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้ผู้นำเป็นกลไกสำคัญ เกิดการผลิตซ้ำด้านวัฒนธรรม ด้านความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ภายในชุมชนสืบมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้อาวุโส

ผู้อาวุโสหมายถึง ผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญ มีความสามารถและประสบการณ์สูง ชาวบ้านในหมู่บ้านวังลาวให้ความเคารพนับถือ อีกทั้งยังเป็นผู้นำด้านพิธีกรรม ความเชื่อที่มีแบบแผนแต่โบราณทั้งทางสังคมและประเพณี เช่น พ่อลุงหน่อ ใสจันทร์ พ่อหลวงหนานน้อย คำเงิน แม่อุ้ยจันทร์ คิงคำ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ป้อโหลง แม่โหลง เล่าว่าผู้อาวุโสส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับลูกหลาน เป็นผู้ที่ลูกหลานและคนในชุมชนให้ความเคารพนับถือและเป็นผู้ที่ทำให้วัฒนธรรมด้านความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิตและความสัมพันธ์ในชุมชน ได้รับการผลิตซ้ำจนถึงทุกวันนี้ ในด้านความเชื่อ ผู้อาวุโสจะให้ความสำคัญในเรื่องผี และศาสนาเป็นอย่างมาก โดยผู้อาวุโสจะตื่นแต่เช้าเพื่อสูดอากาศบริสุทธิ์ทำให้แข็งแรงและอายุยืน พอเริ่มสายจะเดินดูพืชผลตามบ้าน ลูกหลานตื่นมาก็หุงหาอาหารให้รับประทาน ทุกเช้าของวันใหม่ผู้อาวุโสจะต้องนำข้าวที่ลูกหลานปิ้งข้าวแล้วนำมาถวายพระพุทธรูปและเทวดาบ้าน เพื่อตั้งจิตอธิษฐานให้ลูกหลานและคนในบ้านให้อยู่ดีมีสุข หลังจากทานอาหารเช้าก็จะนั่งจักสานกระบุง ตะกร้า ให้ลูกหลานไว้ใช้ หากมีมากก็นำไปขายเป็นรายได้เสริมเพื่อนำเงินเก็บไว้ทำบุญ ทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อจะต้องมีผู้อาวุโสเป็นแกนนำในด้านการปฏิบัติ เพราะคนในหมู่บ้านเชื่อกันว่าผู้ที่รู้มากที่สุดคือผู้เฒ่า ผู้แก่ หรือผู้อาวุโสนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นงานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานแต่งงาน การสะเดาะเคราะห์ต่างๆ จะต้องสอบถามผู้อาวุโสก่อนว่าจะเริ่มต้นทำอย่างไร จัดแต่งคาเครื่องใช้อุปกรณ์อย่างไร เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ พ่อหลวงหนานน้อยเล่าว่า เจ้าของจะต้องมาถามพ่อหนานน้อยก่อนว่าวันไหนดี หากหาวันดีได้ก็จะถามว่าให้นำอะไรขึ้นบ้านก่อน เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของบ้าน และให้พ่อหนานน้อยเป็นผู้นำประกอบพิธี อีกเรื่องหนึ่ง ถ้าหากลูกหลานใครนอนร้องไห้ตอนกลางคืนจะนำมาให้พ่อลุงหน่อผูกข้อมือเรียกขวัญให้เสมอ แม้แต่งานด้านประเพณีทางศาสนาจะยึดเอาผู้อาวุโสเป็นหลักในการปฏิบัติ ส่วนด้านการรักษาสุขภาพส่วนตัวของผู้อาวุโสเองก็มีความเชื่อว่า หมอพื้นบ้านและการดูแลรักษาด้วยวิธีแบบ

โบราณด้วยสมุนไพรจะทำให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ ผู้อาวุโสส่วนใหญ่จึงมีความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพด้วยคาถาอาคมและสมุนไพร ผู้อาวุโสภายในชุมชนนิยมนวดด้วยภาษาไทยเกือบทุกคนเนื่องจากพูดได้ภาษาเดียว การแต่งกายยังแต่งด้วยชุดไทยถือทุกงาน การกินผู้อาวุโสส่วนใหญ่จะหลีกเลี่ยงอาหารประเภทเนื้อสัตว์เพราะเป็นอาหารย่อยยาก มักจะบริโภคอาหารประเภทผักมากกว่า แม่อุ้ยจันทร์ บ้านอยู่หน้าวัดบอกว่า การกินผักทำให้ย่อยง่าย ไม่ทำให้ท้องอืด และสืบเนื่องจากการกินอาหารประเภทผักทำให้ผู้อาวุโสหันมานิยมกินอาหารเจเป็นส่วนใหญ่ เพราะถือว่าได้ทำบุญ ด้านบทบาทที่ร่วมกับเจ้าอาวาสวัด เป็นความสัมพันธ์ในชุมชนร่วมกับปรึกษาหารือจัดการกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนา ที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน ฉะนั้นผู้อาวุโสจึงมีหน้าที่ให้คำปรึกษาหลักในการปฏิบัติงานบุญประเพณีต่างๆ คนในหมู่บ้านจึงให้ความเคารพนับถือมาก อีกทั้งถ้ามีลูกหลานเจ็บป่วยไม่สบายก็จะนำไปให้ผู้อาวุโสผูกข้อมือ เพื่อไล่สิ่งชั่วร้ายที่หมายปองออกให้ห่างไกล เด็กจะได้เลี้ยงง่ายไม่โยเยร้องไห้ตอนกลางคืน คนในหมู่บ้านนับถือ ผู้อาวุโสทุกคนจึงมีความรักห่วงใย เอื้อเฟื้อ บางคนก็จะซื้อยาเส้นมาให้ บางคนก็จะนำอาหารมาให้แม่เฒ่ายามเจ็บป่วยจะมีลูกหลานมาเยี่ยมไม่ขาด ทำให้อบอุ่น

กลุ่มผู้อาวุโส ถือเป็นกลไกที่สำคัญในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมภายในชุมชนเป็นอย่างมากเนื่องจากจะมีความรู้เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นอย่างดี กลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มที่ถ่ายทอด ชี้นะและเป็นแบบอย่าง มีประสบการณ์ที่สะสมตามอายุขัย ถ่ายทอดให้ลูกหลานได้รับรู้ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการอบรมสั่งสอน ปลูกฝังจริยธรรมและคุณธรรมด้านต่าง ๆ ไปด้วย จึงทำให้ผู้อาวุโสเป็นกลไกสำคัญทำให้เกิดการผลิตซ้ำวัฒนธรรมด้านความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ภายในชุมชนจนถึงปัจจุบัน

ครู

ครูเป็นกลุ่มบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทและเป็นกลไกในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมภายในชุมชนวังลาวเป็นอย่างมาก โดยภายในโรงเรียนเองได้จัดกิจกรรมการสอนชั่วโมงพิเศษที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นโครงการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นได้แก่ การรำสิงโต การรำผีเสื้อ ซึ่งเป็นกิจกรรมนันทนาการของไทยลื้อ เพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมให้ตกไปสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์อาจารย์ใหญ่จำเนียร มากงลาด ซึ่งเป็นคนนครปฐมแต่ได้มาเป็นอาจารย์ใหญ่ที่โรงเรียนบ้านวังลาวมานาน ฟังภาษาไทยลื้อรู้เรื่องแต่พูดไม่เป็น รวมทั้งคณะครูในโรงเรียนประกอบไปด้วย ครูผู้ชาย 3 คน ครูผู้หญิง 2 คน เนื่องจากมีครูใหญ่ตั้งแต่เป็นโรงเรียนสาขาจนเป็นอาจารย์ใหญ่ที่มีแนวคิดสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรม รวมทั้งด้านความเชื่อที่โยงใยจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ทำให้ครูกับความเชื่อด้านต่าง ๆ ไม่มี

ความขัดแย้งกัน เช่น บางครั้งเด็กนักเรียนป่วยโดยไม่มีสาเหตุ คณะผู้ปกครองแจ้งความ ประสงค์มาขอเลี้ยงของขมาผี คณะครูก็จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จึงยืนยันได้ว่าความเชื่อ ของคณะครูและชาวบ้านเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การใช้ภาษาของครู มีครู 2 ใน 5 คนเป็นครู ในพื้นที่อาจารย์ใหญ่เป็นครูมาตั้งแต่โรงเรียนก่อตั้ง ภาษาที่พูดนอกห้องเรียนจึงเป็นภาษาไทยถิ่น ทั้งหมด เวลาติดต่อกับชาวบ้านก็จะพูดภาษาท้องถิ่น ไม่พูดภาษาเมืองหรือภาษาไทยครูอีก 2 คน ที่มาจากที่ต่างจังหวัดจึงต้องเรียนรู้ภาษาถิ่นไปด้วย ส่วนการสื่อสารกับคนต่างถิ่นจะใช้ ภาษาคำเมืองและภาษาไทยตามลำดับ ในวันศุกร์ครูผู้หญิงจะใส่ชุดล้านนา ครูผู้ชายสวมใส่ผ้า ทอพื้นเมือง ถ้าเป็นเทศกาลงานบุญ ประเพณีจะใส่ชุดผ้าทอไทลื้อ นอกจากนี้ทางโรงเรียนยัง ได้จัดชั่วโมงการเกษตร ปลูกผักพื้นบ้าน เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา ไว้เป็นอาหารในโครงการอาหาร กลางวัน ความสัมพันธ์ของครูกับชุมชนเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่อาจแยกให้เห็นชัดเจน เนื่องจาก ได้กลมกลืนเป็นภาพเดียวกันหมดทุกเรื่อง เช่นเรื่องทางสังคมครูจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง สังคม งานบวช งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ ครูจะเข้าร่วมในกิจกรรมเหล่านั้น งานด้านการ ปกครองครูก็ต้องเข้าร่วมในกิจกรรมเหล่านั้น ในบทบาทของผู้ถ่ายทอดการเรียนรู้เกี่ยวกับ กฎหมายที่คุ้มครองในชีวิตประจำวันกับสิทธิในการรักษาประโยชน์ของตนเองและชุมชน ด้าน ศาสนาครูก็มีบทบาทในการเข้าร่วม โดยโยงความสำคัญทางศาสนาและการศึกษาเข้าด้วยกัน มีกิจกรรมที่ปฏิบัติในความเชื่อทางศาสนาคือ ประเพณีเข้าพรรษา ทางโรงเรียนจัดกิจกรรมแห่ เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น เพื่อเป็น การกล่อมเกลาคเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจอ่อนโยนเปี่ยมไปด้วยจริยธรรมด้านต่าง ๆ เพื่อความ สงบสุขภายในชุมชน จะเห็นได้ว่าครูมีความสัมพันธ์กับชุมชนรอบด้าน

ครูคือกลไกทางสังคมที่มีบทบาทต่อความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต ความสัมพันธ์ภายในชุมชน เป็นผู้นำในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม ประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และกิจกรรมในชุมชน การเข้าร่วมพิธีกรรมและกิจกรรมภายในชุมชน การร่วมคิด ร่วม คัดสินใจและชี้แนะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของภายในชุมชน อีกทั้งภายในโรงเรียนยังได้ ส่งเสริมวัฒนธรรมภายในท้องถิ่นอย่างจริงจัง การปฏิบัติของครูในเรื่องดังกล่าวจึงเป็นแบบ อย่างให้กับคนในชุมชนเป็นอย่างดี ครูจึงเป็นกลไกสำคัญในการผลิตซ้ำวัฒนธรรม ด้าน ความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ภายในชุมชนสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

กลุ่มและองค์กร

กลุ่มและองค์กรที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านต่างๆ ภายในชุมชน เช่น กลุ่มเกษตร อำเภอก กลุ่มพัฒนาอาชีพสตรี องค์กรด้านสาธารณสุข ฯลฯ ข้อมูลโดยกลุ่มผู้นำในหมู่บ้าน

กลุ่มพัฒนาสตรี มีบทบาทเป็นผู้ช่วยหัวหน้าครอบครัว จัดตั้งขึ้นภายในหมู่บ้าน เป็นกลุ่มที่มีหน้าที่ช่วยเหลืองานใน หมู่บ้าน หากในชุมชนมีงานกิจกรรมต่าง ๆ กลุ่มพัฒนาสตรีมีหน้าที่ต้อนรับแขก จัดหาข้าวปลาอาหาร ในขณะที่เดียวกันก็รับผิดชอบหน้าที่หุงต้มในช่วงเช้าพรหมยาม ในหมู่บ้านถ้ามีงานศพ กลุ่มพัฒนาสตรีต้องจัดเวรเพื่อรับผิดชอบเรื่องอาหาร ร่วมกันการขี้อุปกรณ์การส่งคืน กลุ่มสตรีทุกคน โดยหน้าที่หลักเป็นแม่บ้านที่ได้รับการสืบทอดการปฏิบัติด้านความเชื่อต่าง ๆ ทางศาสนาและเรื่องผีจากบรรพบุรุษ อีกทั้งรู้เรื่องเหล่านี้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นผู้นำด้านการปฏิบัติทางพิธีกรรมอีกกลุ่มหนึ่ง ด้านความเชื่อกลุ่มสตรีจะสัมผัสกับความเชื่อต่าง ๆ เช่น การทานขันข้าว เป็นความเชื่อที่ต้องปฏิบัติในประเพณีทางศาสนาทุกครัวเรือน มีความเชื่ออีกหลายอย่าง เช่น การฮ้องขวัญ การส่งเคราะห์ การบูชาเตียนที่กลุ่มสตรีนิยมทำกันให้กับคนในครอบครัว องค์การด้านสาธารณสุขเป็นการรวมตัวเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน จากการที่ได้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ อสม. เล่าว่า หมู่บ้านได้ระดมทุนเพื่อใช้เป็นกองทุนยาในหมู่บ้าน เน้นการช่วยเหลือกันในยามเจ็บป่วย และการรักษาเบื้องต้น บางครั้งมีการอบรมให้กับคนในชุมชน เกี่ยวกับการเฝ้าระวัง 4 กลุ่มโรค เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้และป้องกันเบื้องต้นในการดูแลรักษาสุขภาพให้กับตนเอง ทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพด้านความเป็นอยู่ รู้จักรักษาความสะอาด รู้จักประกอบอาหารที่ถูกสุขลักษณะ สิ่งเหล่านี้ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษให้ดูแล เอื้อเฟื้อกันเหมือนญาติพี่น้อง เช่นเดียวกับกลุ่มเกษตร ที่ได้ระดมทุนกันเป็นธนาคารข้าวไว้ช่วยเหลือกันในยามขาดแคลน กลุ่ม อปพร. เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือและสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนเช่นกัน

กลุ่มและองค์การภายในชุมชนแต่ละกลุ่ม ต่างก็มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน กลุ่มและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เป็นกลไกที่ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนสอดคล้องเหมาะสมกับชีวิตประจำวันมีการเผยแพร่กระจายข่าวที่เป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชนได้รับทราบ ไม่ว่าจะเป็นการรักษาพยาบาล การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การช่วยเหลือกันในกลุ่มเกษตร การทำมาหากิน การดูแล การเอาใจใส่ การนับถือกันเหมือนญาติพี่น้อง พฤติกรรมที่กลุ่มและองค์กรมีให้กับชุมชน จึงทำให้กลุ่มและองค์กรเป็นกลไกสำคัญในการผลิตซ้ำวัฒนธรรมด้านความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ภายในชุมชน สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

เนื้อหาในตอนที่ 3 จะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับกลไกทางสังคมที่คนไทลื้อใช้ในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม โดยผู้วิจัยได้เข้าเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ สอบถามพบปะพูดคุยกับกลไกทางสังคมที่มีในชุมชนไทลื้อในหมู่บ้านวังลาว ทำให้ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับคนในชุมชนนี้

เหมือนกับสมาชิกของชุมชนคนหนึ่ง ผู้วิจัยได้รู้จักกับกลไกในชุมชนนี้ได้ร่วมประชุมปรึกษาหารือและรับทราบปัญหาของคนที่ชุมชนพอจะสรุปเนื้อหาได้ดังนี้

กลไกภายในชุมชนทุกคนได้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับจากคนในชุมชน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตซ้ำภายในชุมชนจึงได้รับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน บทบาทสำคัญของกลไก จึงมีคุณค่าและความหมายในหน่วยย่อยของสังคม คือ ครอบครัว หัวหน้าครอบครัวจะมีบทบาทสำคัญที่เป็นแบบอย่างให้กับสมาชิกในครอบครัว ด้านการปกครองจะมีผู้นำชุมชน ด้านการศึกษาจะมีครูและผู้สูงอายุ รวมทั้งด้านอื่น ๆ แต่สิ่งสำคัญที่สุดในหมู่บ้านนี้จะยึดเอาผู้อาวุโสเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นกลไกใด หากมีกิจกรรมในชุมชน จะต้องมีการปรึกษาหารือหรือประสงฆ์กับผู้อาวุโสเสมอ เพราะถือว่าเป็นผู้รู้และสะสมประสบการณ์ทำให้รูปแบบขั้นตอนดำเนินถูกต้อง โดยเฉพาะกิจกรรมทางศาสนา จะเห็นได้ว่าประสงฆ์ หัวหน้าครอบครัว ผู้นำ ผู้อาวุโส ครู กลุ่มและองค์กร ยังมีการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมอย่างเข้มแข็ง ด้านความเชื่อในเรื่องผีบ้าน เทวดา บรรพบุรุษ มีประเพณีที่เกี่ยวข้อง คือ ประเพณีงานศพ การदानธรรม ความเชื่อทางศาสนา ประเพณีที่เกี่ยวข้อง คือ งานบวช ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีออกพรรษา และประเพณีที่เกี่ยวกับสังคม คือ ประเพณี การเกิด งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน เด็กและวัยรุ่น ปัจจุบันที่เป็นบุตรหลานส่วนใหญ่เข้าศึกษาในกระบวนการของรัฐทำให้รับเอา ค่านิยมด้านต่าง ๆ ภายนอกไปใช้ การผลิตซ้ำค่านิยมจึงอ่อนล้า ความเชื่อด้านต่าง ๆ ยังรับการผลิตซ้ำ เนื่องจากถูกกล่อมเกลามาจาก บิดา มารดา เป็นแบบอย่างอยู่ทุกวัน ด้านการผลิตบทบาทการผลิตซ้ำ การทอดผ้าของเด็กและวัยรุ่นกำลังจะหมดไปจากสังคมไทยเนื่องจากวัฒนธรรม วิถีชีวิตประจำวันของเด็กและวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงไปเด็กสมัยนี้ต้องเรียนหนังสือ เวลาที่จะเล่าเรียน การทอดผ้า ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเหมือนสมัยก่อนไม่มี ประกอบกับมีผ้าสำเร็จรูปขายตามท้องตลาดราคาถูก สะดวก ทำให้วัฒนธรรมการทอดผ้าของเด็กและวัยรุ่นเปลี่ยนไป แต่ก็มีจิตสำนึกของความเป็นไทยที่ยังสอดคล้องกับกิจกรรมของชุมชน

จะเห็นได้ว่ากลไกต่างๆที่กล่าวมานั้นล้วนมีบทบาทในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยอย่างสำคัญ ที่ผู้วิจัยได้เข้าทำการศึกษาในหมู่บ้านวังลาว ทั้งยังมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เป็นสังคมชนบทที่แคบ ๆ มีกลไกไม่สลับซับซ้อน ทุกอย่างดูเรียบง่าย ตรงไปตรงมาโดยมีพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคม และประเพณีที่เหมาะสมสอดคล้องกับเงื่อนไขและสภาพแวดล้อมภายในชุมชนเอง จึงทำให้ชุมชนบ้านวังลาว มีความสงบสุข และ

มีระเบียบ คนในสังคมได้แบ่งบทบาทและหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนสูงสุดจึงทำให้วัฒนธรรมภายในชุมชนของหมู่บ้านมีการผลิตซ้ำสู่รุ่นลูกหลานตราบเท่าทุกวันนี้

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University